

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 38.

Tisdagen den 26 april.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Stockholm den 24. 4. 1932.

På begäran får jag härmed intyga, att riksdagman *Ernst Karl Aronsson* på grund av benbrott är oförmögen att fullgöra riksdagsarbetet från och med den 20 april och tillsvidare.

Ivar Hedly,
leg. läk.

§ 3.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 71—75, bevillningsutskottets betänkande nr 32, andra lagutskottets utlåtanden nr 27 och 29—31, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

§ 4.

Ordet lämnades härefter till herr **Lindley**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa att på morgondagens föredragningslista, bland två gånger bordlagda ärenden, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående ändrad ordning för handläggning av ärenden rörande renskötseln, måtte uppföras näst efter andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet undertecknad traktat angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom.

§ 6.

Till bordläggning anmälades andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 38.

nr 6, i anledning av väckt motion, nr 268, om utredning och förslag rörande preskriptionstiden för resterande kronoutskylder; och

nr 7, i anledning av motion nr 120 om överlåtande av uppörd av kronoskatt i stad å bankinrättning, som erhållit Kungl. Maj:ts oktroj.

§ 7.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag ämnade besvara herr Magnussons i Skövde interpellation angående förlängningen av vissa samvetsömma värnpliktiga.

§ 8.

Interpellation. Herr **Osberg**, som nu på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! När riksdagen 1928 beslutade omorganisation av den statsunderstödda egnahemsverksamheten, blev beslutet i stort sett i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, som i huvudsak byggde på 1925 års kolonisations-sakkunnigas utlåtande.

Den huvudsakliga förändringen blev beträffande kontrollen, som förut handhafs av en egnahemsinspektör, men utövas nu enligt här nämnda beslut av en statens egnahemsstyrelse. Hushållningssällskapen blevo liksom tillförne de som i huvudsak skola sköta egnahemsverksamheten, men tillkom även här en nyhet, nämligen, att Kungl. Maj:t utser två ordinarie ledamöter i egnahemsnämnderna jämte två suppleanter. Hushållningssällskapets förvaltningsutskott väljer tre ledamöter och samma antal suppleanter för dessa.

Sammansatt andra lag- och jordbruksutskott, som hade detta ärende till behandling, tillstyrkte i huvudsak Kungl. Maj:ts förslag som ovan påvisats. Vid utskottsbetänkandet hade fogats åtskilliga reservationer, bland andra av herr Linder, som yrkade avslag å Kungl. Maj:ts proposition beträffande organisationsförslaget och begärde skrivelse till Kungl. Maj:t om ny och skyndsamt utredning i syfte att erhålla självständiga länsegnahemsnämnder samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Herr Linder motiverade sitt yrkande bland annat med följande: »Motståndet beträffande den av utskottet förordade organisationen riktar sig främst mot att nu kanske för oöverskådlig framtid statens egnahemsrörelse fastläses vid hushållningssällskapens egnahemsnämnder. Ingen tror väl, att verksamheten, knuten till hushållningssällskapens ekonomiska intressen och risker och med den i stort sett kritiska, ofta nog till misstro gränsande uppfattningen om småbruksnybildningen, skulle erhålla lokala organ för effektiv jordanskaffning för nya jordbruk eller för tillägg till ofullständiga jordbruk, och ej heller skulle någon intensivare ledning för arrendejordbrukens frilösning vara att förvänta. Snarare har man erfarenhetsbetonad rätt att antaga det denna organisationsform i stort sett ej kommer att medföra de goda ansatsernas förverkligande.» Herrar Johansson i Uppmälby, Olovson i Västerås och Adler syfta reservationsvis åt samma sak, de säga bland annat: givet är, att egnahemsorganisationen skall stå under statens ledning och kontroll, men det torde måhända vara ändamålsenligt att knyta den lokala organisationen även vid landstingen, varigenom de lokala intressena kunde bliva bevakade, och uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t tager frågan om den lokala egnahemsorganisationens ändamålsenliga anordnande under förnyad omprövning och därvid söker åstadkomma en lokalorganisation, varigenom egnahemsverksamheten frigöres från hushållningssällskapen.

Vid behandling av detta ärende i andra kammaren uttryckte jag tillfredsställelse med utskottets förslag och varuti jag ansåg den största fördelen vara,

att få en särskild styrelse, samt att Kungl. Maj:t skulle utse två av de fem blivande ledamöterna i varje egnahemsnämnd. Herr Pettersson i Bjälbo yttrade under debatten: »Det går liksom en röd tråd genom alla de socialdemokratiska reservationernas yrkanden, en misstro mot hushållningssällskapen, vilken jag anser vara fullkomligt oberättigad.» Mot detta herr Petterssons yttrade genmälde jag, att det är nog icke utan skäl, som socialdemokraterna fått denna uppfattning, emedan man på vissa håll schablonmässigt endast medger lån upp till 50 % av kostnadsförslaget. Ett sådant förfaringssätt kan i många fall stjälpas idén med egnahemsrörelsen. Det blir icke avslag, men å andra sidan bliva egnahemslåntagarna icke hjälpta i den utsträckning behovet påkallar. När det gäller att bevilja premielån är förhållandet det samma, sökanden får vanligen mindre summa än författningen medger och här föreligger ju ingen risk eftersom dessa lån efterskänkas när de återopade arbetena äro utförda.

Den förhoppning jag hyste till den vidtagna förändringen har blivit för mig en missräkning. De farhågor, som herr Linder gjorde sig till tolk för, ha tyvärr blivit sannspådda. Jag har länge hyst ett livligt intresse för egnahemsrörelsen men funnit, att den icke enligt mitt förmenande bedrives som sig bör, och skall här anföra ett par fall, som torde belysa denna min uppfattning, både när det gäller handläggning inom egnahemsnämnd och egnahemsstyrelsen.

Hösten 1930 fick jag besök — som varande egnahemsnämndens kommunombud — av två stenhuggare, som önskade upplysning om huruvida det fanns utsikter för dem att erhålla bostadsegnahemslån. Jag lät dem taga del av egnahemsnämndens reglemente och överlade med dem om deras tillgångar. Enligt de uppgifter, som lämnades mig, ansåg jag båda berättigade till bostadslån. Båda voro familjeförsörjare med respektive fyra och sex i familjerna, nämnderna bruka ju även taga hänsyn till och giva företräde åt sökande med barn. Båda familjerna voro vid det tillfället inneboende hos familjer och båda förklarade att det var hart när outhärdligt att fortsätta bo under sådana förhållanden. Den ena av här återopade personer »Magnusson» köpte tomt strax efter besöket och måste börja bygga genast, han blev nämligen utan bostad. Familjen inflyttade strax före jul i halvfärdigt hus och sökte egnahemslån den 26 februari 1931. Både den lånsökande och ombudet ha fått uppbara klander av nämnden för att byggnaden blivit påbörjad innan lån söktes, men familjen stod utan bostad och var tvungen skaffa sig boplats; detta är ingen enstaka företeelse i landet vid beviljande av egnahemslån. T. o. m. när det är fråga om friköp, beviljas lån där husen kunna vara tiotal år gamla. Emellertid ha flera byggmästare kostnadsberäknat huset fullt färdigt med tomt till styvt 6,000 kronor. Nämndens åsatta värde blev 3,800 kr. och beviljade lån 2,700 kronor.

Den andra av de sökande »Svensson» inlämnade sin ansökan den 27 april och blev av nämnden behandlad först den 29 september 1931. Båda husen kunna anses likmätiga både beträffande storlek och kostnad och ha även blivit av egnahemsnämnden värderade till samma belopp. I detta senare fall hade tomten blivit inköpt och källarvåningen uppförd innan sökanden fick uppgift om beslutet från nämnden, även Svensson stod utan bostad och måste skaffa sig sådan.

När sökanden Magnusson fick kännedom om, att han endast blivit tillerkänd 2,700 kr., gjorde han framställning till nämnden att få summan höjd, vill jag minnas till 3,800 kr., men begäran avlogs. Sedermera vände sig både Magnusson och Svensson gemensamt till nämnden med en vördsam anhållan, att få det beviljade beloppet 2,700 kr. höjt med 500 kr. till 3,200 kr. Även detta avlogs. Då vände sig de sökande till egnahemsstyrelsen den 16 februari 1932 med hemställan, att styrelsen måtte medverka till, att deras rimliga anspråk på höjning med 500 kronor måtte bifallas.

Interpellation.

(Forts.)

Egnahemsstyrelsen remitterade de lånesökandes framställning omedelbart till egnahemsnämnden för yttrande. Svar å denna remiss kom egnahemsstyrelsen till handa den 29 mars 1932 och jag tillåter mig här återgiva vissa av nämnden anförda skäl till sitt försvar och samtidigt även bemöta deras uttalanden.

Nämnden anför följande: »Av de upplysningar, som i övrigt lämnats i ansökan, framgår, att byggnaden uppfördes redan år 1930. Anledningen till att ansökan om egnahemslån icke inlämnades förrän i mars 1931 har icke av Magnusson uppgivits. Icke heller har Magnusson eller ombud för honom före byggnadens påbörjande eller under dess uppförande hos Egnahemsnämnden eller dess expedition anhållit om upplysning rörande lånefrågan. Givet är att i så fall vägledande upplysningar lämnats.

Då byggnadsarbetet såsom i förevarande fall påbörjats och i huvudsak utförts, innan ansökan om egnahemslån upprättats och insänts, torde det väl få anses, att vederbörande själv får taga risken, huruvida och i vilken omfattning egnahemslån kan beviljas. Ehuru emellertid Magnussons byggnad redan var uppförd samt fastän Nämnden fann, att byggnadens planläggning var mindre god, ansåg sig Nämnden av billighets skull icke böra avslå ansökningen utan beviljades Magnusson det här ovan angivna lånet.

Visserligen kan man möjligen säga, att det under förhanden varande omständigheter varit mest rationellt att helt avslå Magnussons ansökan. De synpunkter i fråga om beviljande av lån till industriarbetare m. fl., som framhållits i Edert cirkulär den 23 januari 1932, hava nämligen redan på ett tidigare stadium föranlett överläggningar inom Egnahemsnämnden. Egnahemsnämnden har därvid haft under övervägande, huruvida icke egnahemslån överhuvud taget borde vägras i de fall, där den framtida säkerheten på grund av osäkra konjunkturförhållanden icke kunde anses tillfredsställande. Dock har Nämnden, som fattat sin uppgift att i görligaste mån tillgodose de lånesökandes intressen, alltid sökt bereda hjälp där det befunnits möjligt att genomföra företaget med ett lånebelopp, som kommit att stå i rimligt förhållande till den pantsatta lägenhetens verkliga värde.»

Beträffande det gjorda uttalandet i första stycket, har jag alltid haft den uppfattningen att det reglemente, som egnahemsombuden få sig tilldelade, skulle vara vägledande och upplysande, och det var just denna vägledning som gjorde att Magnusson vågade börja med bygget. Vad beträffar planläggningen är det möjligt att den kunde ha varit bättre, men säkert är att lån tillstyrkts där planläggningen varit sämre. Om det nu varit mest rationellt att avslå ansökan, skulle orsaken varit den att bygget påbörjades innan lånet beviljades. Men är ändå inte ett sådant resonemang långsökt, när det i många fall kan påvisas att så skett förut och vad olycka kan detta vara för samhället om nu denna person i avsaknad av bostad tvingades att påbörja bygget? Skall man börja resonera om den framtida säkerheten och osäkra konjunkturförhållanden, då torde egnahemsnämnden i Bohuslän lika litet som andra kunna bedöma den saken, men en sak torde vi kunna vara ense om, att inte hade det varit någon olycka om vi tagit egnahemsproblemet på större allvar och verkligen hjälpt dem så, att de blivit hjälpta. Det torde vara ofrånkomligt, att det kan uppstå förlust på en så pass omfattande rörelse, men dessa förluster hade varit en försvinnande bråkdel jämfört med de hundratals miljoner, som oansvariga finanshajar sugit upp från svenska folket och sedan kastat dessa miljoner ut i be- drägliga, osunda och ovissa företag som agnar för vinden.

Beträffande det faktiska kostnadsvärdet har nämnden icke jävat detta, men bygger upp ett eget realisationsvärde å 3,800 kronor, som även en länets jordbrukskonsulent ansåg försvarbart. Om man nu utgår från detta och nämnden tillstyrkt den begärda ökningen med 500 kronor till 3,200 kr., kan man väl

rimligen icke tänka sig, i den förhandsställning nämnden står, att det skulle bliva förlust om fastigheten skulle tvångsförsäljas. Lånebeloppet skulle likväl ligga enligt nämndens beräkning med 600 kr. under det åsatta värdet. *Interpellation.*
(Forts.)

Vidare anför nämnden: »Svenssons ansökan inkom den 27 april och avgjordes den 29 september 1931. Såvitt av ansökan framgår var byggnaden ej påbörjad vid ansökans ingivande.

Då egnahemsnämnden ingår på dessa spörsmål, i vad de röra föreliggande fall, kan det vara av intresse att använda byggmästare Sohlbergs beräkning, enär denna upprättats sedan arbetena så långt utförts, att de verkliga kostnaderna kunnat beräknas. Av Sohlbergs totalsumma, 6,140 kronor, kommer ett belopp av 370 kronor på 'tomt', 150 kronor på 'schaktning' samt 800 kronor på 'grundmur, skiljeväggar och cementgolv' varjämte 'målning' upptagits till ett belopp av 550 kronor. Det skulle möjligen kunnat uppstå fråga, om icke försäljaren av tomt kunnat låta köpeskillingen innestå, i vilket fall de omedelbara utläggerna kunnat minskas med motsvarande belopp. Denna möjlighet har emellertid icke räknats med, varemot det ansetts, att sökandena själva kunnat utföra följande arbeten:

Schaktning	150 kr.
Grundmur, skiljeväggar och cementgolv	800 »
Arbetskostnad för målning	350 »
	<hr/>
Summa	1,300 kr.

Visserligen kan kostnad för körning ifrågakomma, men det torde icke vara uteslutet, att detta kunnat erhållas genom något arbetsbyte, så att det icke nödvändigt behövt likvideras i kontanter.

Om man räknar att eget arbete kan utföras till ett i kostnadsberäkningen upptaget värde av 1,300 kronor, ha de sökande kunnat beräknas ha följande medel till sitt förfogande:

	Magnusson	Svensson
Eget arbete	1,300 kr.	1,300 kr.
Egna tillgångar	1,500 »	1,246 »
Egnahemslån	2,700 »	2,700 »
	<hr/>	<hr/>
Summa	5,500 »	5,246 »

Om den totala kostnaden enligt Sohlbergs beräkningar uppgår till 6,140 kronor (för Magnusson med 50 kronor lägre tomtpris, alltså till 6,090 kronor), skulle bristen för Magnusson uppgå till 590 kronor och för Svensson till 894 kronor.»

Man har svårt förstå vilket intresse nämnden kan ha beträffande tomtpriset innestående hos säljaren, grundbetingelsen är ju att tomten skall vara friköpt och lagfaren och densamma ingår ju i den egendom, som nämnden låter inteckna åt sig med förmånsrätt. Vidare uppställer nämnden en missvisande tablå beträffande de lånesökandes möjligheter att finansiera byggena. Det anses emellertid att sökandena kunnat utföra följande arbeten: schaktning 150 kr., grundmur, skiljeväggar och cementgolv 800 kr. och arbetskostnad för målning 350 kr. — summa 1,300 kr.

Nu är förhållandet beträffande Svensson, som hade cirka 1,300 kr. (utöver sitt husgeråd) till hjälp för anskaffning av sitt egnahem, att av detta belopp åtgick 370 kr. för tomten och någon lantmäterikostnad, så man kan räkna fullt ut 400 kr., vidare utförde han schaktningen 150 kronor, uttagning av granit och murning av källarvåningen, därtill måste han ju även ha hjälp, vidare körslor av sten, grus och tegel m. m. 500 kr. Han tror sig nu även ha medel att sätta upp mellanväggar, cementering i källaren och bekosta yttermålningen, vilket

Interpellation. torde belöpa sig på cirka 350 kr. eller sammanlagt 1,400 kr. Man måste ju (Fortis.) besinna att under tiden mannen arbetade fick ju familjen leva och hyran skulle betalas, ävenså fick körslor och hantlangning gottgöras, men då är ju tillgången förbrukad. Drar man så de 1,400 kr. + det beviljade lånet 2,700 kr. från kostnadsförslaget återstår ju 2,040 kr. Det visar sig nära nog omöjligt för en egna-hemsbyggare att få låna sedan egna-hemsnämnden håller första inteckningen, följden blir att husen få stå halvfärdiga och kunna ej bli avsynade, och egna-hemslånet kan ej till fulla beloppet utfås, om reglementet skall följas.

Varifrån nämnden tagit de 1,500 kr. för Magnusson och 1,246 kr. för Svensson som egna tillgångar, när dessa redan förbrukats, är för mig obegripligt. Den enda bristen skulle enligt nämndens räknasätt bliva för Magnusson 590 kr. och för Svensson 894 kr., när det i realiteten är cirka 2,000 kr. för vardera. Det relaterade torde giva tydligt bevis för att ett annat system borde komma i tillämpning.

»För att nu återgå till föreliggande ärende vill nämnden hava erinrat, att ifrågakvarande lägenheter äro belägna 11 km. från Bovallstrand, som är utskjeppningsort för den tunga industrivara — sten — som hugges på orten, och att arbetstillgången inom stenindustrien är synnerligen osäker. Med hänsyn till föreliggande sakförhållanden, har nämnden icke heller kunnat påtaga sig ansvaret att enbart lägga kostnadsberäkning till grund för värdeberäkningen.

En långvarig driftsinställelse inom stenindustrien skulle säkerligen för låntagarna inom stenhuggeridistriktet förorsaka bristande betalningsförmåga och vid allmän sådan kris kan det bli förenat med avsevärda svårigheter att genom fastighets eventuella försäljning kunna erhålla täckning för jämväl ett i förhållande till kostnadsberäkning betydligt nedskrivet värde. Av naturliga skäl är läget nog så, att vid inskränkt drift inom stenindustrien komma de företag, som äro belägna på något större avstånd från skeppningsplatserna, att i första hand bliva nödlidande. Däremot torde man så länge som möjligt söka uppehålla driften vid de i förhållande till skeppningsplatserna mest välbelägna orterna. Vid en eventuell börjande återgång till normala förhållanden, torde sistnämnda orter bliva de som först komma att beröras härav.»

När nämnden talar om att lägenheternas belägenhet skulle vara 11 kilometer från Bovallstrand som utlastningsort för färdig sten, kan den oinvidge få den uppfattningen, att gat- och kantsten tillverkas i omedelbar närhet av samhället, men så är ingalunda förhållandet (och detta kunde en av nämndens ledamöter ha upplyst om, emedan han bor just på den ort det här gäller), utan den största delen av den sten, som utlastas å Bovallstrand, hugges flera kilometer innanför kusten och närmare här ifrågakvarande egna-hemslägenheter än utlastningsplatsen. Det är ofta så, att den finkorniga graniten, som lämpar sig för smågatsten, icke förekommer i själva havsbandet.

Nämnden erinrar även i sitt svar till styrelsen, »att Magnussons fastighet, som redan år 1930 varit bebyggd, av 1931 års taxeringsnämnd, vid vars sammanträde boningshuset visserligen icke varit till alla delar fullt färdigt men dock beboeligt, icke taxerats till högre belopp än 2,300 kr.»

Ett sådant inlägg är fullt missvisande, från ren kostnadssynpunkt var icke huset vid tiden för här åberopade taxering halvfärdigt och detta förhållande fick nämnden helt naturligt taga hänsyn till.

Som ovan anförts inkom egna-hemsnämnden med svar å remiss rörande detta ärende till egna-hemsstyrelsen den 29 mars och enligt detta svar anser sig nämnden ha uppfyllt all rättfärdighet och förklarar sig icke kunna tillmötesgå den gjorda hemställan från de lånsökande utan låter egna-hemsstyrelsen liksom förstå att en inblandning från styrelsens sida är mindre lämplig.

Under första halvåret i fjol höll chefen för egna-hemsstyrelsen sammanträde

i Uddevalla med egnahemsnämnden i Göteborgs och Bohus län och till detta sammanträde voro samtliga egnahemsombud i länet inkallade. Under ett instruktivt anförande som då hölls av styrelsens chef lade han egnahemsnämnden på hjärtat att icke tilldela de sökande för små lån, emedan det visat sig under hans arbete i egnahemsrörelsen att flera låntagare misslyckats därför, att de fått för små lån, än de som erhållit lån liggande i överkant, han yttrade vidare att de som fick för små lån vanligtvis aldrig fick sina hem färdiga. Jag är säker på att samtliga egnahemsombud förstodo detta uttalande på grund av de erfarenheter var och en får göra som sysslar med egnahemsspörsmål.

När jag blev på det klara med att nämnden icke tog någon hänsyn till mig som varande ombud och lika litet hänsyn till de sökande, ansåg jag lämpligt, att vända mig till egnahemsstyrelsen och vid besök i styrelsen förliden höst sökte jag chefen, han var bortrest. Men framhöll mitt ärende för styrelsens notarie och han ansåg de sökande berättigade till 4,605 kr. vardera och ansåg bäst att klaga hos styrelsen; mot detta gjorde jag den invändningen, att Ni har ju inget ekonomiskt ansvar, detta erkände notarien, men sade han, det är ofta de lånsökande vända sig hit med sina bekymmer och efter underhandling med vederbörande nämnder brukar man få uppgörelsen till allmän belåtenhet. På grund av dessa upplysningar rådde jag de lånsökande att begära egnahemsstyrelsens hjälp och som ovan angivits översändes en hemställan från de sökande till styrelsen den 16 februari 1932. För några veckor sedan vände jag mig åter till egnahemsstyrelsen och träffade chefen personligen, det här förevarande spörsmålet fördes på tal och han uttalade då oförbehållsamt att de klagande blivit tilldelade för små lån. Jag hade under sådana förhållanden all anledning tro (när nu chefen uttalade sig som han gjorde och styrelsens notarie vid ett tidigare besök yttrat sig förhoppningsfullt) att det enligt notariens ord skulle lyckas få en uppgörelse till allmän belåtenhet, och i synnerhet när det endast gällde 500 kronor.

Det torde vara lättförståeligt att jag blev en smula förvånad när jag fick del av egnahemsstyrelsens utlåtande till de klagande, sedan styrelsen tagit del av den förklaring som egnahemsnämnden i Bohuslän blivit avfordrad. Yttrandet var av följande lydelse: »Egnahemsstyrelsen finner förevarande framställning icke föranleda annan åtgärd än att från egnahemsstyrelsen en var av sökandena skall tillställas avskrift av egnahemsnämndens förenämnda yttrande.»

Men det som är ännu mera ägnat att förvåna, är när man läser ett par stycken uti egnahemsnämndens svar till egnahemsstyrelsen, där det heter:

»På grund av den offentlighet, som givits åt Magnussons lån, samt med anledning av därvid gjort uttalande anhöll efter samråd med nämndens ordförande nämndens sekreterare i brev den 18 maj 1931 till statens egnahemsinspektör, med bifogande av alla då befintliga akter i ärendet, om ett uttalande i frågan om vad som kunde vara ett skäligen lånebelopp för Magnusson.

Med anledning av detta brev har byrådirektören i egnahemsstyrelsen i tjänsteskrivelse den 4 juli 1931 meddelat, att egnahemsinspektörens uppfattning var, att ärendet rörande Magnusson borde utan något uttalande från egnahemsinspektörens sida avgöras av egnahemsnämnden.»

Man bör nu efter återgivande av dessa två sista stycken taga del av vad Kungl. Maj:ts kungörelse nr 217 1928 innehåller under rubrik: Statens egnahemsstyrelse § 2.

»Statens egnahemsstyrelse, med säte i Stockholm, har till uppgift att svara för egnahemsärendenas centrala handläggning och därvid utöva ledning, uppsikt och kontroll över låneförmedlarna i vad angår av dem utövad statsunderstödd egnahemsverksamhet och vad därmed sammanhänger samt vidtaga de övriga åtgärder, som enligt kungörelse och eljest meddelade föreskrifter ankomma på

Interpellation. styrelsen, ävensom att i allmänhet verka för egnahemsverksamhetens ändamåls-
(Forts.) enliga bedrivande och utveckling.»

När jag här åberopat ett par reservationer, som avgåvos vid riksdagsbehandlingen, har jag därmed syftat till den del som avsåg organisationen. Efter vad som framkommit under handläggningen av detta ärende borde ingen tveka på att en genomgripande omläggning av sättet för egnahemsrörelsens bedrivande är av behovet påkallad.

Egnahemsstyrelsen har i detta fall handlat på ett högst anmärkningsvärt sätt. Skall emellertid icke nu närmare ingå på det spörsmålet; vad som har blivit återgivet torde vara tillfyllest, att giva belägg för, att statsmakterna inte i fortsättningen äro betjänta med en styrelse som inte ens anser sig böra göra ett uttalande till en egnahemsnämnd som gör framställning om vägledning för sin verksamhets utövande och inte står ut med, att giva ett ord till förklaring (från styrelsens sida) när avskrift av nämndens yttrande sändes dessa sökande, som vördsamt anhållit om hjälp i ett för dem bekymmersamt läge.

Den erfarenhet, som gjorts under tiden sedan den antagna omorganisationen trädde i tillämpning, har tydligen givit belägg för, att om egnahemsrörelsen skall bedrivas effektivt måste staten ta det ekonomiska ansvaret. De lokala egnahemsnämnderna böra enligt min mening väljas av landstingen, då blir det hela folket som väljer sin egen nämnd. Den styrelse, som får hand om denna viktiga uppgift, måste ha befogenhet att avgöra besvär. Den ekonomiska förvaltningen kan förläggas till Stockholm för hela riket, centralisationen av denna del skulle innebära en stor besparing, mot att som nu hålla inemot ett trettiotal kassörer i landet för denna rörelse. Avvecklingen av den verksamhet hushållningssällskapen bedrivit beträffande egnahemsrörelsen torde lämpligen kunna handhavas av dessa. Sällskapen äro ju i huvudsak beroende av statsanslag för sin verksamhet och löner åt sina tjänstemän, och då borde ju avvecklingen från sällskapens sida kunna betraktas som en hushållningsåtgärd.

Möjligen kommer det att göras den invändningen emot denna min interpellation att det endast framförts tvenne belysande fall, men detta torde vara tillfyllest, man får väl antaga att nämnden det här gäller behandlar alla inkomna egnahemsangelägenheter på samma sätt. Emellertid kan flera speciella fall påvisas om så önskas. För egen del har jag länge närt den uppfattningen att egnahemsrörelsen är en av de allra viktigaste sociala spörsmål av allmän karaktär och kommer antagligen att aktualiseras i ännu högre grad beroende på de så gott som avstängda emigrationsmöjligheter som varit tillfinnandes under gångna tider. Till och med synes egnahemsnämnden i Bohuslän slå på de sociala strängarna när den säger: »Visserligen är egnahemsrörelsen starkt socialt betonad. I den andan bör den också handhavas. Men å andra sidan är meningen, att den skall utövas enligt sunda ekonomiska principer. Den får nämligen icke nedsjunka till den rena välgörenheten.»

Beträffande uttalandet i sista punkten, är ingen fara, nämnden är oberörd och ståndaktig. Men däremot synes nämnden ha svårt att följa med utvecklingen i vår brydsamma tid. De penningar som användas för att skaffa behövande människor nödortfuga bostäder äro icke bortkastade. Byggnadskostnaden per vårdplats vid våra försörjningshem är för närvarande fullt ut 3,000 kr. Då ett av de här påtalade egnahemmen bebos av 6 personer, därav 4 barn, blir byggnadskostnaden 1,000 kr. pr person och det allmänna borde enligt mitt förmenande vara lika angeläget om att det uppväxande släktet har tillgång till något så när försvarbara bostäder.

Arbetslöshetskommissionen har för någon tid sedan anmält till Kungl. Maj:t att det torde erfordras *för bekämpande av arbetslösheten* under nästkommande budgetår 25 miljoner kronor. Under sådana förhållanden hade det varit lämpligt att egnahemsstyrelsen och samtliga egnahemsnämnder i riket bemödat sig

om att planlägga en vittgående egnahemsverksamhet som givit möjlighet till arbetstillfälle. På grund av att arbeten icke i tillräcklig omfattning blivit planlagda måste kontantunderstöd i oroväckande grad utlämnas. Om för dessa stora summor, som nu utlämnas i form av kontantunderstöd, arbete blev utfört i egnahemsbefrämjande syfte skulle reella och för folket behövlige värden åstadkommas. Byggnadsmaterialernas värde oarbetade torde knappt utgöra mer än 10 %, allt det övriga är arbetskostnad. Om till och med en sådan åtgärd skulle betraktas som nedsjunken välgörenhet vore det oändligt mycket bättre än det ruinerande kontantunderstödet till arbetsfört folk.

Interpellation.

(Forts.)

På grund av vad här blivit anfört hemställer jag om andra kammarens tillstånd att få till Herr Statsrådet och Chefen för jordbruksdepartementet framföra följande frågor:

1) Anser Herr Statsrådet att den av de här åberopade egnahemslänsökande begärda höjningen av beviljade lån à 2,700 kr. med 500 kr. till 3,200 kr. vara berättigad?

2) Vill Herr Statsrådet medverka till, att grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten ändras i syfte, att staten övertager ledningen och det ekonomiska ansvaret, samt att den lokala egnahemsorganisationen överföres från Hushållningssällskapen till Landstingen?

Ifrågavarande anhållan bifölles.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svensson</i> i Grönvik	under	7 dagar	fr. o. m. den	27 april,
» <i>Lundbom</i>	»	5 »	»	» 28 » och
» andre vice talmannen <i>Bengtsson</i>	»	8 »	»	» 27 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.02 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 2.

*Ang. fortsättnings-
skolans
organisation
m. m.*

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättnings- skolans organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 134, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:tt under åbe- ropande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen

dels godkänna vissa ändringar av de för fortsättningsskolan gällande huvud- sakliga grunder och bestämmelser,

dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling upp- tagit åtskilliga i kamrarna väckta motioner, bland dem nr 471 i andra kam- maren av herr *Weijne*, i vilken motion föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:tt måtte anhålla om utarbetande av kursplaner för ett sjunde skol- år, inrymmande den kurs, som nu tillhörde den tvååriga fortsättningsskolans undervisning, samt att därefter den ändring i gällande fortsättningsskolestadga måtte vidtagas, att skoldistrikt med heltidsläsande skolor, som i sjunde klass tillämpade dessa kursplaner, erhöle tillstånd att ersätta fortsättningsskolan med ett sjunde skolar.

Utskottet hemställde,

dels att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition och de i ämnet väckta motionerna fatta vissa i punkterna I—VI och VIII—XI av utskottets hemställan förordade beslut,

dels ock i punkten VII, att riksdagen måtte avslå motionen II:471.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Lindblad*, förste vice tal- mannen *Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Eriksson* i Stockholm, *Nilsson* i Örebro och *Ward* förklarar sig anse, att utskottets hemställan, vilken reservanterna i övrigt biträdde, bort i avseende å punkten VII innefatta, att riksdagen måtte i anledning av mo- tionen II:471 besluta dels att sådana lärjungar, som med fullständigt av- gångsbetyg avgått från sjunde klassen av folkskola, anordnad enligt A-for- men i gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, skulle, under förut- sättning att i nämnda folkskola tillämpats vederbörligen fastställd kursplan,

inrymmande, vad anginge sjunde klassen, jämväl fortsättningsskolans kurs, vara befriade från fortsättningsskolplikt, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och fastställa sådana kursplaner, som nyss nämnts.

*Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)*

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Då jag på avdelningen har deltagit i den förberedande handläggningen av detta ärende, ber jag att med några ord få motivera min ståndpunkt. Denna ståndpunkt kommer till synes i den reservation, som finnes bifogad utskottets utlåtande. Vad reservanternas här vilja ha genomfört återfinnes i klämman till reservationen, och det innebär, att sådana lärjungar, som med fullständigt avgångsbetyg avgått från sjunde klassen av folkskola, anordnad enligt A-formen i gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, skola, under förutsättning att i nämnda folkskola tillämpats vederbörligen fastställd kursplan, inrymmande, vad angår sjunde skolåret, jämväl fortsättningsskolans kurs, vara befriade från fortsättningsskolplikt.

Då jag för min del är anhängare av ett sjunde läsårs införande i våra folkskolor, har jag ansett, att en sådan anordning, som den reservanternas här föreslagit, skulle underlätta genomförande av ett sjunde läsår vid våra folkskolor. Nu vill man från visst håll påstå, att en sådan anordning skulle utgöra en försämring av folkskoleundervisningen. Man bör då observera, att det är endast ett fåtal skoldistrikt, som infört det sjunde läsåret i sina folkskolor. För att underlätta ett mera allmänt genomförande av denna skolform anser jag, att det skulle vara en lättnad, då därmed fortsättningsskoleplikten, på sätt reservanternas föreslagit, kunde upphävas. Jag har den uppfattningen, att ur ren undervisningssynpunkt det skulle vara en förbättring, om lärjungarna under ett helt år finge åtnjuta undervisning i följd än som sker i fortsättningsskolan, den skall vara uppdelad i två kurser, anordnade med sex veckors kurs på vardera året eller splittrade på vissa undervisningstimmar i veckan. Det finnes olika sätt, på vilka fortsättningsskolan kan anordnas, och förmenar jag, att undervisningen måste bli förbättrad, om den sker i sammanhang under ett helt läsår.

Vad beträffar fostringssynpunkten, måste det ligga den största styrka i om folkskolan har lärjungarna i sin hand under ett helt år vid den ålderstid i lärjungarnas liv, som denna undervisning äger rum. Det måste bli ett mycket bättre grepp över lärjungarnas liv än om undervisningen kommer i små tidsperioder då och då. Och ur praktisk synpunkt måste det vara att föredraga, om lärjungarna kunna bli färdiga under ett sjunde läsår och därmed slippa skolplikten under det andra fortsättningsskoleåret. Detta gäller i synnerhet de ungdomar, som redan så pass tidigt som under det andra fortsättningsskoleåret behöva börja ägna sig åt praktisk utbildning för sitt framtida förvärsarbete.

Dessa synpunkter har riksdagen år 1929 ganska tydligt understrukt i sin skrivelse till regeringen, där riksdagen yttrade följande ord: »Ur undervisnings- och uppfostringssynpunkt synes mera vara att vinna genom en förlängning av skoltiden med ett helt skolår, då lärjungarna under åtta månader oavbrutet stå under lärarens tillsyn och ledning än genom fortsättningsskolans i regel ej mer än 360 timmar omfattande, kanske till några få timmar i veckan eller till spridda tidsperioder förlagda undervisning.»

Nu kan det invändas, att en sådan anordning, som reservanternas föreslagit, skulle kunna leda till fördyrade kostnader för skoldistriktet. Nu är jag av den mening, att skolangelägenheter böra anpassas så mycket som möjligt efter de lokala förhållandena, och jag tänker närmast på brukssamhällena och

Ang. fortsätt-
nings skolans
organisation
m. m.
(Forts.)

större samhällen på landsbygden, där det nu visar sig en ganska stark minskning av elevantalet i folkskolorna. Jag tar alldeles för givet, att i många fall både lokaler och lärare kunna bli överflödiga. Om då skoldistriktet vill förbättra sin folkskoleundervisning genom ett sjunde läsår, skall det icke behöva innebära några avsevärt ökade kostnader, men jag tror å andra sidan, att i brukssamhällen det skulle vara till väsentlig förmån för folkskoleundervisningen. Det kan icke förnekas, att det ligger en stor fara i att ynglingar och även unga flickor vid den åldern skola »springa på bruksbackarna», som man brukar säga, och på så sätt vänja sig vid att icke ha sysselsättning. Det måste vara till skada för dem att komma in i vanan att leva utan sysselsättning. Om de däremot kunna hållas i skolan med ordnat arbete ett år längre för att sedan om möjligt komma ut i praktiskt arbete, tror jag, att det ur uppfostringssynpunkt skulle vara mycket välgörande.

Jag skall icke längre taga kammarens tid i anspråk, utan ber att med dessa korta erinringar få yrka bifall till den reservation, som finnes fogad vid detta utskottsutlåtande, avgiven av herr Lindblad m. fl.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag får bekänna, att jag hyst en viss tveksamhet vid mitt ställningstagande till denna fråga, och jag erkänner villigt, att den ärade talarens, herr Andersson i Prästbol, anförande har innehållit synpunkter, som ha något visst fog för sig och som man icke utan vidare kan avvisa. Men förhållandet är dock det, att här ha sakkunniga arbetat under en längre tid och kommit enhälligt till ett bestämt resultat, nämligen att icke ge sin anslutning till tanken, att de två fortsättningsskoleåren skola kunna avlösas av ett sjunde skolår, och jag kan icke neka till att det måste inverka på ställningstagandet, så mycket mera som det är veterligt, att från början ett par av de sakkunniga varit inriktade på denna tankegång och haft sympatier för den men under utredningens gång kommit på andra tankar. Redan detta gör, att jag tror, att departementschefens kloka försiktighet på denna punkt verkligen borde vinna anslutning hos riksdagen.

Hos mig är det två huvudskäl, som varit avgörande. Det ena huvudskälet är det, att jag är rädd för att om man i städerna, där egentligen inga sociala skäl tala emot de två fortsättningsskoleåren, går in för att allt mer och mer taga bort de två fortsättningsskoleåren och införa ett sjunde skolår eller med andra ord gå in för skolpliktens ökande, detta på landsbygden, där ett sjunde skolår icke så lätt kan införas, och med de sociala svårigheter, som där på många håll föreligga, skulle kunna spränga fortsättningsskolorna och medföra, att motståndet mot dem skulle kunna bli av den mest allvarliga karaktär. Jag för min del fruktar, att fortsättningsskolan skulle bli omöjliggjord och att motsättningarna skulle bli så starka, att de skulle spränga hela fortsättningsskolan. För var och en, som är vän av fortsättningsskolan, böra dessa betänkligheter ställas fram till allvarligt övervägande.

Den andra synpunkten, som varit för mig avgörande, är ett skäl, som visserligen icke i det långa loppet kan vara bestämmande, men som i närvarande tid är av mycket allvarlig karaktär, nämligen den ekonomiska synpunkten. Det fanns inom statskottet ingen tvekan inom båda de motsatta åsiktslägren därom, att det skulle medföra rätt betydande kostnadsökningar, därför att man på många ställen, särskilt i de mindre städerna, ligger på lur för att låta de två fortsättningsskoleåren avlösas av ett skolår, och det innebär faktiskt för staten högst betydande kostnader, kostnader, om vilkas innebörd man icke vet något med bestämdhet men om vilka man dock kan säga, att de skulle bli ganska avsevärda.

Herr talman! På grund av dessa två huvudskäl, dels det ekonomiska och dels det skäl, som jag nämnde från början, nämligen att jag är rädd för att man på

landsbygden, där sociala skäl tala emot de två fortsättningsskoleåren, om man finge det exemplet från städerna, att fortsättningsskolan avskaffats tack vare städernas bättre ekonomiska möjligheter, icke skulle få möjlighet att upprätthålla fortsättningsskolan, ber jag att få yrka bifall till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Ang. fortsättningskolans organisation m. m. (Forts

Jag går icke in på en massa detaljspörsmål, ty jag vet, att det är en hel del av kammarens professionella skolmän, som komma att yttra sig om dem. Jag har därför inskränkt mig till att angiva de båda huvudskäl, som för mig varit bestämmande.

Herr Weijne: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att det finnes två argument, som anföras av de sakkunniga och utskottet men som slå ihjäl varandra. De sakkunniga förklara, att om man inför ett sjunde läsår, kommer det att orsaka tillbakagång för skolväsendet. Statsutskottet avstyrker förnämligast av det skälet, att det tror, att skolväsendet skulle utvecklas så hastigt, att man stode inför farliga ekonomiska konsekvenser. Det finnes, herr talman, ingen brygga mellan dessa uppfattningar, utan här motiverar man sin ställning så olika, att det ena skälet slår ihjäl det andra, och det förefaller nästan som ett lysande exempel på något, som man sett under hela diskussionen av denna fråga, nämligen att man vill bevisa så mycket, att man till slut icke bevisar någonting.

Detta är ingen partifråga. När man ser statsutskottets utlåtande, kan det visserligen synas så, men jag vet mycket väl, att också inom den politiska meningsgrupp, jag tillhör, finnas röster, som varna för den reform jag ifrågasatt. Jag vet vidare, att bland de borgerliga finnas många, som anse, att det skulle vara av betydelse, om riksdagen medgäve denna rätt att anordna ett sjunde läsår i stället för fortsättningsskolan. Och om man, herr talman, lämnar riksdagen och går ut på landet, skall man finna, att där råda knappast de motsättningar, som avspeglas i statsutskottets utlåtande. Jag har i min hand ett uttalande av Eksjö stadsfullmäktige, som enhälligt beslutat göra framställning till riksdagen i den riktningen, att ett sjunde läsår skulle få ersätta fortsättningsskolan. Det har skett utan meningsskiljaktighet. Jag vet, att man i andra städer bland skolmyndigheter och kommunala representationer har precis samma uppfattning. När jag här säger, att det icke är någon partiskiljande fråga, vill jag också peka på den motion, som är avgiven av bondeförbundets ledare, herr Olsson i Kullenbergstorp, som ifrågasätter, att ett år i högre folkskola skulle kunna befria från fortsättningsskola. Min motion är visserligen icke av samma innebörd som herr Olssons i Kullenbergstorp. I sin motion ställer han likvärdighet mellan ett års högre folkskola och två års fortsättningsskola, under det att jag i min motion vill ge möjlighet att ersätta hela fortsättningsskolekursen med ett sjunde skolår.

År 1929 var man i denna kammare liksom i första kammaren tämligen ense om denna sak. Det fanns en minoritet, men den minoriteten var icke påfallande stor, och framför allt kunde man konstatera, att det inom majoriteten fanns representanter för alla partier. Vad har då inträffat sedan 1929? Jo, man har fått de sakkunnigas betänkande, men i det betänkandet finnes egentligen ingenting, som icke var känt för riksdagen redan 1929. Det innehåller skäl, som redan äro diskuterade, och jag skulle i fråga om de sakkunnigas betänkande vilja säga, att man gått förbi huvudfrågan då man har utgått från den kursplan, som är gällande för sjunde klassen, i stället för att taga upp fortsättningsskolekursen såsom det primära och söka bygga ut ett sjunde skolår av annat innehåll än som motsvarar de nu gällande kursplanerna.

Men det är något annat, som har inträffat sedan 1929, som är av betydelse

Ang. fortsättningskolans organisation
m. m.
(Forts.)

och som talar för ett bifall till reservanternas yrkande i statsutskottets utlåtande, och det är, att riksdagen har höjt åldern för inträde i industriellt arbete till 14 år. Jag erinrar mig från debatten i denna kammare, hurusom herr Äqvist varmhjärtat talade för att skolan borde behålla barnen ett år längre och icke tvinga dem ut i industriellt arbete före fjorton års ålder. Men då riksdagens majoritet ett år höjer skyddsåldern till 14 år, måste riksdagens majoritet ett annat år ha den uppfattningen, att den skall söka behålla barnen i skolan, tills de nått den ålder, att de fått rätt att taga emot erbjudet arbete. Det är icke någon mening i att barnen skola sluta skolan vid 13 års ålder men icke börja arbeta förrän vid 14 år. Jag måste om denna uppfattning säga, att det är verkligen att låta skolans fostrande arbete tillspillo givas på ett föga uppmantrande sätt, ty skola barnen tvingas till sysslolöshet i högre grad än vad nu rådande ungdomsarbetslöshet nödvändiggör, så måste jag säga, att en sådan politik är att icke låta den ena handen veta vad den andra gör. Den naturliga konsekvensen av riksdagens beslut om höjning av åldern för inträde i industriellt arbete är en strävan att behålla de unga i skolan, tills de fyllt 14 år. Men, herr talman, när man här talar om ekonomiska konsekvenser, vill jag fästa uppmärksamheten vid, att riksdagen i ett annat sammanhang beviljat medel till kurser för arbetslös ungdom. Riksdagen erkänner alltså, att det är ödesdigert för ungdomen att gå arbetslös, och vill bota de moraliska vådorna genom att ungdomen sysselsättes med skolarbete. Är det då ej här en mycket närmare till hands liggande väg, att man behåller de unga i skolan ett år längre i städer och industrisamhällen och först därefter låter dem gå ut i förvärvsarbete, i ett förvärvsarbete, som riksdagen genom lagstiftning avstängt dem ifrån, innan de nått fjorton års ålder?

Det skäl, som jag här anfört, är ett mycket vägande skäl. I övrigt behöver man bara motivera motionen med det enkla förhållandet, att ingen människa ännu kunnat bestrida, att ett år i folkskolan är bättre än två kurser i fortsättningsskolan om sammanlagt 360 timmar. Den saken har ännu ingen velat opponera sig emot.

Men då kommer man med det skäl, som herr Lindskog var inne på och som skolöverstyrelsen och de sakkunniga anfört, nämligen att mitt förslag innebär bara sjuårig skolplikt, under det att de sakkunnigas förslag innebär åttaårig skolplikt. Det är egentligen ganska förvånande, att man kan komma med det skälet, ty var och en, som läst de sakkunnigas betänkande, vet, att de sakkunniga medge sjuårig skolplikt. De sakkunniga rekommendera nämligen den åtgärden, att man skall lägga fortsättningsskolan i omedelbart sammanhang med sjunde året. Och därtill förklara de sakkunniga, att man, om man har nio månaders lästid, kan korta av den sista månaden och alltså bara ha åtta månader. Vad innebär det? Låt mig taga ett praktiskt exempel. Man slutar normalt skolan den 10 juni. De sakkunniga säga, att har man nio månaders lästid, har man rätt att taga bort den nionde. Då slutar man den tionde maj. Man får lägga till fortsättningskursen på sex veckor och avsluta det hela före midsommar. Om någon ledamot av kammaren säger, att det är åttaårig skolplikt, men att det blir sjuårig skolplikt, om man slutar den tionde juni, vill jag säga, att då låter man språkets makt över tanken bli allt för stor.

Då jag, herr talman, har den uppfattningen, att detta, som här föreslås, är betydligt bättre än den minimiprestation, som riksdagen kräver av folkskolan, då jag därtill vet, att man på många håll i landet önskar denna anordning, och är övertygad om, att om riksdagen i dag bifaller reservationen, skulle det betyda en rätt god åtgärd mot ungdomens arbetslöshet, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till statsutskottets förevarande betänkande.

Med herr Weijne förenade sig herr *Källman*.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Då jag deltagit i den kommittéutredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkt proposition i ärendet, må det tillåtas mig att med några ord söka klargöra utredningsmännens syn på frågan. Jag beklagar livligt, att kommitténs ordförande, denna kammars aktade andre vice talman, är förhindrad att närvara och föra utredningsmännens talan. Han hade givetvis kunnat göra det med helt annan auktoritet och framgång än jag förmår. Däråt är emellertid nu intet att göra. Jag skall omedelbart kasta mig in på den genom herr Weijnes motion och den socialdemokratiska reservationen omstridda delen av det ifrågakommande spörsmålet.

Jag ber därvid, herr talman, att få erinra därom, att riksdagen förutsatte, när den år 1929 begärde utredning i ärendet, att det ej finge bli någon försämring av det hittillsvarande kunskapsresultatet av folkskolans och fortsättningsskolans undervisning. Detta uttalades också uttryckligen i de av departementschefen meddelade direktiven för utredningen. Vi funno då mycket snart under utredningsarbetet, att om vi skulle följa dessa direktiv, så måste B-skolan utan vidare lämnas utanför. Så långt ha också reservanterna givit oss rätt, och den delen av spörsmålet kan således avföras ur diskussionen. Återstå A-skolorna. Beträffande dessa kommo vi till det resultatet, att det visserligen låte sig göra, ehuru icke utan olägenhet, att inarbeta fortsättningsskolans kurser i det sjunde läsåret, i vad gäller den *allmänna* fortsättningsskolan, men att det mötte avsevärda svårigheter beträffande den *yrkesbestämda* fortsättningsskolan, vilken senare numera betraktas som den avgjort värdefullare formen av fortsättningsskolan. Den frågan uppkommer då, om det från andra synpunkter ter sig så betydelsefullt att indraga den särskilda fortsättningsskolekursen, att man för den skull får taga de därmed förenade olägenheterna. Utredningsmännen ägnade mycken tid och ingående överläggningar åt det spörsmålet, men vi kommo till det resultat, som framgår av betänkandet, och till vilket såväl de hörda myndigheterna som departementschefen och nu senast även utskottets majoritet anslutit sig.

För att besvara frågan är det till en början nödvändigt att undersöka, var vi redan ha A-skolor och var vi ha för avsikt att ytterligare få in denna skolform. Det förhåller sig så, att detta är städernas och de stadsliknande samhällenas speciella skolform, och att förutsättningarna för dess ytterligare utbredning äro relativt begränsade. Det framgick vidare, att av städernas skolpliktiga barn omkring 60 procent redan vid den tiden åtnjoto undervisning under minst sju hela skolår och därjämte genomgingo en eller två kurser i fortsättningsskolan eller erhöllo motsvarande undervisning på annat sätt. Efter vad jag erfarit har utvecklingen under sista tiden fortgått i samma riktning, så att man numera kan säga, att sextio till sjuttio procent eller tvåtredjedelar av städernas skolpliktiga barn åtnjuta undervisning i sjuårig folkskola jämte fortsättningsskola eller annan påbyggnad på folkskolan. Även i de stora samhällena på landsbygden och de stora kommunerna runt omkring städerna har man allt mera infört sjuårig folkskola med därpå byggd fortsättningsskola. Det som en gång utgjorde huvudsyftet med indragningen av fortsättningsskolan, nämligen att påskynda införandet av det sjunde skolåret, torde numera endast i relativt begränsad omfattning kunna förverkliges. Där förutsättningarna i övrigt äro för handen för införande av ett sjunde skolår torde det ej bero på förekomsten av fortsättningsskola, om det ej kommer till stånd, utan på andra omständigheter, på svårigheten att ordna med lokaler, att anvisa bostäder åt ytterligare erforderliga lärarkrafter o. s. v. Det är med andra ord en byggnadsfråga och en kostnadsfråga, och hur önskvärd en utveckling av folkskolväsendet i antydd riktning i och för sig kan te sig, torde det allra minst i dessa tryckta tider böra ifrågakomma, att man, jag är frestad att sä-

Ang. fortsättningskolans organisation m. m.
(Forts.)

Ang. fortsättningskolans organisation
m. m.
(Forts.)

ga, på omvägar söker påskynda ett utbyggande av folkskolan, som medför ökade kostnader: för staten i form av nya lärarlöner och för kommunerna i form av ökade byggnadskostnader. — Herr Weijne talade nyss om, att man måste fordra, att den ena handen vet vad den andra gör. Det bör man kunna fordra också i detta avseende så tillvida, att riksdagen ej bör med konstlade medel animera skoldistriktet att ikläda sig ökade kostnader, samtidigt med att finansministern i cirkulär till kommunerna manar till sparsamhet och varnar för skuldsättning.

Vinsten för själva skolväsendet av den här ifrågasatta åtgärden torde alltså med hänsyn till de begränsade möjligheter, som överhuvud taget finnas att införa A-skolor, vara minst sagt problematisk. Den bör i varje fall ej över-skattas. Vad man däremot med bestämdhet vet, är, att de skoldistrikt, som nu ha sjuårig A-skola och ettårig fortsättningsskola, efter genomförande av den här föreslagna förändringen skulle få full frihet att, om de det önska, dra-ga in den särskilda fortsättningsskolan och nöja sig med den sjuåriga folk-skolan. Därmed är naturligen ej sagt, att de också skulle komma att göra det, men möjligheten finnes, och det är det enda, som man med säkerhet kan räkna med i detta fall, att *möjligheten* finnes.

Motionären har förebrått utredningsmännen, att vi ej förebragt utredning rörande den omfattning, i vilken indragning av den andra fortsättningsskole-kursen skett på grund av 1925 års medgivande. Jag är tyvärr ej i stånd att fullständiga den bristfälliga utredningen i denna del i annan mån än genom den i skolöverstyrelsen inhämtade upplysningen, att av de något mer än 300 skoldistrikt, där det finnes sjuårig folkskola, numera endast fem, däribland Stockholm och Malmö, ha tvåårig fortsättningsskola. I en av rikets fem största städer, där man till helt nyligen haft tvåårig fortsättningsskola på sju-årig folkskola, har man nu indragit den andra kursen. Om verkningarna av den nu föreslagna reformen skulle gå i samma riktning, lär det falla sig svårt att tala om, att skolväsendet i dess helhet förbättras genom densamma. Ej ens motionären anser sig kunna underlåta att räkna med en viss risk för ett försämrande av skolväsendet, men han anser den risken vara ringa och tröstar sig med, att den i alla fall uppväges av att ett ökat antal skoldistrikt komma att införa ett sjunde skolår. Kan överhuvud taget en förbättring av skolväsen-det på en ort helt uppväga en försämring av skolväsendet på annan ort? Ja, möjligen om man ser frågan uppifrån, ser på skolväsendet i dess helhet. Men det kan i varje fall ej gälla för barnen i det skoldistrikt, där ett försvagande av skolväsendet kommer att äga rum.

Det återstår då att undersöka, om man från andra utgångspunkter kan kom-ma till, att förändringen i alla händelser ter sig önskvärd, t. ex. från sociala utgångspunkter. Utredningsmännen ha ingalunda varit främmande för, att sådana synpunkter måste få anläggas på dessa spörsmål. Och vi ha i några fall, t. ex. när det gäller de sjuåriga halvtidsläsande skolorna, förordat av so-ciala skäl betingade jämkningar i fortsättningsskolplikten. Med tillfredsstäl-else konstaterar jag, att såväl departementschefen som utskottet upptagit kom-mitténs förslag i denna del. Finnas liknande skäl beträffande A-skolorna och deras elever?

Jag fäster uppmärksamheten vid, att när riksdagen år 1929 skrev till Kungl. Maj:t i ärendet, motiverade riksdagen sin framställning väsentligen med önsk-värdheten för lärjungarna att få fullgöra sin skolgång i en följd för att därefter få odelat ägna sig åt förvärvsarbete. Utredningsmännen ha velat tillmö-tesgå denna helt visst välgrundade önskan genom att föreslå frihet för skol-distriktet att förlägga fortsättningsskolans första — och i detta fall *enda* — årskurs i omedelbar anslutning till folkskolans avslutningskurs. Vinner detta av Kungl. Maj:t upptagna och av utskottet enhälligt förordade förslag riksda-

gens bifall, finnes det ingenting, som hindrar, att, om man så vill, hela skolplikten i detta fall kan vara fullgjord i juni eller juli månad det år lärjungan lämnar folkskolan, det vill i regel säga *det år lärjungan fyller fjorton år*. Kan det med fog sägas, att en så beskaffad skolplikt är oskäligt betungande med hänsyn till barnen själva eller deras föräldrar? Vi skola komma ihåg, att det här fortfarande rör sig praktiskt taget uteslutande om städer och stadsliknande samhällen, där barnens inträde i förvärvsarbete i regel sker senare än på landsbygden. Eller kan man säga, att det överstiger vederbörande skoldistrikts ekonomiska förmåga att ge skolbarnen en avslutande fortsättningsskolekurs på 180 timmar?

Ang. fortsättnings skolans organisation
m. m.
(Forts.)

Under de ganska omfattande resor, som utredningsmännen företogo till olika skoldistrikt, förnummo vi ingenstädes från lärares eller skolmyndigheters sida någon önskan, att fortsättningsskolan skulle helt indragas. Vi besökte Eskilstuna, vi besökte motionärens hemstad, Borås, som också varit min hemstad en gång i tiden, vi besökte Malmö och vi besökte ett antal landskommuner med sjuårig folkskola. Överallt mottogo vi ett starkt personligt intryck av den målmedvetenhet och det intresse, varmed arbetet i fortsättningsskolan bedrivs. Och jag måste säga, att för mig ter det sig som en förlust för skolväsendet, om jag tänker mig, att fortsättningsskolan i någon av de nämnda städerna skulle komma att indragas. Jag kan ej heller förstå, att det skall vara nödvändigt att medge, låt mig säga, Borås eller Eskilstuna att indraga sin fortsättningsskola för att förmå, låt mig säga Eksjö, som herr Weijne nyss talade om, att införa ett obligatoriskt sjunde skolår.

Till vad jag nu anfört skulle jag, herr talman, till slut vilja lägga några mera personliga synpunkter på det föreliggande frågemalet.

Det säger sig själv, att när, såsom i detta fall, ett antal utredningsmän, företrädande olika meningsriktningar och med i övrigt olika personlig inställning till den fråga, som skall utredas, träda in i en kommitté för att utreda en fråga och därvid så småningom komma fram till ett fullkomligt enigt utlåtande, så har detta ej kunnat ske, utan att de var för sig fått ge efter något på sina tidigare älsklingsidéer. För min egen del hyste jag, när jag inträdde i denna kommitté, en fast föresats att söka utverka vissa sakligt motiverade lättnader för landsbygdens skoldistrikt, lättnader, för vilka jag tidigare arbetat här i riksdagen, framförallt rättighet för skoldistrikt, som det önska, att sammanföra båda fortsättningsskolekurserna till ett och samma läsår. Jämte en av kamraterna i kommittén stred jag också i det längsta för denna rättighet, och på vår begäran undersöktes olika alternativ för en sådan anordning. Jag anser alltjämt, att starka sociala skäl tala för detta. Då vi det oaktat till slut nödgades frånfalla kravet, så berodde det framför allt därpå, att varje timmes förlängning av den ettåriga kursen måste leda till en ökning av statens kostnader för fortsättningsskolan. Vi ansågo oss icke kunna stå till svars med att i dessa tider förorda en *fördyring* av skolväsendet utan motsvarande *förbättring* av detsamma. Vi leddes emellertid också av tanken att såvitt möjligt söka uppnå enighet om sådana jämkningar i organisationen, som kunde avlägsna de starkaste friktionerna och göra slut på de långvariga striderna omkring fortsättningsskolan. Det är verkligen på tiden, att så sker. Bland fortsättningsskolans egna målsmän är den uppfattningen allmänt framträdande, att vad fortsättningsskolan nu bäst av allt behöver är, att det äntligen kommer till ett avgörande, som skänker *fred och arbetsro*. Vi ha velat bidra till detta genom det, jag vågar säga, måttfulla förslag, varom enighet uppnåddes inom kommittén och vilket nu har vunnit utskottets förord.

Fullt så betydelselösa, som man från visst håll velat göra gällande, äro väl icke heller de ändringsförslag, som vi ha framlagt. Jag har redan berört frågan om rätt för skoldistrikt att förlägga första — och i vissa fall enda —

Ang. fortsätt-
nings skolans
organisation
m. m.
(Forts.)

fortsättningsskolekursen i omedelbar anslutning till sista folkskoleterminen. Jag har också nämnt rättigheten att på den sjuåriga halvtidsläsande folkskolan anordna ettårig fortsättningsskola om minst 270 timmar. Jag nämner ytterligare möjligheten att i skolor med ringa elevantal och yrkesbetonad fortsättningsskola i vissa fall förlägga båda årskurserna till ett och samma läsår. Jag nämner de möjligheter, som öppnas att befria lärjunge från fortsättningskoleplikten, dels där ömmande sociala skäl föreligga, dels på grund av bristande förmåga hos lärjungen att tillgodogöra sig den teoretiska undervisningen. Det är min livliga förhoppning, att förslaget, om det av riksdagen oförändrat antages, skall bidra till att avlägsna eller minska friktionsanledningarna inom fortsättningsskoleorganisationen. Skulle däremot riksdagen nu följa reservanternas mot Kungl. Maj:t och mot statsutskottets majoritet och utan att härför äga stöd hos någon av de i ämnet hörda myndigheterna besluta ytterligare ändringar, som väsentligt rubba fortsättningsskolans organisation, ja, då befarar jag, att detta blir signalen till nya strider omkring fortsättningsskolan, ty då finns det, herr talman, ändringskrav, som socialt sett äro oändligt mycket mera behjärtansvärda än detta och som därför näppligen kunna hållas tillbaka.

Då jag icke kan medverka till att ytterligare förlänga det osäkerhetstillstånd, varunder denna betydelsefulla skolform i årtal levat och alltjämt lever, kan jag omöjligen följa reservanternas utan förordar bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Berg, *Bengtsson* i Kullen, *Persson* i Grytterud, *Johansson* i Krogstorp, *Eurén*, *Schött* och *Hollertz*.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Den motion, som jag har tillåtit mig väcka i förevarande spörsmål, berör ju icke precis samma linjer, som de föregående talarna ha talat om, utan den gäller en mera speciell sak. Jag skall icke sticka under stol med att jag väckt denna motion dels naturligtvis på grund av egen övertygelse, dels efter påtryckningar av personer, som äro djupt intresserade av den högre folkskolan.

Nu har statsutskottet i sitt uttalande över min motion haft godheten upprepa innehållet i § 27 mom. 3 av fortsättningsskolestadgan. Ja, utskottet kunde nog ha sparat tryckningskostnaden för detta upprepande, ty den saken kände jag verkligen till förut. Det är sålunda icke alls någon upplysning för mig att få reda på det. Har utskottet levat i den villfarelsen, att jag icke skulle ha reda på detta, så har det varit alldeles felaktigt. Det har jag haft, men jag har ändå väckt min motion. Jag har nämligen alltid gått ut ifrån, att själva meningen med fortsättningsskolan skulle vara att ge eleverna en bättre utbildning och utvidgade kunskaper gentemot vad folkskolans sex årskurser ha möjlighet att ge, och att detta skulle ha varit det huvudsakliga skälet för fortsättningsskolans inrättande. Denna min uppfattning har dock åtskilliga gånger fått en knuff, och jag har varit tveksam, om detta har varit den verkliga anledningen, ty man kan nästan av åtskilligt, som förekommit, få den uppfattningen, att den huvudsakliga anledningen skulle varit, att man på detta sätt skulle få två års skolgång till. Man har haft dessa två år mycket kärare än det bildningsresultat eller skolresultat, som skolan har kunnat ge. Jag beklagar, att jag aldrig har kunnat bibringa mig den uppfattningen, att de två åren vore viktigare än resultatet av skolans verksamhet, och det är detta, som har gjort, att jag har väckt denna motion om att ettårskurs i en högre folkskola skulle befria eleverna från vidare fortsättningsskola.

Nu är det ju ett faktum, att dessa högre folkskolor, som ligga på landsbygden, ha tillkommit efter mycket intensivt arbete av folk, som har varit intresserade för en något bättre undervisning för skolbarnen och för ett bättre total-

resultat av densamma. Det finns rätt många kvar av dem, som inom resp. kommuner ha kämpat fram dessa skolor, och jag hör själv till en av dem. Då är det ju icke förunderligt, om man tycker, att det är litet egendomligt, att man kan ifrågasätta, att dessa ettårskurser i dessa skolor skulle icke ge lika mycket bildningsresultat som den ituhackade tvååriga fortsättningsskolan. Det är verkligen obegripligt. Dessa högre folkskolor äro ju inrättade speciellt för dessa kommuners behov, och man kan också säga, att de äro yrkesbetonade, även om de icke officiellt äro det. Skoltiden är också lämpad alldeles förträffligt för våra förhållanden på landsbygden.

Den siste ärade talaren, som hade ordet, tryckte alldeles särskilt på att rubbar man ett jota på det kungliga förslaget, så blir det större kostnader, och han kämpade naturligtvis därför alldeles oerhört för de billiga kostnaderna, men det skälet duger icke alls gentemot min motion. Det kostar staten rakt ingenting, icke det minsta, och därför kunna herrarna icke heller tala om de stora kostnader, som ett bifall till min motion skulle draga med sig. Man kan därför icke alls anföra samma skäl mot min motion som gentemot herr Weijnes förslag, och jag tycker det är egendomligt, att man det oaktat kan komma till samma resultat.

Jag skall icke upptaga tiden med kritik av den föregående talarens anförande. Det hör ju rätteligen till skolfolket i städerna att göra det, men nog var det gruvligt inkonsekvent på många punkter, det kan man icke komma ifrån. Så mycket går det ju an att säga. Hela hans resonemang påverkar emellertid icke ett spår den motion, som jag har väckt.

Nu förstår jag mycket väl, att man kan säga, att just denna detalj ha de sakkunniga icke sysselsatt sig med, men det är dock de sakkunnigas anda, som vilar över det hela, och statsutskottet har fortsatt och sagt: Bort det, det får icke förekomma, utan det skall ändå vara tvåårig fortsättningsskola! Man har hänvisat till att man kan anordna provning om befrielse av elever, och detta skall nödvändigt ske, om de skola kunna befrias från det sista fortsättnings-skoleåret. Ja, det har förekommit på rätt många ställen, att fattiga föräldrar och målsmän ha riktat det spörsmålet till skolstyrelsen för de högre folkskolorna: Om min son eller min dotter går ett år i den högre folkskolan, är han eller hon då befriad från det andra året i fortsättningsskolan? På detta kan man icke svara annat än att säga, att det får bero på särskild provning. Resultatet av detta blir i många fall det, att vederbörande målsmän säga, att då kunna vi icke sätta vårt barn i den högre folkskolan, ty det medför stora personliga uppförfingar för oss. Det är därför endast, när man genom pekuniära uppförfingar och övertalningar kan söka hjälpa upp saken, som man kan hålla det uppe. Då har man emellertid återigen mångenstädes fått se exempel på att har vederbörande barn gått det ena året i den högre folkskolan, så har det besökt den andra årskursen också, om det gällt ett barn, som haft håg för läsning. Det är emellertid just i fråga om själva avgörandet, om man skall ta denna skolform eller ej, som det brister. Min motion avsåg därför att söka direkt klara upp den saken.

Naturligtvis låg det också en smula egoism bakom min motion, det erkänner jag gärna. Det har nämligen varit så, att sedan dessa fortsättningsskolor kommo till, och man skulle ha dessa två år, så har den uppfattningen vunnit insteg särskilt hos de yngre kommunalmännen, att om statsmyndigheterna icke vilja erkänna den högre folkskolans bildningsmöjligheter så pass, att de anse, att ett år där kan motsvara den vanliga tvååriga fortsättningsskolan, så måtte myndigheterna verkligen anse den högre folkskolan för en mycket svag skolform. Den högre folkskolan är alltså icke värd något, säga de, och det ni gamla kämpat för har varit ett misstag, eftersom myndigheterna säga, att den icke ens duger att jämställa med den tvååriga fortsättningsskolan. Nåja, så

Ang. fortsätt-
ningskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

länge något vidare antal av oss finnes kvar, som ha kämpat fram den högre folkskolan, kan den väl hållas upp, men det ligger naturligtvis nära till hands att man går på herr Peterssons i Lerbäcksbyn linje och säger, att sparsamhet skall iakttagas och den högre folkskolan ha myndigheterna ansett så svag, att vi kunna draga in den och spara kostnaderna för densamma. I stället få vi ta den skolform, som ansetts finare, nämligen den tvååriga fortsättningsskolan. Det är detta, som jag tycker är så tråkigt, men det kan ju som sagt ligga litet egoism från min sida i det, eftersom jag har bedömt den högre folkskolan såsom en verkligt värdefull påbyggnad, som vi själva frivilligt i kommunerna hava infört långt innan Kungl. Maj:t hade funderat ut den tvååriga fortsättningsskolan.

Om man nu drar det minsta i tvivelsmål varje ord, som officiellt sägs om fortsättningsskolan, så får man alltid slungat i halsen på sig, att »ni är fiende till folkbildningen», »ni är ingen riktig vän av skolan» o. s. v. Sådana beskyllningar finner man ju litet hårda, när man tycker, att man verkligen har gjort något i sina dagar för skolbildningen inom den kommun, där man har verkat. Vad man icke kan få ur mitt huvud det är, att den samlade undervisning, som just sker i de högre folkskolorna, är oändligt mera värdefull än dessa aftontimmar, som man har en à två gånger i veckan. Det senare kan omöjligen ge samma utbildningsresultat, som den högre folkskolan ger. I de högre folkskolorna har man också sett, med vilket levande intresse eleverna omfatta undervisningen. De göra allt vad på dem ankommer, och man har icke haft något trassel med någon enda elev i dessa högre folkskolor, åtminstone icke på de orter, som jag känner till av egen erfarenhet.

Nu ha ju herrar sakkunniga också kommit med ett förslag om polismyndighet såsom ett supplement till fortsättningsskolan. Jag beklagar verkligen, att herr statsrådet har tagit bort den där polisen, ty med densamma hade bilden blivit mera fullständig och total. Det är emellertid ett agremang, som man icke behöver vid den högre folkskolan. Vi ha aldrig haft ett exempel på att man behövt något, som liknat polis, vid den skolformen. Aldrig! Jag förstår emellertid, att denna skolform är en nagel i ögat på dem, som tro, att allt skall exerceras efter reglemente, linjal och millimeter. Den högre folkskolan ligger på frivillig grund. Det vädjas till föräldrar och målsmän, om de vilja låta sina barn begagna sig av den skolutbildningsmöjlighet, som vi ha skapat fram, och som staten naturligtvis också hjälper till med genom anslag till lärare etc. Vi får väl också anse, att vi i den högre folkskolan ha starkare lärarkrafter än i den vanliga folkskolan.

Herrarna få medge, att det under sådana förhållanden måste vara ytterst betänkligt med ett sådant svar, som jag har fått på min motion, vilket, det vågar jag påstå, kommer att strypa denna skolform och blir den indirekta anledningen till att den strykes bort i den mån den finnes, vilket måste innebära en synnerligen stor baklängesreform i skolundervisningshänseende och bildningshänseende för barnen i de kommuner, det här gäller. Det kan icke hjälpas, att jag har den meningen. Den är djupt och fast inrotad hos mig, och jag har sett så många exempel på denna sak.

Jag skall naturligtvis icke här komma med något yrkande, ty jag förstår ju, att sedan man slagit ihjäl herr Weijnes förslag, så har mitt förslag fått följa med på köpet. Å andra sidan måste jag säga, att om reservanternas förslag skulle segra, så kan man icke honnettemang mena annat än att den motion, som jag har väckt, måste tagas som ett korollarium. Därför ser jag icke alls reservanternas förslag med samma ögon som ett par talare här ha gjort.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Av den manstarka reservation, som finns antecknad vid utlåtandet, skulle man kunna draga den slutsatsen,

att herr Weijnes åsikt numera blivit en officiell socialdemokratisk partiståndpunkt. Han har emellertid själv välvilligt upplyst kammaren om att så icke är förhållandet — jag tillägger ännu åtminstone, dess bättre. Jag är emellertid nödsakad att anmäla opposition mot den ståndpunkt, som mina partikamrater i utskottet intaga. Jag kan icke dela deras åsikt, och jag kan icke rösta på deras reservation. Jag är naturligtvis skyldig att under sådana säregna förhållanden ange de skäl, som för mig varit bestämmande, och jag måste göra detta så mycket mer, som jag *icke* helt och hållet kan dela och skriva under det resonemang, som utskottsmajoriteten fört i sitt utlåtande.

Jag skall börja med att ge motionären och reservanterna ett visst medgivande, som de hittills icke fått från utskottsmajoritetens sida. För min del har jag levat i den föreställningen, att den här saken faktiskt avgjordes 1929. Följaktligen torde motionären och reservanterna ha rätt däri, att riksdagen icke fått svar på sin begäran år 1929. Ty otvivelaktigt är det på det sättet, att 1929 års riksdag icke begärde en förutsättningslös utredning, utan riksdagen var så säker på denna sak, att den fattade en positiv ståndpunkt och begärde av Kungl. Maj:t att få ett förslag i den riktning, som riksdagen uttalade sig för 1929. Bland dem, som då voro med och begärde en sådan utredning, befann sig åtminstone en eller kanske till och med ett par av dem, som sedan kommo in såsom sakkunniga; och på grund av de upplysningar, som de fingo, och på grund av möjligheten att tränga in i saken, ha de ändrat mening. Men man kan icke fortsätta på denna upplysningssväg, icke hålla på att plocka in andrakammarledamöter ideligen i sakkunnigekommittéer för att de skola lära sig den här saken. Vidare hade motionären alldeles rätt i att ett helt skolor naturligtvis ur undervisningssynpunkt är mycket bättre än två fortsättnings-skoleår med tillsammans 360 undervisningstimmar. Därom kan icke lida något tvivel. Då jag emellertid ändå icke kan gå med på reservanternas ståndpunkt, så beror detta därpå, att jag har en helt annan uppfattning om huru utvecklingen kommer att bli, än reservanterna. Jag tror nämligen icke på den utveckling av folkskoleväsendet, som de tro på, nämligen att möjligheten att avskaffa fortsättningsskolan och ersätta den med ett sjunde skolor skulle leda dithän, att man i en hel del kommuner snabbt skulle vidtaga en sådan åtgärd. Utvecklingen till sju skolor äger rum oavsett en sådan förändring, som motionären och reservanterna vilja vidtaga. Däremot är jag rädd för — och det är det andra av de skäl, som varit bestämmande för min ståndpunkt — att om man går in för den reform, som motionen vill ge, reformerar man baklänges. Utvecklingen kommer att i stället taga den riktningen, att man i de kommuner, där man för länge sedan infört sju obligatoriska skolor, kommer att slopa fortsättningsskolan. Här blir det sålunda tillbakagång. Nu invänder motionären, att detta förstår han, och jag har hört det talet från annat håll, att en sådan tillbakagång behöver man väl icke befara. En kommun kan väl uppehålla sin fortsättningsskola i alla fall, sedan den en gång genomfört den. Ja, sådant kan man säga, men om motionären eller kanske, rättare sagt, motionärerna, ty de äro många, skulle vilja tänka ut fortsättningen av sitt eget grundläggande resonemang, borde de inse, att den invändning, som här anförts, icke håller streck, därför att det är ju oviljan och motståndet mot fortsättningsskolan, som de vilja ackumulera såsom drivkraft för att driva fram det sjunde skolåret. Ligger det då icke nära till hands att tänka sig, att detta motstånd och denna ovilja mot fortsättningsskoleplikten, som finns överallt, också kan ackumuleras på det sättet, att den verkar i den riktning, som jag befarar, nämligen att man i de kommuner, där man har sju skolor och ett fortsättningsskoleår, begagnar den nya möjligheten att lägga in fortsättningsskolekursen i det sjunde skolåret och sedan avskaffa fortsättningsskolan. Man gör därigenom en besparing, och fortsättningsskolestyrelsen kommer undan mycket obehag, som den

Ang. fortsättningskolans organisation
m. m.
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

har, när det gäller att försöka att bland allmänheten hävda fortsättningsskolan. Ett dylikt hävdande har jag för min del försökt i det skoldistrikt, där jag under många år varit ordförande i skolstyrelsen, och jag vill påstå, att vi så småningom lyckats att få en ganska bra fortsättningsskola, en yrkesbetonad fortsättningsskola. Men jag är rädd för att det icke i längden går att bibehålla hos allmänheten respekten för fortsättningsskolan och fortsättningsskoleplikten, därest herr Weijne och reservanterna få sin vilja igenom.

Ett faktum är ju, att en reform sådan som den föreslagna skulle mångenstädes innebära en förkortning av tiden för skolplikten. De facto är den skolpliktiga tiden nu 8 år. Den skulle komma att förminskas till 7 år, och det är alldeles otvivelaktigt en tillbakagång, huru man än vrider och vänder på saken. Jag anser, att en sådan förminskning av tiden för skolplikten skulle bli besvärlig och detta särskilt av två skäl. Först och främst komme man att i de skoldistrikt, där man på grund av ett eller annat skäl ansett sig icke kunna införa ett sjunde skolår, stimulera en ovilja mot åtminstone det andra fortsättningsskoleåret. Erfarenheten har nämligen visat, att det är det andra året, som är särskilt besvärligt. Det första året finna sig föräldrar och barn ganska väl till rätta med, men det andra året vill man komma ifrån. Det kommer sålunda fortfarande att bli en attack mot fortsättningsskolan. Det lugn, som motionären sannolikt inbillar sig skall uppstå, om denna reform går igenom, kommer icke. Det andra skälet och det för mig huvudsakliga är, att det kan vara möjligt — man vet ingenting om den saken — men det kan vara mycket möjligt, att man så småningom i detta land måste gå in för en utvidgning av skolplikten. Vi få höja skolåldern. Såvitt jag kan se vet jag icke, huru man skall kunna ingripa mot ungdomsarbetslösheten utan att också taga hjälp genom en höjning av skolåldern, genom en utvidgning av tiden för skolplikten. Jag säger icke, att det kommer att gå på det sättet, men den möjligheten får man räkna med såsom mycket sannolik, och då tycker jag icke, att det är en reform i rätt riktning, om man börjar med att mångenstädes skära ned skolplikten från 8 till 7 år.

Ja, som summa av vad jag här yttrat skulle jag vilja säga, att den förmånliga och snabba utveckling av folkskoleväsendet överallt eller åtminstone flerstädes till det sjuåriga system, som motionären föreställt sig, tror jag icke på — tyvärr, kan jag säga. Vore det så, att man hade några sannolikhetsskäl för att utvecklingen skulle komma att taga den riktningen, skulle till och med jag med ett visst jämnmod kunna finna mig i den försämring av folkskoleväsendet, som somligstädes skulle komma att uppstå genom denna reform. Men jag befarar, att det blir på det sättet, att man icke i så stor utsträckning kommer att gå över ifrån den sexåriga folkskolan till en obligatorisk sjuårig, men att man däremot kommer att använda den nya ordningen i ett stort antal skoldistrikt, särskilt i städerna, där man har den sjuåriga folkskolan, för att ta ett steg tillbaka på det sättet, att man slopar sin fortsättningsskola och nöjer sig med de sju folkskoleåren. Sålunda är framsteget kanske tvivelaktigt, men däremot anser jag, att det är de största sannolikhetsskäl för att en tillbakagång kommer att bli den effekt, som först uppenbarar sig inom vårt skolväsen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i den argumentering för utskottsförslaget, som den siste ärade talaren anförde, och då under debatten redan ganska grundligt genomgått skälen för och emot, och då en av de sakkunniga framlagt de sakkunnigas syn på hela detta problem, vartill utskottet anslutit sig, skall jag, herr talman, endast

tillåta mig att i största korthet och sammanfattningsvis — jag anser mig nära nog skyldig därtill — här i kammaren framlägga de huvudskäl, som för mig varit avgörande, då det gällt ett ståndpunktstagande i denna fråga.

Jag vill därvid kort och gott framhålla, att huvudskälet mot reservanternas förslag synes mig vara, att då det gäller de distrikt, som redan ha en sjukklassig folkskola, kommer deras förslag att medföra — och det har framhållits av flera föregående talare — försämring eller kan komma att medföra försämring av skolförhållandena i dessa distrikt och detta i två särskilda avseenden. Här har särskilt betonats, att försämringens innebörd ligger däri, att i de distrikt, där man har en sjukklassig folkskola och en fortsättningsskola, skulle en sådan anordning, som reservanternas gå in för, kunna innebära att fortsättningsskolan helt slopades. Jag instämmer till fullo med herr Jonsson i Eskilstuna, att den risken är icke blott en teoretisk risk, utan den kommer att under de år, som nu stunda, ifall reservanternas förslag genomföres, säkert också på många punkter visa sig vara en verklig risk. Detta tycker jag vara en allvarlig invändning mot reservanternas förslag icke minst under dessa tider, då vi ha en så omfattande ungdomsarbetslöshet, som icke minst gör sig kännbar i de distrikt, som ha sitt folkskoleväsende så välordnat, att de ha en sjuårig folkskola. Ty man måste nog erkänna, att under sådana förhållanden spelar den obligatoriska skoltiden indirekt en betydelsefull roll för ungdomsarbetslösheten och bland åtgärder för dennas motarbetande. När motionären här till förmån för reservanternas ståndpunkt anför, att man med hänsyn till den rådande ungdomsarbetslösheten borde reflektera på deras förslag, förstår jag verkligen icke hans ståndpunkt, därför att vad man med säkerhet kan säga, är att det öppnar en möjlighet för dessa stora stadsdistrikt och industrisamhällen, som ha den sjukklassiga folkskolan, att förkorta den obligatoriska skoltiden, och det är över huvudtaget en mycket allvarlig sak i dessa tider.

Men även i ett annat hänseende — det har däremot icke berörts under debatten i dag — innebär reservanternas förslag, ifall det genomföres, enligt mitt sätt att se en försämring av de nuvarande förhållandena på folkskolans område, nämligen på det sättet att i den sjunde klassen i folkskolan skulle enligt det projekt, som reservanternas framlagt, rent pedagogiskt sett undervisningen sönderbrytas genom att delvis främmande element infördes i sjunde klassen. Det är en synpunkt, som här icke berörts, och reservanternas synas gå ut ifrån att man kan lösa detta endast genom att införa ny kursplan för sjunde klassen i folkskolan. Detta är ett misstag. Det är en ganska svårlöst organisatorisk fråga, som framkastats. Man måste förändra statsbidragsbestämmelserna och möjliggöra, att man får använda yrkeslärare i folkskolan i en helt annan utsträckning än hittills. Det är ett nytt system för folkskolans räkning, som reservanternas förslag skulle i praktiken kräva. Därför blir icke heller reservanternas förslag i någon mån billigare, trots det att fortsättningsskolan fölle bort. Om man lägger denna yrkesundervisning till den sjunde klassen, måste man vid sidan av de ordinarie folkskollärarna använda speciallärare för att meddela undervisning i arbetskunskap. Men även med hänsyn till den sjunde klassens ställning i folkskolan är det en betänklig åtgärd, mina herrar, att här lägga in fortsättningsskolans arbetsprogram. Det slår sönder enhetligheten i denna skolklass och det slår sönder över huvudtaget enhetligheten i det mål, som man satt för folkskolan och dess arbetsprogram.

Jag har hittills endast berört de distrikt, där man har en sjukklassig folkskola. Jag skall också tillåta mig att beröra reservanternas förslag och dess verkningar beträffande de distrikt, där man icke har sjuårig folkskola. Beträffande dessa distrikt anser uppenbarligen motionären liksom också reservanternas, att deras förslag skulle stimulera till inrättandet av en sjunde klass i folkskolan. Och det är i själva verket den bärande grunden för motionärens

Ang. fortsättningskolans organisation m. m.

(Forts.)

Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

förslag. Jag erkänner villigt, att en sådan utveckling kan i och för sig vara ur skolans och ungdomens ståndpunkt i hög grad önskvärd, men, mina her- rar, det är icke under nuvarande förhållanden så, som reservanterna synbar- ligen mena, att i fall man slopar fortsättningsskolan och ger distriktet en möjlighet att inarbeta densamma i den sjunde klassen i folkskolan, man där- med undanröjer de viktigaste hindren för en dylik utveckling av folkskolan. Det har berörts av föregående talare — och det veta vi alla — att de väsentliga hindren ligga på det ekonomiska området. Det är fråga om nya lärosalar, om flera lärarbostäder etc. Det är därför säkerligen en illusion, i fall man beträffande dessa distrikt tror sig kunna med detta förslag i dessa tider vin- na en sådan utveckling av folkskoleväsendet, som skulle ske genom att den sex- åriga folkskolan gjordes sjuårig.

Jag skall, herr talman, nöja mig med vad jag sagt och vill sammanfatta mi- na invändningar mot förslaget därmed, att jag säger, att man här skapar en ordning, som kan komma att i olika avseenden försämra skolväsendet i de di- strikt, det närmast gäller, utan att man därför når den utveckling av skol- väsendet i de andra distriktet, som man åsyftar. I båda fallen synas mig reservanterna i viss mån ha bortsett från sakens såväl organisatoriska som ekonomiska konsekvenser. För mig är huvudskälet mot reservationen det nyss sagda, att man icke vinner vad man vill vinna med förslaget, och att man här har bagatelliserat de risker, som förslaget innebär för de skoldistrikt, där för- slaget omedelbart får tillämpning. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bi- fall till utskottets förslag.

Herr Weijne: Herr talman! Det må förlåtas mig som motionär, om jag efter denna grundliga beskjutning av mitt förslag kommer med några repli- ker. Jag skall då börja med den siste ärade talaren och taga upp några av de synpunkter, som han här anförde. Han säger, att det är ödesdigert med hän- syn till ungdomsarbetslösheten att genomföra en sådan här anordning, efter- som det kan inträffa, där man har sju klasser och ett fortsättningsskolår, att man avskaffar det senare. Jag kan tala om för herr Holmdahl, att efter det förslag, som herr Holmdahl nyss yrkade bifall till, kan skillnaden i de skol- distrikt, där man har nio månaders läsning — vilket är mycket vanligt i stä- der och samhällen — komma att utgöra nio dagar gent emot reservationen. Jag måste säga mig, att när skillnaden ibland blir så ringa, är det icke mycket att tala om.

Nu är det rätt intressant att se, vilken uppfattning man har om vad som skall inträffa. Herr Jonsson i Eskilstuna är tämligen säker på, att man kom- mer att avskaffa fortsättningsskolan, där man har sjuårig folkskola. Men de sakkunniga säga, att när de varit ute och rest överallt i landet, har man varit belåten med anordningen och icke talat om att avskaffa fortsättnings- skolan.

Jag kan nämna i detta sammanhang, att Stockholm och Malmö, som hava två års fortsättningsskola, i sina skoldistrikt rymma inemot hälften av de barn, som undervisas i sjuårig folkskola plus fortsättningsskola.

Det var vidare rätt intressant att följa generaldirektören i skolöverstyrelsen i fortsättningen. Han måste också spela på de ekonomiska konsekvenserna, hur fruktansvärt farligt det skulle bli, om ändringsförslaget ginge igenom, och hur man stimulerade kommunerna till en sjunde klass: det bleve nya lärarbo- städer och skolsalar. Men jag skulle tro, att det för skolöverstyrelsen är ganska bekant, att nativiteten sjunkit i landet. Längre hade skolöverstyrelsen icke reda på det. Det var innan herr Holmdahl var generaldirektör, och jag skall icke klandra honom därför. Det är på många ställen så, att man har både skolsalar och lärarbostäder lediga. Jag har verkligen det förtroendet

till de svenska kommunerna, att de icke komma att rusa åstad i blindo och göra några ekonomiska dumheter. Jag tror, att det både i städerna och i samhällena finnes så pass många kommunalmän med klart och klokt omdöme, att de se vad kommunen tål och icke tål i detta fall. Men just den sjunkande nativiteten och överskottet på lärare gör, att det är en mycket lämplig tidpunkt för närvarande att ytterligare utveckla den sjunde klassen. När jag sade överflöd på lärare, menade jag det överflöd, som kommer att uppstå, när den rationalisering av skolväsendet, varom riksdagen nyligen beslutit, börjat genomföras.

Sedan hade herr Holmdahl det ytterligare skälet, att det blir så ytterligt svårt att ordna med den yrkesbestämda undervisningen i den sjunde klassen. Men dessa tekniska svårigheter behöva icke lösas så, att man betalar lärarna för en tjänstgöring, som de icke hava. Vi hava en skolöverstyrelse, och den skall grubbla över något. Det förefaller, som om Kungl. Maj:t i händelse av bifall till reservationen kunde låta skolöverstyrelsen fundera över hur problemet skall lösas. Jag har det förtroendet för överstyrelsen, att jag tror, att det skall kunna finnas framkomliga vägar i det avseendet.

När det gäller, hur en reform kommer att verka i de fall, där man har sex folkskoleklasser, är det intressant att se, att herr Jonsson i Eskilstuna säger, att det kommer knappast att införas en sjunde klass någonstades i nuvarande tider. Herr Lindskog, som talar för majoriteten i statsutskottet, säger, att ute i kommunerna står man på lur för att införa den sjunde klassen, så fort man får lägga in hela fortsättningsskolan i den. Båda herrarna kunna uppenbarligen icke hava rätt. Det är på den punkten som på många andra punkter, att jag har bara till uppgift att föra samman mot varandra de skäl, som mina motståndare anfört: de slå ihjäl varandra. Och det göra de alldeles särskilt på denna punkt.

När det gäller, hur man kommer att förfara, där man har sjuårig folkskola och ettårig fortsättningsskola, sade herr Petersson i Lerbäcksbym, att han tycker icke, att vi i Borås skola behöva slopa fortsättningsskolan för att man skall få en sjukklassig folkskola i Eksjö. Det har han rätt i. Men ett bifall till reservationen innebär intet slopande av fortsättningsskolan, bara en rättighet att göra det. De kommunala myndigheterna få pröva saken.

Herr Holmdahl talade om för den sjunde klassen främmande element. Vilka element äro främmande för den sjunde klassen? När vi 1927 genomförde skolreformen, var man ganska allmänt överens om att skapa en ny sjunde klass. Man ville avsluta den egentliga folkskolekursen med den sjätte klassen. Skolöverstyrelsen har sysslat med och framlagt förslag i denna fråga. Men i de förslagen bryter man icke med den gamla ordningen utan vill behålla mångläseriet i den sjunde klassen. Jag tror, att det var riksdagens mening 1927 att skapa en ny sjunde klass. Och innan man gjort upp kursplanerna, kan man uppenbarligen icke tala om främmande element. Men 1927 var man ganska allmänt överens om, att den sjunde klassen skulle få en praktisk inriktning. Och icke kan skolköksundervisningen eller annan undervisning i arbetskunskap anses vara främmande element i det sammanhanget.

Jag skall, herr talman, icke taga upp tiden längre. Jag skall sluta med att göra ett par konstateranden. Det ena är, att i dagens debatt har talet om sjuårig eller åttaårig skolplikt tystnat. Herr Birger Petersson, som förde de sakkunnigas talan, sade öppet ifrån, att med deras förslag kan man sluta skolan i juni månad samma år, som man genomgår den sjunde klassen. Då bortfaller talet om sju- och åttaårig skolplikt. Man har redan i de sakkunnigas, regeringens och statsutskottets förslag den sjuåriga skolplikten.

Det roade mig att läsa igenom debatten 1929. Herr Holmdahl hade som det mest bärande motivet i sin uppläggning motsättningen mellan den sjuåriga

Ang. fortsättnings skolans organisation m. m.
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

och den åttaåriga skolplikten. Det förefaller, som om från de utgångspunkterna herr Holmdahl borde tala mot de sakkunnigas förslag också, eftersom detta möjliggör bara sjuårig skolplikt. Men då kan jag heller icke fatta de fruktansvärda konsekvenser, som skulle uppstå vid ett bifall till min motion och som herr Petersson talade om. Han talade om, att då skulle hela fortsättnings-skoleproblemet på nytt rullas upp. Herr Holmdahl sade 1929, att landsbygden hölle sig icke lugn, om man gav möjlighet till sjuårig folkskola i städerna. Det gör herr Birger Petersson, det gör skolöverstyrelsen, det gör Kungl. Maj:t och det gör statsutskottet. Följaktligen finnes det ingen anledning att draga upp nya, farliga och fruktansvärda konsekvenser av ett bifall till reservanternas förslag.

Här talas om, att det är bara A-skolan, som beröres av förslaget. Vårt land är avlångt; människorna leva under vitt skilda förhållanden. Icke minst från det skolpolitiska håll, som herr Holmdahl representerar, har man alltid varnat för schablonmässighet och för att stöpa allt i en form samt sagt, att man skall söka anpassa sig efter lokala förhållanden. Här är ett sätt, som passar och som kommer att mottagas med glädje i många städer och stadlika samhällen. Jag kan icke förstå, att därför att det icke duger på landsbygden, skall man vara absolut motståndare till det. Det vore lyckligt, om man verkligen ordnade det svenska skolväsendet efter olika bygders behov. Jag tror, att om man bifaller reservanternas förslag, kommer skolväsendet i städerna att få ytterligare en möjlighet att ordnas på ett gott sätt. Det kommer att som helhet föra den svenska folkundervisningen ett bra stycke framåt.

Herr Sävström: Herr talman! När riksdagen 1929 begärde utredning i denna fråga, tyckte man redan då, att saken var tämligen enkel så till vida, att ett helt skolår skulle naturligtvis ur undervisningssynpunkt ge bättre resultat än två fortsättningsskolekurser. Så enkelt tycker man, att saken ligger till även i dag från visst håll. När då frågan 1929 förelåg till behandling här i kammaren, så röstade jag även för den av riksdagen begärda utredningen. Och kommitténs ordförande, herr Bengtsson i Norup, talade ju också för att en sådan utredning skulle komma till stånd. Då utsåg Kungl. Maj:t en kommitté, och där blev herr Bengtsson i Norup ordförande, och jag, som hade röstat för denna utredning men icke alls ville räkna mig som någon sakkunnig — som man kallade oss för — jag kom med i denna kommitté. Jag hade sålunda, kan jag säga, nästan en förutfattad mening. Sedan, när kommittén blev färdig med sitt förslag, gick den icke in för det förslag, som riksdagen begärt. Det måtte hava skett något. Det hade skett en förändring under den tid, som gått. Jag är villig erkänna, att jag tagit intryck av det, som framkommit under utredningens lopp.

Nu säga reservanterna i sin reservation, att utskottet har icke kunnat undgå det intrycket, att vid utredningen de svårigheter, som från skoladministrativt håll ansetts möta mot den önskade förändringen, alltför mycket skjutits i förgrunden och förstörats. Ja, det är klart, att det kan sägas. Men när man har kommit till femtioårsåldern, så är man nog icke benägen att taga skäl bara så där hur som helst, utan man vill nog underkasta dem en ordentlig prövning. Och det är det, som har skett inom kommittén. Utredningsarbetet har sålunda givit ett annat resultat än vad jag ifrån början kunde tänka mig. Och vad kan orsaken vara? Jo, när det är fråga om att undersöka det resultat, som undervisningen ger, måste man ju erkänna, att fortsättningsskolan har en helt annan karaktär än vad folkskolan har. Här är det särskilt två ämnen, som äro de mest framträdande, nämligen undervisningen i arbetskunskap och undervisningen i medborgarkunskap. Och om det då gäller att införa dessa ämnen i en sjunde klass, då visar det sig, att det uppstår verkliga svårigheter för att kun-

na ordna den saken. Ty man förstår väl, att när till exempel det blir fråga om hushållsgöromål för flickorna, så måste ju det upptaga deras tid icke bara en timme då och då, utan så gott som hela dagen måste åtgå för den undervisningen. Och den kan icke ske samtidigt som undervisning meddelas till pojkar.

Ang. fortsättnings skolans organisation m. m.
(Forts.)

1919 års undervisningsplan upptager hushållsgöromål i folkskolans högsta klass. Man fann dock snart, att den behjärtansvärda frågan icke var löst därmed. Och så tillkom då 1920 kungörelsen om särskilt statsbidrag för undervisning i hushållsgöromål i folkskolan och 1921 års kungörelse, som medgiver, att flickor, som deltaga i undervisningen i hushållsgöromål, beviljas motsvarande ledighet från undervisningen i skolklasserna. För att rädda statsbidraget åt kommunerna hade man måst tillägga, att klasslärarens tjänstgörings-skyldighet icke får minskas på grund av att barnen erhålla ledighet. I stor utsträckning har detta kunnat ordnas endast på det sättet, att klassen uppdelas i grupper, som på olika tider hänvisas till skolköket, medan klassläraren undervisar de övriga, varvid han stundom får läsa om samma kursmoment flera gånger. Och då man nu vet, vilken stor betydelse, som tillmätes arbetskunskapen — somliga skolor använda hälften, andra två tredjedelar av lärotiden till detta ämne — då kan man ju förstå, att det skulle hos de så kallade sakkunniga uppstå stor tveksamhet att förändra organisationen på det sätt, som vi tänkte 1929. Om en sjunde klass införes, så kan man säga, att arbetskunskapen blir lidande. Det ämnet kommer då att starkt begränsas. Vidare var det så, att statsrådet, som hade gjort ett uttalande till statsrådsprotokollet, då kommittén tillsattes, angav direktiven för utredningen sådana, att skolans uppgift icke finge rubbas: förändrad organisation finge icke införas på det sättet, att det skulle medföra en försämring i resultatet.

Nu är det så, att ett flertal skoldistrikt har anhållit om att få göra avvikelser från undervisningsplanen beträffande den sjunde klassen. Men dessa framställningar hava avsett icke de praktiska göromålen utan att tillgodose de teoretiska ämnena. I intet enda fall har man begärt att få införa fortsättnings-skolans arbetskunskap. Det beror icke på bristande intresse för ämnet, utan det beror på svårigheterna att kunna inordna detta ämne i den sjunde klassen.

Det skulle naturligtvis hava varit kärt för mig — det säger jag till herr Weijne, då jag ju mycket uppskattar hans intresse för folkskolan och även för fortsättningsskolan — det skulle naturligtvis för mig varit mycket kärt, om jag kunnat komma på samma linje, som han står i dag. Men det är klart, att sedan man har deltagit i utredningen och åsikterna hava stadgats under denna tid, så kan man ju ändå icke för sitt samvetes skull, endast för att man vill stödja en åsikt, som man tidigare har uttalat och givit sin anslutning till, fasthålla vid en sådan mening, utan man måste taga skäl. När statsutskottets majoritet givit sin anslutning till förslaget och detsamma tillstyrkts av skolöverstyrelsen och de myndigheter, som här uttalat sig, måste man väl ändå säga, att det kan väl icke vara så oriktigt det förslag, som kommittén framlagt. Det är värt att reflektera på, och om riksdagen i dag går på bifall till reservanternas förslag, känner jag att jag handlat efter bästa förmåga och med gott samvete och kan säga, att jag gjort min plikt i detta ärende. Innebörden av reservanternas förslag, d. v. s. att städerna, som för närvarande till 60—70 procent hava både det sjunde skolåret och fortsättningsskolan, skulle få den rätt, som reservanternas förorda, är att det måste på sina håll bliva ett slopande av fortsättningsskolan. Som det nu är, införes den sjunde klassen successivt på de platser, där man tycker, att anordningen är lämplig. Jag tycker för min del, att denna utveckling bör kunna få försiggå normalt utan att man går in för en åtgärd av forceering, detta särskilt, om det då skulle medföra

Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

ett sådant resultat, att man skulle kunna peka på en försämring genom det beslut, som riksdagen går att fatta.

Herr talman! Med det anförda är det klart, att jag kommer att rösta för utskottets hemställan.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr förste vice talman! Jag har givetvis den allra största respekt för de sakkunniga och deras uttalanden ävensom för den sakkunskap, som återfinnes hos alla de olika myndigheter, som tillstyrkt det förslag, vilket förordats av utskottsmajoriteten. Om jag icke desto mindre delar den uppfattning, som kommit till uttryck i reservationen, så är det därför, att jag icke känt mig övertygad av de skäl, som anförts mot den ändring, som föreslagits av herr Weijne.

Det har här hållits ganska ingående utläggningar om verkningarna av den ena och den andra linjen, svårigheterna att ändra undervisningsplanen o. s. v. Jag skall för min del icke gå närmare in på den frågan. Man kan väl ändå icke komma ifrån det faktum, att om man får byta ut två fortsättningsskoleår på sammanlagt 360 timmar mot ett helt sjunde läsår, så bör det vara en anordning till fördel för undervisningen. Det förefaller mig också, som om man med litet god vilja borde kunna gå i land med att inarbeta de olika kurser, som ingå i de 360 timmarna, i ett sjunde läsår, som omfattar betydligt mer än dubbla tiden.

Min tveksamhet gentemot utskottsmajoritetens förslag gäller liksom hos reservanterna den sjuåriga A-skolan. Jag kan icke finna annat, än att det ur undervisningens synpunkt måste vara en obestridlig fördel, att man kan få ett sjunde läsår i stället för två fortsättningsskolekurser, skilda från varandra, om tillsammans 360 timmar.

Man har nu och tidigare invänt, att skolans fostrargärning skulle lida på att man slopade fortsättningsskolekurserna. Jag skulle möjligen kunna förstå det talet, om det vore så, att det gällde att välja mellan ett sjunde läsår och ingen fortsättningsskola å ena sidan och ett sjunde läsår och två fortsättningsskoleår å andra sidan. Men så är ju icke fallet, och med det förslag, som utskottsmajoriteten lagt fram, är det ännu svårare att förstå invändningarna, detta därför, att det nu skulle bli möjligt att vid den sjuåriga folkskolan förlägga det enda återstående fortsättningsskoleåret omedelbart efter och på samma läsår som den sjunde klassen. Jag kan icke med bästa vilja i världen finna, att det ur synpunkten av skolans grepp om lärjungarna kan betyda det allra minsta, om man till det sjunde läsåret på detta sätt lägger en fortsättningsskola på 180 timmar.

Jag skall be att få taga exempel från min egen hemkommun, där vi på grund av omöjligheten att få barnen samlade till den tvååriga fortsättningsskolan, gått in för ett sjunde läsår. Det är första året, den nya ordningen gäller. Enligt tidigare gällande förhållanden skulle folkskolan ha slutat omkring den 1 eller 5 juni. Nu ha vi försökt pressa ihop läsåret, så att man även skulle hinna med fortsättningsskolekurserna före midsommar. — Detta är visserligen icke utan vidare möjligt för närvarande. Därför ligger en framställning därom nu inne hos Kungl. Maj:t. Men om utskottsmajoritetens förslag i dag går igenom, förfaller utan vidare varje hinder i detta avseende. — Alltså slutade skolan förut omkring den 5 juni. Nu skola vi ändra det, så att den kommer att sluta den 10 maj. Den 11 maj börjar fortsättningsskolan, som slutar den 22 juni. Jag tillåter mig nu fråga, om det är någon som tror, att skolan får ett nämnvärt bättre grepp om ungdomen, genom att den har kvar den i skolan under tiden 5—22 juni. Jag tror icke man kan säga, att det ens blir så mycket, som motsvarar dessa 17 dagar. Om man betänker, att dessa 17 dagar infalla i juni månad, en månad som sannerligen icke stimulerar ungdom-

mens intresse för vad som tilldrager sig inom skolan utan så mycket mera för det, som ligger utanför skolan, då förefaller det mig, att det icke kan bli den allra minsta vinst med att hålla kvar barnen på detta sätt. Jag kan alltså icke finna, att det ur nu ifrågavarande synpunkt blir den allra minsta praktiska skillnad mellan ett sjunde skolår utan och ett med fortsättningsskolekurs. Går jag till den sexåriga folkskolan och jämför å ena sidan den sexåriga folkskolan med dess två fortsättningsskoleår, anordnade på det sätt, som utskottsmajoriteten förordat eller lämnat möjlighet till, alltså så att även i detta fall fortsättningsskolan skulle sluta före midsommar året efter det vederbörande gått ut från sjätte klassen, och å andra sidan en sjuårig folkskola utan fortsättningsskola, som också skulle sluta strax före midsommar, så kan jag icke heller finna, att det ur arbetslöshetssynpunkt eller ur andra synpunkter, som här anförs, skulle spela den minsta roll, ifall man har en sexårig folkskola med två fortsättningsskoleår eller en sjuårig folkskola utan någon som helst fortsättningsskola. Och jag kan ingalunda förstå, hur man kan, som herr Jonsson i Eskilstuna gjorde, alltjämt vidhålla talet om att det å ena sidan rör sig om sjuårig skolplikt och å andra sidan om åttaårig, ty såväl majoritetens som reservanternas förslag möjliggör ju att sluta skolan på det sjunde året.

Vidare säger utskottsmajoriteten — det är det tredje skälet, som jag kunnat finna i utskottets motivering — att den är rädd för att stimulera till onödiga utgifter, som skulle följa av att man i större utsträckning genomförde ett sjunde läsår. Med det förslag, som utskottsmajoriteten själv lagt fram, nämligen att man skall kunna koppla till fortsättningsskolekursen omedelbart efter det sjunde läsåret, tror jag för min del icke att ett strykande av fortsättningsskolan vid sjuårig folkskola i och för sig skulle komma att ytterligare öka inrättandet av den sjunde klassen.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn framhöll som ett av huvudskälen för att de sakkunniga icke reflekterat på den linje, som herr Weijne föreslagit, att den möjliggjorde en försämring av den nuvarande ordningen. Jag vill för min del icke bestrida, att denna linje möjliggör en försämring. Men, herr talman, mina herrar, om det är så, att den möjligheten utnyttjas, så är det ju en försämring av en skolform, som är bättre än den, som statsmakterna föreskrivit. Jag tycker, att kommunerna böra ha en så pass stor självbestämningssrätt, att om de vilja förbättra sitt skolväsen och införa en fördelaktigare skolform, när ekonomiska och andra förhållanden så tillåta, då böra de också ha möjlighet att, om ekonomiska och andra förhållanden skulle därtill tvinga, skära ned något av den utväxt på skolväsendet, som de frivilligt gått in för. Jag kan icke tycka, att detta i och för sig bör vara ett skäl för statsmakterna att motsätta sig den ordning, som här har ifrågasatts.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn sade vidare, att, trots att kommittén varit ganska mycket ute och rest, hade den inte träffat på något skoldistrikt, där man varit missbelåten med den nuvarande ordningen. Jag måste naturligtvis tro en man sådan som herr Petersson i Lerbäcksbyn, när han säger det, men jag vill beklaga, att de sakkunniga rest så långt bort ifrån Stockholm, som de uppenbarligen gjort. Jag är övertygad om att, om de gjort sina studier och efterfrågningar litet närmare Stockholm, de åtminstone fått några uppgifter av annan art än de nu fått. Jag har åtminstone ett särskilt starkt intryck av att man i alla samhällen runt Stockholm har de allra tråkigaste erfarenheter av den tvååriga fortsättningsskolan och av svårigheterna att få särskilt barnen i andra årskursen att återkomma till skolan och att detta på många ställen just tvingat fram det sjunde läsåret, för att man på det sättet åtminstone skulle komma ifrån svårigheten att få tillbaka barnen, sedan de varit borta från skolan ett helt år och varit ute i förvärvsarbete. Där har man alltså gått på den linjen att i stället anordna ett sjunde läsår. Jag vill understryka, att åt-

Ang. fortsättnings skolans organisation m. m.
(Forts.)

Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

minstone på många håll ha olägenheterna med den tvååriga fortsättningsskolan varit så starka, att det varit nödvändigt att införa ett sjunde läsår.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn sade också, att riksdagen borde icke på konstlad väg tvinga fram onödiga utgifter genom att alltför mycket stimulera skoldistriktet att gå in för ett sjunde läsår. Jag håller med herr Petersson i Lerbäcksbyn om det, men jag tror för min del, att om man tar reservationen, så finns det också möjligheter att minska statens utgifter. Det är icke så säkert, att ett ingående på den linje, som reservationen anger, betyder ökade statsutgifter. Det kan lika väl betyda minskade statsutgifter.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få deklarerera min anslutning till reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag nödgas begära ett par minuters uppmärksamhet för repliker.

Herr Lundquists långa anförande innehöll vissa delar, som alldeles otvivelaktigt utgöra ett starkt stöd för det resonemang, som jag haft i denna sak. Han meddelade nämligen, att man i det skoldistrikt, där han är bosatt, för att komma undan svårigheterna med den tvååriga fortsättningsskolan och för att någorlunda avtrubba den ovilja, som denna tvååriga fortsättningsskola skulle ha uppammat hos allmänheten, har gått in för inrättandet av ett sjunde skolår och ovanpå detta en fortsättningsskolekurs. Men han är ändå icke nöjd utan biträder reservanternas resonemang och yrkande, vilket måste tyda på att han också vill ha bort fortsättningsskolekursen. Som herr Lundquist resonerade, resonerar man säkert på de platser, där man infört ett sjunde skolår och nu har fortsättningsskolan ovanpå. Saken är tydligen den, att man i det skoldistrikt, som herr Lundquist tillhör, varken haft energi eller intresse för att ordna en ordentlig fortsättningsskola. Där man sökt få till stånd en verkligt god fortsättningsskola, där man intresserat sig för den saken och vågat gå emot den allmänna meningen och den allmänna oviljan, vågat gå emot oförstående, med andra ord sökt göra det bästa möjliga för att organisera en riktigt ordentlig, yrkesbetonad fortsättningsskola, där begriper man, att denna förändring, som nu ifrågasättes innebär en försämring. Att det icke kommer att bli en försämring i herr Lundquists skoldistrikt med den dåliga fortsättningsskola, man där har, förstår jag mycket väl.

Jag nödgas också att be herr Weijne, att när han citerar, han skall citera rätt. Han uttryckte i en replik till mig, att jag hade sagt, att det kommer icke alls att införas ett sjunde skolår någonstades, ifall den ordning, som reservanternas vilja, bleve genomförd. Så oförsiktigt uttryckte jag mig icke, därför att det kan jag icke veta. Det är sannolikt så, att utvecklingen kommer att fortgå ungefär som hittills, att man kommer att inrätta en sjuårig obligatorisk skola i vissa distrikt, där man nu bara har en sexårig obligatorisk skola, och det kan hända, att reformen på somliga ställen kommer att stimulera denna utveckling. Men vad jag velat framhålla, är, att det är mycket sannolikt, att man i de skoldistrikt, där man har en fortsättningsskola ovanpå den sjuåriga obligatoriska skolformen, kommer att avskaffa fortsättningsskolan i mycket större utsträckning eller mycket snabbare, än man kommer att på de platser, där man bara har den sexåriga skolan, utveckla denna skola till sjuårig. Jag tror det är en utveckling i försämrande riktning snarare än en utveckling till det bättre. Tyvärr är det så här i världen, att det är mycket lättare att åstadkomma en försämring än en förbättring. Den stora allmänheten tycker icke om skolplikten. Kunde man få barnen ur skolan efter fyra eller fem år, så är det säkert, att en hel del skulle försöka det. När det gäller att utveckla fort-

sättningsskolan, får man ofta gå mot strömmen. Man får propagera mot felaktiga föreställningar och taga risken att bli impopulär för den sakens skull. Det kan icke hjälpas. Men många människor äro så benägna att följa det minsta motståndets lag. Det är mycket enklare att försämra än att förbättra folkskoleorganisationen. Däri kan envar av egen erfarenhet ge mig rätt.

Ang. fortsättnings skolans organisation m. m.
(Forts.)

Sedan vill jag till sist framhålla, att det icke går att säga som herr Weijne, att eftersom man uttryckt sin belåtenhet med den nuvarande anordningen, är det klart, att denna belåtenhet kommer att vara tillräckligt stark för ett bibehållande av en fortsättningsskola ovanpå det sjunde skolåret. Jag har försökt visa, att det resonemanget tyvärr icke kommer att hålla streck utan att det sannolikt kommer att gå annorlunda.

Under hela den tid, vi behandlat denna sak, har herr Weijne och jag stått som motståndare till varandra. Jag har hela tiden haft det intrycket — jag vet icke om det är riktigt, men jag vågar säga det i alla fall — jag har haft det intrycket, att han låtit påverka sig av den allmänna västsvenska oviljan mot fortsättningsskoleplikten och mot skolplikten överhuvud taget och att han på grund av den ställning, han har, sökt att evalvera denna ovilja, så att den ändring, han föreslagit, skulle för människorna få utseende av en positiv reform, ehuru den i själva verket är ett försök att tillmötesgå den allmänna oviljan mot skolplikten. Det är det intryck, jag haft. Jag vet icke, om det är riktigt. Det resonemang, han för, är bestickande, och han har fått många människor inom mitt parti med sig på det resonemanget. Jag vågar likväl hävda, att det är ett farligt resonemang, och jag kan icke gå med på det, utan jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag måste särskilt efter herr Weijnes sista livfulla anförande besvara kammaren med en kort replik.

Jag tillåter mig konstatera, att herr Weijne är, såsom kammaren också sedan flera år tillbaka känner till, så livligt övertygad om riktigheten av den ståndpunkt, han nu och tidigare företrätt, att det synes mig, som om han en smula underskattar tyngden i motsidans argumentering. Det synes mig, som om han med något litet för lätt hand sopar undan alla dessa skäl, som kunna anföras till förmån för utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill erinra om att från motsidan hava praktiskt taget alla erkänt, att det finns en bärande tanke bakom reservanternas förslag, en riktig tanke — det vill jag också säga med anledning av herr Lundquists anförande — nämligen att ur undervisningens synpunkt är det för visso en fördel, om man kunde få utbyta den tvååriga kursen om sammanlagt 360 timmar mot ett sammanhängande skolar med omkring 1,000 timmar. Det ha vi alla erkänt. Men när det gäller att bedöma ett nytt förslag i fråga om skolororganisationen, då måste man utgå från status quo och bedöma, hur det verkar i den nuvarande organisationen. Nu är det den svårigheten för vårt lands vidkommande, att förhållandena äro så oerhört skiftande. Jag förstår mycket väl, att en och annan av herrarna här med den erfarenhet, han har från sitt eget skoldistrikt, ställer sig på reservanternas sida, likaväl som jag förstår, att det finns de av herrarna, som med erfarenhet från eget skoldistrikt ansluta sig till utskottets förslag. Men jag vill framhäva, att man icke kan bedöma denna fråga, som rör hela vårt lands skolväsende, enbart efter erfarenheterna från enstaka skoldistrikt. Man kan icke göra detta, man måste se på skolororganisationen i stort, man måste se till huru de olika förslagen kunna tänkas verka i nuvarande läge, och man måste taga hänsyn till det hela på annat sätt, än som jag tycker man understundom, när man debatterar denna fråga, gör.

Men, herr talman, jag lovade inskränka mig till några repliker till herr Weijne, och jag skall försöka hädanefter hålla detta löfte. Herr Weijne kan icke be-

Ang. fortsätt-
ningsskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

strida, och det är ju också uppenbart, att i de distrikt, som nu hava sjukklassiga folkskolor, det måste från alla synpunkter sägas vara en försämring, om fortsättningsskolekurserna skulle falla bort. I dessa skoldistrikt hava vi nu en sjuårig folkskola, och vi ha dessutom en fortsättningsskolekurs eller kanske två, — herr Weijne erkänner, jag observerar det, riktigheten av denna argumentering, men så bemöter han den ungefär på följande sätt: ja, låt oss försämra skolväsendet i dessa distrikt, eftersom även utskottsförslaget går in för en anordning beträffande fortsättningsskolan i hela riket, som öppnar möjligheten av en nära nog lika stark förkortning av den obligatoriska skoltiden. Jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet på den omständigheten, att det förslag, som här föreligger och som framkommit på grundval av en sakkunnigutredning, avser att skapa möjligheter till undantagsanordningar under hänseende till de speciella förhållandena i olika skoldistrikt. Dessa jämförelser i fortsättningsskolestadgan avse alltså icke en generell omorganisation av densamma. Herr Weijne kan visserligen invända, att jag icke har några garantier för att verkningarna av det nu föreliggande förslaget endast komma att få en mera begränsad omfattning. Det är riktigt, men man har ansett, att sociala och andra skäl nödvändiggjorde en smidigare organisation av fortsättningsskola för att möjliggöra en anpassning efter olika skoldistrikts olika behov och förhållanden. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att här är det fråga om undantagsanordningar, som jag vill hoppas endast skola komma till användning, där de verkligen äro av behovet påkallade, och jag anser icke, att riksdagen dessutom med anledning av dessa skall gå in för anordningar i vissa skoldistrikt, som här kunna medföra en sänkning av skolväsendets nivå.

Så till sist skall jag endast beröra en punkt till. Herr Weijne vill bagatellisera den invändning jag anfört mot fortsättningsskolekursens inarbetande i kursplanen för folkskolans 7 klass. Herr Weijne gör gällande, att det icke alls är fråga om några främmande element, som på detta sätt skulle införas i den sjunde klassen i folkskolan. Jag är tacksam för att ännu med några ord få beröra detta. Frågan om den sjunde klassens ställning är i själva verket en synnerligen viktig fråga i detta sammanhang. Även en sjuårig folkskola måste betraktas och behandlas som en vanlig folkskola, och när jag talar om främmande element, gör jag det mot bakgrunden av den undervisningsplan till sjunde klassen, som vi hava i undervisningsplanen för rikets folkskolor. Och mot bakgrunden av nu gällande kursplaner kan man verkligen göra gällande, att gör man denna klass på något sätt yrkesbetonad i likhet med den yrkesbestämda fortsättningsskolan och inför ämnet arbetskunskap, kan man mot detta hysa tungt vägande betänkligheter. Jag skall än en gång beröra vari betänkligheterna framför allt bottna: en yrkesbestämd skola förutsätter i det särskilt yrkesbetonade ämnet små undervisningsgrupper och alltså flera lärare för den klassavdelning, där sådant ämne förekommer. Jag måste vara betänksam mot att stycka sönder en årsklass i folkskolan, att stycka sönder den genom att taga ut gruppvis elever i denna sjunde klass och låta dessa få undervisning i de yrkesämnen, som ingå i den yrkesbestämda fortsättningsskolan. Det är enligt min mening en icke tillrådlig åtgärd. Där folkskolan fått sju år, bör också det sjunde året helt och hållet få användas för folkskolans undervisningsändamål för att ge den allmänbildning, som folkskolan avser att ge, och man bör icke låta detta sjunde år utnyttjas för ändamål och intressen, som äro främmande för den egentliga folkskolan. Det skulle enligt min mening icke vara lyckligt, om utvecklingen skulle gå därhän, att sedan vi fått detta system av ungdomsskolor, som innefattar fortsättningsskolor och yrkes- och lärlingsskolor, taga detta steg tillbaka, så att kanske hela fortsättningsskolan till sist skall läggas in i sjunde klassen i folkskolan och alltså folkskolan för sitt ändamål icke får tillgodogöra sig det sjunde året, som i flertalet kulturländer just får

användas till folkskolans egentliga ändamål. Enligt min mening, herr talman, är redan detta skäl, som tar hänsyn till den sjunde klassen i folkskolan och dess kursplan, av avgörande betydelse, och jag är tacksam mot herr Weijne, att han gett mig tillfälle att för kammaren än en gång understryka vikten av detta argument emot reservanternas förslag.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag skulle icke funnit anledning begära ordet på nytt, om icke min högt skattade vän, herr Lundquist i Rotebro, sökt förringa värdet av mitt omdöme om fortsättningsskolorna genom att säga, att om kommittéledamöterna inte hade förlagt sina studieresor så långt bort från Stockholm så torde vi hava kommit till ett annat resultat. Jag vill säga med anledning av detta, att vi besökte åtminstone ett skoldistrikt ganska nära Stockholm, nämligen Spånga, där vi under ledning av överläraren, som för övrigt tidigare har varit ledamot av denna kammare, mycket grundligt och ingående togo del av fortsättningsskolans organisation och arbete, och det omdöme, som jag tidigare har tillåtit mig fälla rörande fortsättningsskolan i Eskilstuna, Borås, Malmö och andra städer, har avseende också på fortsättningsskolan i Spånga.

Jag har emellertid något lättare att förstå herr Lundquists i Rotebro ställning till denna fråga, då jag i fortsättningen av hans anförande fick veta, att hans missnöje egentligen gäller den sexåriga folkskolan med därpå byggd tvåårig fortsättningsskola. Ja, på den punkten har jag icke alls svårt att följa herr Lundquist, ty med den anordningen äro betydande olägenheter förknippade i avseende å det andra fortsättningsskolåret. Därför har jag också inom utredningen arbetat för att vi skulle i den delen kunna få igenom vissa förändringar. Det har endast delvis lyckats. Det strandade väsentligen på ekonomiska skäl, och jag beklagar, att vi i det fallet icke kunde komma längre. Men jag ber att få erinra om, att vi stå här icke i valet emellan sexårig folkskola plus tvåårig fortsättningsskola och sjuårig folkskola utan fortsättningsskola. Vad vi strida om nu är sjuårig folkskola *med* eller sjuårig folkskola *utan* ettårig fortsättningsskola om minst 180 timmar. Och då den sjuåriga folkskolan, efter vad som framgick av herr Lundquists anförande, först helt nyligen blivit införd i herr Lundquists skoldistrikt, lära väl erfarenheterna från det skoldistriktet i varje fall ännu icke vara så omfattande eller så stadgade, att man av erfarenheterna från just det skoldistriktet har rätt att draga allt för långtgående slutsatser.

Av vad som har förekommit i debattens fortsättning är intet av den beskaffenhet, att det kan rubba min uppfattning, att några övertygande skäl icke blivit anförda för den av motionären och reservanternas förordade åtgärden, och jag vidhåller följaktligen mitt yrkande.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! Endast några ord. Herr Petersson i Lerbäcksbyn åberopade uttalande från en av Stockholms grannsocknar. Jag känner vederbörande ifråga personligen mycket väl, och jag måste säga, att om uttalandet från hans sida är så kategoriskt till fördel för fortsättningsskolan, som det vill synas av referatet, så förvånar det mig, detta så mycket mer, som samma person under årtal har varit folkskoleinspektör här i Stockholmstrakten och alltså bör hava en ganska god erfarenhet om de svårigheter, med vilka skoldistriktet här i Stockholmstrakten hava att arbeta på detta område. Herr Petersson i Lerbäcksbyn menade vidare, att vi hade mycket liten erfarenhet om huru det verkar med sjuårig folkskola och ettårig fortsättningsskola. Ja, detta är givetvis riktigt, men jag frågar, varför, om

Ang. fortsätt-
nings skolans
organisation
m. m.
(Forts.)

jag vill byta ut en sexårig folkskola plus tvåårig fortsättningsskola, alltså med 360 timmar, varför det icke skall räcka med ett sjunde läsår med c:a 1,000 timmar, utan det prompt skall dessutom vara 180 timmars fortsättningskola på slängen. Det anser jag för min del vara slöseri med statens medel, och det är ett exempel, som jag tycker mycket tydligt visar, att den som går på reservanternas linje, icke tillhör dem, som vilja på bakvägar inleda kommunerna i ökade utgifter, utan tvärtom.

Till herr Holmdahl skulle jag vilja säga, att det är alldeles givet, att man icke får bedöma de stora skolfrågorna uteslutande ur de lokala synpunkterna, men här begäres dock ingenting annat, än att det skall öppnas möjlighet för de kommuner, som så vilja, att anordna skolan på det sättet, som här nu diskuteras.

Till herr Jonsson i Eskilstuna, som ju ganska strängt sökte att avbasa icke bara mig, vilket ju betyder mindre, utan också det skoldistrikt, som jag tillhör, skulle jag endast vilja säga, att jag själv icke vill på något sätt betvivla energien hos herr Jonsson i Eskilstuna varken här i kammaren eller där hemma i skolstyrelsen, men att jag bestämt bestrider det befogade i utslungandet av en dylik beskyllning, som här av honom fällt emot ett av de skoldistrikt, som ha sitt skolväsen bäst ordnat i landet. Det är sannerligen icke brist på intresse för fortsättningsskolan eller liknöjdhet eller brist på energi, för att använda herr Jonssons uttryck, som gjort, att fortsättningsskolan misslyckats i vår hemsöcken, utan precis de skäl, som även sakkunniga tagit fasta på, då de försökt få en uppmjukning i hittills gällande bestämmelser.

Till sist vill jag säga, herr talman, att om herr Jonssons i Eskilstuna ställningstagande i statsutskottet i denna fråga är grundat på lika lösa grunder som de orätmätiga beskyllningar, som han utslungade här i sitt mycket temperamentsfulla anförande, så tror jag icke, att kammaren har anledning att fästa allt för stort avseende vid den ståndpunkt, som herr Jonsson har intagit.

Herr Weijne: Herr talman! Herr Jonsson i Eskilstuna beskyllde mig för att hava citerat honom fel. Jag skall gärna medge, att jag kanske tillspetsade hans yttrande något, men tendensen var i alla fall den av mig anförda. Men i stället så tar herr Jonsson i Eskilstuna och ger, visserligen i försiktiga ordalag, uttryck åt den meningen, att det skulle vara det allmänna västsvenska motståndet mot folkskolan och fortsättningsskolan, som skulle diktera min strävan. Det är så med folk, som bo i östra Sverige, att de känna västra Sverige rätt litet. Om herr Jonsson i Eskilstuna kände den bygd, där jag bor, litet bättre, skulle han veta, att ur skolsynpunkt är den åtskilligt skild från den bygd som t. ex. herr Bengtsson i Kullen representerar. I södra Älvsborgs län spelar skolväsendet en mycket liten roll i den allmänna diskussionen, följaktligen tror jag man kan avföra det momentet från kammardebatten. I allmänhet är det icke så klokt att draga in i debatten funderingar om, vad som är människornas innersta mening, det är klokare att rätta sig efter vad de säga.

Jag skall sedan bara säga ett par ord till herr Holmdahl. Herr Holmdahl sade nämligen, att de anordningar, som utskottet föreslagit, betraktade han som undantag, men om min motion gick igenom, skulle det, såvitt jag fattade honom rätt, bli något mera generellt. Jag är verkligen icke i stånd att förstå skillnaden därvidlag, ty beträffande de förslag, som här framläggas, skulle som regel gälla, att skoldistriktet skulle hava rättighet att använda sig av anordningen utan något beslut av skolöverstyrelsen eller Kungl. Maj:t; följaktligen blir det generella bestämmelser, liksom den bestämmelse jag här velat hava införd. Jag skall i fråga om sjunde klassen be att för kammarens ledamöter få understryka vad herr Lundquist sade. Han belyste saken med exem-

pel från praktiken, som sade åtskilligt, nämligen det, att om man skulle hava sju skolår plus fortsättningsskola, kan man sluta den 22 juni, men vore det sjuårig folkskola, så slutar man den 10 juni. Skillnaden är 12 dagar, av vilka 2 dagar med all sannolikhet äro helgdagar, alltså blir skillnaden 10 dagar. Då frågar jag, och det skulle jag be herr Holmdahl också tänka på ett ögonblick, vilket är bäst att hava sju skolår med 8 månader i folkskolan och där man i slutet har en blindtarm som kallas fortsättningsskola, eller att hava ett sjunde skolår, som från början är rationaliserat omkring fortsättningsskolan som kärna och med den utbyggnad, som sedan går att göra med hänsyn till timantalet? Jag skulle tro, att de praktiska ämnena få betydligt större möjligheter att göra sig gällande i en sjunde klass av den beskaffenheten än i en sjunde klass på åtta månader plus de där sex fortsättningsskoleveckorna. Sedan förstår jag mycket väl, att det kan möta tekniska svårigheter, men jag tror icke man av de tekniska svårigheterna skall draga för vittgående slutsatser. Jag skall taga ett praktiskt fall. Antag att man i ett skoldistrikt har två sjundeklasser med flickor, då säger herr Holmdahl, det är svårt att ordna. Det är mycket enkelt. Om jag låter dessa sjundeklasser till halva sin tid upptagas av teoretiska ämnen, kan en lärarinna undervisa två klasser och få full tjänstgöring. Herr Holmdahl ristar på huvudet. Jag är verkligen intresserad av att höra, vad som kan invändas mot ett sådant resonemang. Det är bara ett exempel, men jag tror att också i andra avseenden det skall kunna gå att ordna dessa frågor.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Sävström: Herr talman! Herr Lundquist i Rotebro yttrade i sitt anförande, att om en sjunde klass införes, är det icke alltid säkert, att kostnaderna komma att bli större, utan det kan hända, att statsutgifterna bli mindre. Nu anser jag för min del, att kostnadsfrågan under normala tider icke bör vara avgörande, men jag kan meddela herr Lundquist, att statsutgifterna för en tvåårig allmän fortsättningsskola äro årligen 450 kronor, men för sjunde klassen kunna statsutgifterna uppgå till omkring 3,500 kronor.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Det skall icke förundra någon, om man blir en smula upprörd, när man har den övertygelse, som jag har, och som jag haft under många år på grund av min erfarenhet från skolväsendet, nämligen att här är det fråga om att för ett *skenbart* framsteg, ett framsteg, som i viss mån kan vara reellt men som till stor del, enligt min mening, endast innebär en skenbart positiv reform, vidtagna en åtgärd, som kommer att i det stora hela innebära ett baksteg, en tillbakagång. När man befarar något sådant och vill försöka slå vakt om den fortsättningsskola, som vi ha, då den är väl ordnad, kan man understundom kanske låta sina känslor komma till ett något starkare uttryck, än vad de rätteligen borde göra.

Gent emot herr Lundquist i Rotebro vill jag säga, att hela hans anförande gav vid handen, att man i det skoldistrikt, som han tillhör, av skäl, som jag icke känner till, icke kunnat anordna en ordentlig fortsättningsskola, under det skolår, som följer närmast efter sjunde folkskoleklassen. Man har icke vågat sig på det. — Herr Lundquist nickar bifall, så att det är tydligt, att man icke kunnat göra det. — Då vill man gå den andra vägen, följa det minsta motståndets lag och försöka bli fria från denna fortsättningsskola. Men om fortsättningsskolan i ett distrikt är bra, varför skall man då avskaffa den? För herr Lundquist är skälet tydligen det, att den icke är bra, och därför vill man avskaffa den. Detta är säkerligen också skälet för många, många andra. Det väsentliga för dessa herrar är alltså att få fortsättningsskolan avskaffad och icke att få den sexåriga folkskolan förändrad till sjuårig.

Ang. fortsätt-
ningskolans
organisation
m. m.
(Forts.)

Det är, herr talman, endast detta jag velat säga såsom en förklaring och ett försvar för vad jag anfört gent emot herr Lundquist.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Prästbol begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren befallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

I fråga om
rätt till s. k.
rekreations-
resor för viss
personal i
Boden.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal vid försvarsväsendet med tjänstgöringsort i Boden jämte två i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 16 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 229, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att rätt till företagande av vissa rekreationsresor mot nedsatt avgift enligt enahanda grunder, som stadgats i Kungl. Maj:ts brev den 1 november 1929 angående sådan rätt för viss i Boden tjänstgörande personal, finge beredas dels pensionerad personal i arvodesbefattning vid försvarsväsendet med tjänstgöringsort i Boden, dels ock underbefäl, som räknade minst fyra anställningsår vid truppförband i Boden.

I samband härmed hade utskottet förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 180 av herrar *Lundström* och *Selberg*, vari hemställts, att den genom kungl. brev den 1 november 1929 för viss personal i Boden beviljade rätten till s. k. rekreationsresor måtte utsträckas att omfatta även i kungl. brev den 24 juli 1919 omförmälda förmän och likställda; samt

nr 506 av herr *Andersson* i Stockholm, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att rätten för befattningshavare, anställda vid försvarsväsendet i Boden, till s. k. rekreationsresor skulle omfatta även de därstädes anställda arbetarna, vilka enligt gällande bestämmelser vore berättigade att åtnjuta semester.

Utskottet hemställde, att såväl förevarande proposition som ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställen yttrade:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Rundqvist**: Herr talman! Statsutskottet har i detta ärende avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Då detta utskottets avstyrkande icke synes stå i god överensstämmelse med av riksdagen tidigare fattade beslut, anhåller jag, herr talman, att få yttra några ord till erinran om vad som tidigare förevarit.

Såsom av propositionen framgår var — jämlikt Kungl. Maj:ts efter riksdagens hörande meddelade beslut år 1928 — rätten att komma i åtnjutande av nedsättning i resekostnaderna till en början begränsad till officerare och underofficerare jämte vederlikar med beställning på aktiv stat vid de tre passage-truppförbanden: Norrbottens regemente, Bodens artilleriregemente och Norrbottens artillerikår. Av myndigheterna då framförda förslag om utvidgning av berörda rätt att omfatta ytterligare personal i Boden föranledde ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Den utsträckning av rätten till färd mot nedsatt avgift, som sedermera, på sätt statsutskottet erinrar om, ägt rum, har haft sin upprinnelse i motionsvis inom riksdagen framställda yrkanden. Med hänsyn till riksdagens vid skilda tillfällen sålunda intagna ståndpunkt till ifrågakvarande spørsmål har Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna underlåta att framlägga det nu till behandling föreliggande förslaget om beredande av rätt till rekreationsresor åt dels pensionerad personal i arvodesbefattning, dels ock visst underbefäl. Det synes mig knappast — såsom jag inledningsvis nämnde — stå i överensstämmelse med riksdagens tidigare tillkännagivna mening att utesluta dessa personalkategorier, vilka ingå som ett fast led i gällande organisation, från rätten att komma i åtnjutande av rekreationsresor.

Jag får särskilt erinra om vad som förekom vid 1931 års riksdag. Då väcktes motionsvis förslag om utsträckning av rätten till rekreationsresor att omfatta vissa i Boden ständigt tjänstgörande e. o. tjänstemän vid lantförsvaret. Statsutskottet tillstyrkte bifall till motionen samt hemställde, att samma förman även måtte tillerkännas viss i Boden ständigt tjänstgörande kvinnlig sjukvårds- och ekonomipersonal. Statsutskottets förslag blev av riksdagen bifallet. I enlighet med detta riksdagsbeslut åtnjuta bl. a. följande befattningshavare i Boden förmånen av rekreationsresor till nedsatt avgift, nämligen: portvakt, eldare, automobilförare, trädgårdsmästare, undersköterska, kokerska, tvättförestånderska och köksförestånderska vid garnisonssjukhuset, eldare och gårdskarl vid kommandants- och fortifikationsbyggnaderna, förrådsvaktmästare vid fortifikationsförvaltningen samt skogvaktare och extra poliskonstaplar m. fl.

Den personal, som avses i den nu till behandling föreliggande propositionen, utgöres, såsom nämnts, dels av pensionerad personal i arvodesbefattning, d. v. s. pensionerade underofficerare, och dels av underbefäl, som räknar minst fyra anställningsår vid truppförband i Boden. De till den förstnämnda personalkategorien hörande befattningshavarna hava vid inträdet i pensionsåldern varit antingen å aktiv stat eller å övergångsstat och i denna egenskap åtnjutit den förmån, som det nu är föreslaget, att de skulle få åtnjuta även efter inträdet i pensionsåldern. Jag kan knappast finna det riktigt, att dessa befattningshavare skola efter uppnådd pensionsålder gå miste om ifrågakvarande av dem tidigare åtnjutna förmån. Hela antalet arvodesbefattningar i Boden uppgår till 15, varav för närvarande endast 7 bestridas av pensionerad personal. Det har visat sig vara förenat med vissa svårigheter att besätta dessa befattningar.

Vad underbefålet beträffar, som också enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma i åtnjutande av denna förmån, intager detsamma i löne- och anställningshänseende en sådan ställning, att det i stort sett kan anses fullt jämställt i detta avseende med de befattningshavare, som beröras av 1931 års riksdagsbeslut.

I fråga om rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal i Boden.

(Forts.)

*I fråga om
rätt till s. k.
rekreations-
resor för viss
personal i
Boden.
(Forts.)*

Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag torde vara ägnat att befrämja manskapsrekryteringen i Boden. Denna rekrytering sker i stor utsträckning från de södra delarna av vårt land. Vid Bodens artilleriregemente t. ex. är för förevarande allenast 20 % av det fast anställda manskapet norrlänningar. Återstoden rekryteras från andra landskap, Skåne, Östergötland, Västergötland m. fl. För dem av underbefälet — särskilt familjeförsörjarna — som äro hemmahörande i södra Sverige, är det givetvis av ett ej ringa värde att kunna en gång om året utan alltför stora kostnader besöka hemorten. Jag ber att få understryka, att förevarande förmån icke innebär kostnadsfria resor utan allenast en nedsättning av gällande biljettpris med 50 %.

Att biljettprisnedsättningen skulle medföra kostnadsökning för statens järnvägar, såsom statsutskottet synes ifrågasätta, torde väl knappast vara fallet. Jag har mig icke bekant, vad utskottet åsyftar med den omnämnda kostnadsökningen. Några särskilda anstalter från statens järnvägars sida för dessa resor torde, enligt vad från järnvägsstyrelsen meddelats, icke behövt ifrågakomma. Den som har denna förmån inställer sig som en vanlig passagerare och reser med de vanliga tågen. Icke heller är det säkert, att denna biljettprisnedsättning medfört några minskade inkomster för statens järnvägar. Åtskilliga av de befattningshavare, vilka med rätt till reducerat biljettpris måhända en gång om året skulle besöka hemorten, torde befinna sig i sådan situation, att de helt visst inskränka sina resor, därest denna rätt icke förefinnes.

Till slut ber jag att få säga, att enligt min mening förelägo otvivelaktigt goda skäl för Kungl. Maj:t att år 1928 begränsa rätten att komma i åtnjutande av ifrågavarande förmån till officers- och underofficerspersonalen vid de tre passagetruppförbanden i Boden, alldenstund på sätt framgår av 1925 års försvarsproposition förmånen i fråga i första hand tillkommit såsom ett komplement till det gällande passagesystemet i syfte att underlätta rekryteringen av berörda personal. Då nu emellertid riksdagen sedermera vid två skilda tillfällen i anledning av motioner beslutat utsträcka rätten till denna förmån att gälla även andra personalgrupper, beträffande vilka det ursprungliga syftet med förmånen, d. v. s. att utgöra ett led i strävandena att säkerställa personalbehovet i Boden, äger tillämpning i mindre grad än i fråga om de befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts nu förevarande proposition, synes konsekvensen bjuda, att även dessa befattningshavare komma i åtnjutande av förmånen i fråga.

Herr Holmgren: Herr talman! Som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet här nu framhållit, och som även statsutskottet säger i sitt föreliggande yttrande, har riksdagen i anledning av 1925 års beslut i försvarsfrågan medgivit rätt för officerare och underofficerare vid de tre i Boden förlagda truppförbanden till resor för nedsatta avgifter, s. k. rekreationsresor. Detta riksdagens medgivande var ett led i strävandena att underlätta rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid dessa s. k. passagetruppförband i Boden. Men sedermera har ju riksdagen såväl statsutskottet som riksdagen utan någon som helst erinran, om icke här hade väckts en motion av herr Andersson i Stockholm, som gör, att statsutskottet har kommit till den uppfattningen, att denna rätt till rekreationsresor även för underbefälet — en rätt, som jag för min personliga del mycket gärna skulle se, att de finge — får

anstå en liten tid i avvaktan på utredning. Denna motion öppnar nämligen vidder av sådan art, att vi icke kunna överblicka desamma. Varför skall man begränsa rätten till rekreationsresor endast till försvarsväsendets personal; skola icke även andra statstjänare, som befinna sig i Boden, kunna få rätt till detta? Och varför skall rätten endast begränsas till Boden; skola icke de, som befinna sig norr om Boden, hava samma rätt? Eller varför skall just Boden vara gräns härvidlag; varför icke t. ex. Piteå? O. s. v. Det är ett helt komplex av frågor, som kan uppstå i samband härmed. När icke statsutskottet ansåg sig självt kunna lösa denna fråga, stannade utskottet vid detta beslut att icke vilja tillstyrka riksdagen att gå med på någon som helst utsträckning av denna rätt till rekreationsresor, vare sig framställning därom komme från Kungl. Maj:t eller från enskilda motionärer, intill dess frågan blir utredd, så att riksdagen i varje fall kan hava klart för sig innebörden av de beslut, riksdagen fattar, då det gäller utsträckning av denna rätt.

Statsutskottet har sålunda icke intagit någon ståndpunkt emot de framlagda förslagen, utan statsutskottet har endast uttalat den meningen, att vi icke äro beredda att fatta beslut i dessa frågor, förrän en utredning i ärendet föreligger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag har ju deltagit i utskottets behandling av den föreliggande frågan, men jag får verkligen erkänna, att jag därvid försummat mig så till vida, att jag icke kommit att anmäla någon avvikande mening ifrån utskotts majoritetens uppfattning.

Jag har redan på ett förberedande stadium, inom försvarsväsendets lönenämnd, varit med om att behandla denna fråga. Där har frågan prövats ur synpunkten, huruvida skäl föreläge att på sätt, som här föreslås, utöka antalet grupper av befattningshavare i Boden, vilka skulle äga rätt till viss nedsättning i biljettprisen å statens järnvägar för s. k. rekreationsresor. Vi kommo därvid till den uppfattningen, att det fanns ingen möjlighet för oss att avstyrka denna framställning. Vi ansågo, att om dylikt bidrag skulle tillkomma vissa militära befattningshavare där uppe och även andra — jag vill erinra om, att exempelvis viss sjukvårds- och ekonomipersonal också åtnjuter denna förmån — så vore det lika berättigat att låta även de lägre klasserna av militäranställda komma i åtnjutande av samma förmån. Följaktligen tillstyrkte lönenämnden hos Kungl. Maj:t att ett förslag till dylikt medgivande skulle föreläggas riksdagen.

Jag hade aldrig trott, att första avdelningen inom statsutskottet och speciellt herr Holmgren, som ju icke brukar ställa sig oförstående för sådana här saker, skulle gå på avslag på förevarande kungliga proposition. Jag får verkligen säga, att det var en ganska stor överraskning för mig. Och jag måste erkänna, att jag vaknade för sent upp för att här blevo vi verkligen överrumplade, vi som tidigare varit med om att behandla denna fråga. Jag har velat nämna om detta för att icke personalgruppen i fråga skall få den uppfattningen om mig, att jag på det ena stället har varit med om att tillstyrka förslaget men sedan, då ärendet kommit till riksdagen, icke bevakat intressena och fullföljt detta tillstyrkande.

Jag tror, som sagt, att vi äro för sent ute för att kunna hindra genomförandet av den princip, som riksdagen här redan har slagit in på. Och detta har riksdagen t. o. m. gjort på grundval av genom motioner framställda yrkanden. Jag har för min del tidigare icke velat vara med om att bifalla motionärers framställningar i detta avseende, därest de icke blivit prövade av Kungl. Maj:t. Men riksdagen har likväl godkänt dem. Och när riksdagen handlat på detta sätt tidigare, skulle det ju se ganska märkvärdigt

I fråga om rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal i Boden.
(Forts.)

I fråga om rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal i Boden.
(Forts.)

ut om riksdagen nu skulle avslå en proposition, som går i samma syfte.

Jag anser alltså, att det finns mycket starka skäl för andra kammaren och riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall, trots att jag icke anmält avvikande mening i utskottet.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Till en början känner jag anledning uttala ett beklagande, om jag genom frambärandet av min motion skulle hava förorsakat, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet fått den proposition avstyrkt, som framförts i detta ärende. Det ville ju nämligen framgå av herr Holmgrens yttrande, att detta skulle vara orsaken till att statsutskottet avstyrkt den kungliga propositionen.

Då jag emellertid har ställt yrkande om att rätten till rekreationsresor skulle utsträckas till att omfatta även vid försvarsväsendet i Boden anställda arbetare, har jag gjort det med hänsyn till att denna rätt har tillerkänts en del befattningshavare vid försvarsväsendets olika anläggningar i Boden. Och jag kan icke finna något skäl, varför man icke skall kunna medgiva även arbetarna där uppe rätt till sådana resor. Det kan ju nämligen, enligt min mening, aldrig ligga till på det sättet, att det blir några utgifter för statsverket, om man medger dessa personer att en gång om året resa till sydligare delar av landet för halva biljettpriiset. Ty deras löner äro sådana, att få de icke denna nedsättning i biljettpriiset, så hava de icke råd att resa söderut. Men få de denna nedsättning i biljettpriiset, är det sannolikt, att en del av dem ändå försöker skrapa ihop så många kronor, att det räcker till en sådan resa. Och då måste detta medföra en ökad inkomst för statens järnvägar i stället för att det, som man befarat, skulle betyda en inkomstminskning för staten. Jag tror sålunda, att för statens järnvägars vidkommande skulle man kunna betrakta detta som ett tillfälle till ökade inkomster. Visserligen förstår jag, att det sannolikt icke betyder någonting med hänsyn till järnvägarnas inkomster i allmänhet, men det är alldeles klart, att då den icke innebär någon utgift för statsverket, borde man kunna medge denna anordning.

När det här säges, att förslaget om att förmånen skulle gälla även för arbetarna varit orsaken till statsutskottets ståndpunktstagande, så inger detta åtminstone arbetarna gärna den uppfattningen, att så snart man kommer och begär, att arbetare skola få samma förmåner eller rättigheter, som man tidigare tillerkänt andra och högre avlönade befattningshavare i statens tjänst, så säger riksdagen nej till alltsammans. Detta är en uppfattning, som riksdagen ju icke borde vara angelägen om att ingjuta bland arbetarna på försvarsväsendets arbetsplatser i Boden.

Arméförvaltningen har yttrat sig om en annan motion, nämligen den som herrar Lundström och Selberg avgivit om utsträckande av rätten till rekreationsresor till de arbetsledande förmännen, och arméförvaltningen framhåller i sitt yttrande, att dessa personer äro i allmänhet födda och uppvuxna däruppe i de trakter, där de ha sin sysselsättning, varför det icke skulle föreligga skäl att bevilja dem denna nedsättning i resekostnaderna. Ja, den omständigheten att vederbörande äro födda och uppfödda i Boden eller trakten däromkring kan väl icke i och för sig utgöra något skäl till att man icke skulle medgiva dem rätt att resa och se något annat av Sverige än den lilla del, där de vistas och blivit uppfödda. Men skall man lägga sådana synpunkter på frågan, får man väl också säga, att det även bland de övriga finns en hel del, som äro födda och uppfödda i Norrbotten, och skall man göra en dylik begränsning, måste man alltså anse, att endast den som är född i de sydligare delarna av

landet skall ha rätt till billiga resor söderut en gång om året. Något dylikt har emellertid icke föreskrivits i de tidigare riksdagsbeslut, som fattats i frågan.

Jag hade tänkt, herr talman, att åtnöja mig med att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta en hemställan om att den utredning, som utskottet här talat om i sitt utlåtande, kommer att verkställas och att den kommer att omfatta jämväl de grupper i statstjänst anställda, varom jag motionerat, att alltså det förslag, som kommer att uppgöras, skall gälla även arbetarna — och gärna också förmännen — vid försvarsverkets arbetsplatser i Boden. Då emellertid herr Jansson i Falun yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition och denna möjligen kommer att bifallas av riksdagen, skulle följden bli, att man beviljade ifrågavarande rekreationsresor för de grupper, varom Kungl. Maj:t kommit med förslag, men lämnade dem, som här motionsvis framförts förslag om, utanför denna rätt till rekreationsresor. Med hänsyn till att detta skulle kunna bli förhållandet, ber jag, herr talman, att få ställa det yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning och framläggande för riksdagen av förslag om att rätten för befattningshavare, anställda vid försvarsväsendet i Boden, till s. k. rekreationsresor skall omfatta även de därstädes anställda arbetarna och förmännen, vilka enligt gällande bestämmelser äro berättigade att åtnjuta semester.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag ber att få säga till statsutskottets talesman, att det förefaller mig — sett från den utgångspunkt han hade — som om det hade varit riktigare, att statsutskottet yrkat bifall till den kungl. propositionen men beträffande motionerna hemställt, att utredning måtte ske, huruvida en utvidgning borde göras och beträffande vilka ytterligare kostnader som kunde anses därmed förenade. Det hade enligt mitt förmenande varit det riktiga förfaringssättet.

Sedan nu herr Jansson i Falun yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, förutsätter jag, att herr talmannen på det sättet skiljer de olika, tidigare gjorda yrkandena åt så, att proposition framställes dels på bifall eller avslag på Kungl. Maj:ts proposition, dels på bifall eller avslag på var och en av de väckta motionerna. Något annat omröstningssätt kan väl i detta ögonblick icke ifrågakomma. Och då jag utgår ifrån, att en sådan propositionsordning kommer att följas, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Utöver det som anförts av herr Holmgren, som redogjorde för de meningar, vilka gjort sig gällande inom statsutskottets första avdelning vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition, vill jag yttra endast ett par ord.

Det visade sig, när ärendet upptogs till behandling, att några av ledamöterna ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag, medan några ville bifalla såväl Kungl. Maj:ts förslag som de båda i ämnet väckta motionerna — till denna grupp hörde jag — och slutligen några voro ganska tveksamma beträffande ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag men mycket bestämda på ett avslag å motionerna. Efter den debatt, som sålunda fördes från dessa ganska olika utgångspunkter, enade sig avdelningen om att föreslå avslag på samtliga i frågan framkomna förslag samt att tillstyrka, att den gjordes till föremål för en utredning. Såsom herr Holmgren framhöll, kunde man icke anse, att några bestämda gränser här kunde dragas ens när det gällde personal av olika slag inom försvarsväsendet. Det har ju också visat sig, att varje beslut, som i denna fråga fattats, har efterföljts av yrkanden om utvidgningar i olika avseenden.

I fråga om rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal i Boden.
(Forts.)

I fråga om rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal i Boden.
(Forts.)

Nu har man kommit fram med ett förslag, som skulle rationellt lösa frågan för försvarsväsendets vidkommande, i det man föreslagit, att rätten till rekreationsresor skulle tillkomma praktiskt taget all personal vid försvarsväsendet. Jag anser för min del, att en sådan ståndpunkt är ganska riktig. Men jag måste då å andra sidan hålla före, att det icke finns någon anledning att begränsa rätten till allenast personalen vid försvarsväsendet. Riksdagen skrev för omkring 10 år sedan till Kungl. Maj:t och begärde en utredning rörande lättnader i olika avseenden för all statsanställd personal i övre Norrland, och denna fråga har varit föremål för utredningar under den gångna tiden. Det förefaller då vara rätt naturligt, att man icke nu löser frågan endast för ett visst förvaltningsområde utan tager upp den i hela dess vidd och framlägger förslag om en anordning, som kunde bli gällande för alla statens befattningshavare i övre Norrland. Då begränsar man icke frågan — vare sig lokalt till att gälla endast befattningshavare i Boden eller till att gälla endast försvarsväsendets personal — utan tager upp den i hela dess vidd. Det förefaller mig vara en lämpligare utgångspunkt.

Jag ber sålunda att såsom saken nu ligger till få yrka bifall till utskottets hemställan. Men jag vill tillägga, att för den händelse Kungl. Maj:ts förslag bifalles, finner jag icke någon som helst rimlig anledning till att icke såväl herrar Lundströms och Selbergs motion som herr Anderssons i Stockholm motion också bifalles. Vid en sådan utgång för Kungl. Maj:ts förslag kommer jag åtminstone för min del att rösta för ett bifall till båda de motioner, som föreligga i frågan och som behandlats i utskottsutlåtandet.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag hade från början icke tänkt att engagera mig i debatten, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på vad utskottet skrivit i sitt utlåtande på sidan 3, andra stycket nedifrån räknat. Det heter där: »Utskottet har icke kunnat undgå att finna, hurusom förmånen av s. k. rekreationsresor givits en omfattning, som från början knappast varit avsedd eller med det åsyftade ändamålet helt överensstämmande.» Under överläggningarna i utskottet fick man besked om att detta t. o. m. kunde sägas innebära ett litet klander — man skulle måhända kunna i försiktig form använda beteckningen missbruk om vad som förekommit i ett eller annat fall. Då så är förhållandet och då det dessutom ligger åtskilligt av rättvisa i det som krävts av motionärerna, ha både jag och jag skulle tro det stora flertalet i utskottet ansett det vara bäst att man vilar på hanen och låter den utredning, som här ifrågasatts, komma till stånd. Ty då vet man vad man gör, när man går att genomföra en bestämmelse, och är i stånd att något så när åtminstone överblicka följderna. Den personal, som redan har ifrågavarande förmån, går icke förlustig någonting. Det är några som få vänta ännu ett år, men denna väntan kan vara berättigad med hänsyn till de stora intressen, det här gäller icke blott för militär och civilmilitär personal utan också för annan personal, som är stationerad däruppe i dessa trakter.

Jag har med detta, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på att det nog är riktigt, att man synar saken i sömmarna, innan man går in för en utvidgning, och sålunda gör klokt, om man låter utskottets hemställan i dag bifallas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nämligen dels på bifall till utskottets förslag om avslag å nämnda proposition, dels ock på bifall till propositionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare gav herr talmannen beträffande ovanberörda motioner propositioner dels på bifall till utskottets förslag om avslag å nämnda motioner, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

I fråga om rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal i Boden.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets i utskottets förevarande utlåtande nr 72 framförda förslag om avslag å motionerna II: 180 och II: 506, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av väckt motion om rätt för tyghantverkaren T. R. Haglund att för bestämmande av löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöringstid, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av väckt motion om avskedsersättning åt förre furiren C. G. Forsberg.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 334, hade herr *Andersson* i Stockholm hemställt, att riksdagen ville besluta, att förre furiren C. G. Forsberg måtte, i enlighet med vad chefen för arméns underofficersskola föreslagit, komma i åtnjutande av avskedsersättning med 1,888 kronor 50 öre.

Ang. ifrågasatt avskedsersättning åt förre furiren C. G. Forsberg.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag hyser inga större förhoppningar om att riksdagen skall kunna förmås att mot ett enhälligt statsutskott bifalla den väckta motionen. Jag anser mig emellertid ändå böra säga några ord i anledning av utskottets uttalande i förevarande utlåtande.

Utskottet framhåller, att det icke finns anledning att intaga en annan ståndpunkt än den vederbörande myndighet och Kungl. Maj:t intagit. Härav tycks framgå, att utskottet anser, att Kungl. Maj:t vid alla tillfällen avgjort hithörande frågor på ett sådant sätt, att det icke finns skäl till anmärkning mot Kungl. Maj:ts förfarande i detta avseende. Gentemot ett dylikt uttalande vill jag erinra om att vi åtminstone i ett tiotal fall nödgats stämma Kungl. Maj:t och kronan för att få ut den avskedsersättning, som vederbörande arbetare va-

Ang. ifråga-
satt avskeds-
ersättning
åt förre
furiren C. G.
Forsberg.
(Forts.)

rit berättigade till. Det har visat sig, att vi också vunnit i dessa mål, och att man sålunda måst utbetala ersättning till de avgångna befattningshavarna.

I föreliggande fall gäller det en man, som varit anställd vid Upplands artilleriregemente. På begäran av vederbörande förvaltningsmyndighet tog han fortsatt anställning i statens tjänst som civil arbetare. Det visade sig sedan, att det icke fanns anslag i fortsättningen till den befattning han innehade, och han blev därför av chefen för arméns underbefälsskola uppsagd. Vad jag här avsett med motionen är, att man skulle giva honom den rätt man tillerkänt andra, som varit anställda i statens tjänst och givit staten sin arbetskraft men sedan fått sluta därför att det icke funnits befattningar för dem längre under den nya försvarsorganisationen. Mannen i fråga hade faktiskt, om han fortsatt sin utbildning vid underbefälsskolan, blivit berättigad till ersättning. Han gick emellertid på myndigheternas hemställan över till civil befattning och gick därmed förlustig den ersättning han eljest skulle ha kommit i åtnjutande av och som hans kamrater erhöilo. Nu skiljes han från anställningen i statens tjänst och ställes i dessa tider, då det icke är lätt att få ny anställning, utan arbete och utan den ersättning staten beviljat sådana, som under motsvarande förhållanden avskedats. Det är detta förfaringsätt, som jag tycker är orimligt, och det är därför jag tillåtit mig att bringa under riksdagens prövning frågan angående utbetalande av avskedsersättning till denne man vid underofficersskolan i Uppsala.

Herr talman! Som jag i början antydde, hyser jag inga större förhoppningar om att riksdagen skall biträda det av mig motionsvis framförda yrkandet, och när jag yrkar bifall till motionen, är det endast för att tillkännagiva den uppfattningen att jag fortfarande skulle betrakta det som rättvist, om man tillerkände den arbetare det här gäller, den avskedsersättning som han är berättigad till.

Herr Holmgren: Herr talman! Avskedsersättning tilldelas sådan personal, som fått avsked på grund av 1925 års beslut. Så kan knappast sägas vara fallet med denne man. När han lämnade sin tjänst, hade han varit berättigad till avskedsersättning, för så vitt han gått ut i det civila livet. Nu gick han i stället över från sin anställning vid krigsmakten till en anställning vid arméns underofficersskola. Man kan sålunda icke göra gällande, att han fått avsked på grund av 1925 års beslut, när han nu i dessa dagar lämnar tjänsten. Tvärtom har han fått anställning på grund av 1925 års beslut, ty underofficersskolan är en frukt av detta beslut. Han har fått anställning vid en institution, som tillkommit just tack vare 1925 års beslut. När vi i utskottet skulle pröva de omständigheter, som förelågo i detta fall, kunde vi följaktligen icke finna, att man på mannen i fråga kunde tillämpa de bestämmelser, som gälla för rätt till avskedsersättning.

Däremot kan man mycket väl säga, att hade mannen begärt avsked vid det tillfälle, då han överflyttades till underofficersskolan, hade han varit berättigad till avskedsersättning. Han kunde ha kommit igen några dagar senare och tagit anställning vid underofficersskolan. Det kan hända, att ett sådant tillvägagångssätt formellt varit riktigt — det vet jag icke — men i varje fall är det ingen anledning för staten att uppmuntra sådana tilltag. Det var icke avsikten med avskedsersättningen, att den skulle utnyttjas på ett sådant sätt.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Med anledning av det argument herr Holmgren anförde skulle jag vilja säga, att mannen Forsberg var bara furir och följaktligen icke så långt kommen på den militära rangskalan,

att han kände till alla de finter, som man skall iakttaga, om man skall få sin rätt gentemot staten. Men när herr Holmgren påstår, att mannen fått anställning vid en institution, som tillkom i och med 1925 års försvarsorganisation, vill jag påpeka, att man skulle kunna säga precis på samma sätt om många av dem som avskedats och ha fått avskedsersättning, sedan 1925 års försvarsorganisation blev genomförd. De nya truppförband, som ingå i 1925 års försvarsorganisation, äro naturligtvis också formellt en frukt av denna, och det finns en mängd arbetare, som arbetade vid dessa truppförband till den 1 juli i fjol och kommo i åtnjutande av avskedsersättning när de slutade. Den omständigheten, att denne mans arbetskraft togs i anspråk vid Upplands artilleriregementes avvecklingsorganisation och att man sedan begärde, att han skulle ägna sina krafter en tid åt det arbete, som förekom vid kasernetablissemnet, sedan man förlagt arméns underofficersskola dit, borde väl i och för sig icke av staten tagas till intäkt för att taga ifrån honom den ersättning han eljest — t. o. m. enligt herr Holmgrens uttalande — skulle varit berättigad till. Men detta är alltså vad som förekommit här, och det är detta jag betraktar såsom orimligt.

Jag tycker icke, att en, som redligen utfört det arbete, han ålagts, därför, att han icke förstått att iakttaga dessa finter — att sluta ena dagen och vara borta ett par dagar och börja igen — skall fördenskull av staten frantagas vad han varit berättigad till. Men det framgick av herr Holmgrens uttalande, att så i detta fall skulle förekommit.

Jag skulle ju kunna erinra om, hurusom man givit befattningshavare avgångsersättning, ehuru de icke varit ur tjänst en enda dag. Det var en maskinist anställd vid skånska dragonregementet i Ystad. Han avgick från skånska dragonregementet den sista december och började den 1 januari vid skånska dragonregementets avvecklingsorganisation. Han tillerkändes avskedsersättning. Jag vet icke, om man ansåg, att hans anställning upphört under natten mellan de båda dagarna, på nyårsnatten alltså. Det är möjligt, att man betraktade det så. Men han beviljades i alla fall avskedsersättning. Men den, som arbetat på detta sätt, på hemställen av de statliga myndigheterna, tager man ifrån den rätt, han obestriddligen har.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av väckt motion angående anställnings- och löneförhållandena för kontorspersonalen vid flygvapnets verkstäder; och yttrade därvid:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Ja, beträffande förhållandena vid flygvapnets verkstäder, förmodar jag det blir tillfälle att diskutera förhållandena och arbetstillgången där i samband med besvarandet — det besvarande jag förmodar kommer att ske — av en av herr Olovson i Västerås till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställd interpellation. Jag hyser icke förhoppningar om att den av mig väckta motionen kommer att bifallas, och jag skall icke upptaga kammarens tid nu med något argumenterande i frågan. Jag skall åtnöja mig med vad jag sagt och förmodar att jag får tillfälle att tala om arbetstillgången och arbetsförhållandena vid dessa verkstäder i den debatt, som jag förmodar kommer att stå i samband med den interpellation, jag erinrat om.

Ang. ifrågasatt avskedsersättning åt förre furiren C. G. Forsberg.
(Forts.)

I fråga om anställnings- och löneförhållandena för kontorspersonalen vid flygvapnets verkstäder.

I fråga om
anställnings-
och löneför-
hållandena
för kontors-
personalen vid
flygvapnets
verkstäder.
(Forts.)

Herr **Holmgren**: Herr talman! Vid det förhållandet, att herr Andersson i Stockholm icke framlagt några argument till stöd för sin motion, utan vill avvakta annat tillfälle, vill jag icke göra något annat uttalande än ett yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 26 februari 1932 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 174, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt,

2) förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit,

3) förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1932, och

4) förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 261) om särskild skatt å automobilgummiringar.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 24 av herr *Nylander m. fl.*;

nr 179 av herrar *Johan Nilsson* i Malmö och *Hjalmarsson*; och

nr 337 av herr *Löfvander*; samt

inom andra kammaren:

nr 51 av herr *Björkman m. fl.*;

nr 219 av herr *Björnberg*;

nr 245 av herr *Winkler m. fl.*;

nr 491 av herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*;

nr 499 av herr *Edberg*;

nr 500 av herr *Lindmark*;

nr 501 av herrar *Persson* i Grytterud och *Gustafson* i Kasenberg;

nr 502 av herr *Bengtsson* i Kullen; och

nr 503 och 504 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Pettersson* i Hällbacken.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas och med anledning av motionerna I: 179, II: 245, II: 499, II: 503 och II: 504 samt med avslag å motionerna I: 24, II: 51, I: 337, II: 491, II: 219, II: 500, II: 501 och II: 502, för sin del

a) antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt med den ändringen att 5 § erhöles följande lydelse:

5 §.

Skatt utgår för helt kalenderår räknat med följande belopp:

a) för motorecykel utan bivagn med femton kronor, då motorecykelns tjänstevikt icke överstiger sjuttiofem kilogram, men eljest med tjugo kronor;

b) för motorcykel med bivagn med trettio kronor;

c) för annan automobil, med ringar av mjuk kautschuk, med fjorton kronor för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens tjänstevikt minskad med sexhundra kilogram, dock minst med sextio kronor;

d) för annan automobil, med ringar av annat ämne än mjuk kautschuk, med femtio kronor för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens tjänstevikt; samt

e) för släpvagn efter den beräknade vikten av den största last och det största antal passagerare, varför släpvagnen är inrättad (maximilast):

om vikten understiger femhundra kilogram, med trettio kronor;

om vikten uppgår till femhundra men icke åttahundra kilogram, med sextio kronor; samt

om vikten uppgår till åttahundra kilogram, med etthundra kronor.

För automobil, som är inrättad för och drives med tråkolsgas, utgår skatt med hälften av de i denna paragraf stadgade skattesatserna.

b) antaga i punkten intaget förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

c) antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om tillfällig skatt å bensin, som finnes i riket den 1932 med viss ändring i 2 §; samt

d) antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 261) om särskild skatt å automobilgummiringar med viss ändring beträffande de vid förordningen fogade övergångsbestämmelserna.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

av herrar *Ericson* i Oberga, *Olsson* i Golvvasta och *Heiding*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till utskottets hemställan i övrigt, måtte besluta att åt 5 § i förordningen om automobils katt skulle givas följande lydelse:

5 §.

Skatt utgår för helt kalenderår räknat med följande belopp:

c) för annan automobil, med ringar av mjuk kautschuk, med fjorton kronor för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens tjänstevikt minskad mot åttahundra kilogram, dock minst med sextio kronor;

samt

av herrar *Östergren*, *Hjalmarsson* och *Larson* i Tönnersa, vilka föreslagit, att, med bifall till utskottets hemställan i övrigt, måtte beslutas

a) att 5 § förordningen om automobils katt skulle erhålla följande lydelse

5 §.

Skatt utgår för helt kalenderår räknat med följande belopp:

c) för annan automobil, med ringar av mjuk kautschuk, med tio kronor

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens tjänstevikt minskad med fyrahundra kilogram, dock minst med sextio kronor;

och

b) att 1 § i förordningen om särskild skatt å automobilgummiringar, som i Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag lydde sålunda:

1 §.

För följande arbeten av mjuk kautschuk, som införas till eller tillverkas inom riket, nämligen massiva hjulringar (även i längder) samt yttergummi eller delar därtill för ringar till automobiler eller motorcyklar, skall i den ordning nedan stadgas erläggas skatt av tre kronor femtio öre för kilogram.

Vad sålunda stadgas om ringar till automobiler och motorcyklar skall jämväl äga tillämpning i avseende å ringar till släpvagnar och traktorer ävensom å ringar till bärgnings- och andra transportabla maskiner, Kungl. Maj:t dock obetaget att i särskilda fall, där omständigheterna därtill föranleda, medgiva befrielse från skattskyldighet.

I första och andra styckena omförmälda varuslag benämnas i denna förordning automobilgummiringar.

För automobilgummiringar — — — denna förordning.

På Kungl. Maj:ts prövning — — — skall erläggas.

skulle erhålla sådan ändrad lydelse, att den av Kungl. Maj:t föreslagna skatten av tre kronor 50 öre för kilogram för vissa arbeten av mjuk kautschuk höjdes till fyra kronor för kilogram.

Vid betänkandet var jämväl fogat ett av herr *Bärg* avgivet särskilt yttrande beträffande skatterestitution för bensin, använt även för andra motorbåtar än sådana som användas för yrkesmässigt fiske.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! I den finansplan, som ligger till grund för inkomstberäkningarna i Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till innevarande års riksdag, har jag räknat med en ökad avkastning av bilskattemedlen till ett belopp av 15 miljoner kronor. Som kammarrens ledamöter ha behagat finna av den proposition, som nu behandlas, är det meningen att uttaga dessa 15 miljoner kronor med 2 miljoner kronor i form av höjning av fordonsskatten, 8 miljoner kronor genom en höjning av bensinskatten ifrån 8 till 10 öre och ytterligare 5 miljoner kronor genom en höjning av automobilgummiringsskatten från 2 kronor till 3 kronor och 50 öre. Samtliga dessa skärpningar i nu utgående skatter ha av bevillningsutskottet tillstyrkts. I ett par detaljfrågor har emellertid utskottet varit av annan mening än Kungl. Maj:t. Dessa båda detaljfrågor äro: Den ena en ändrad beskattning av släpvagnarna, där utskottet gått in för en tregradig skala, under det att propositionen innehåller en tvågradig sådan, den andra en ändring beträffande de tråkolsgasdrivna bilarna, i det utskottet föreslår att skatten för dessa skall utgå med hälften av de eljest stadgade skattesatserna. Från min sida, herr talman, föranleda dessa ändringar icke några erinringar. Jag skall tvärtom erkänna att beträffande den förstnämnda detaljändringen synes den mig vara en avgjord förbättring av Kungl. Maj:ts proposition. Jag är alltså synnerligen tacksam för den välvilliga behandling, som denna i och för sig stora och betydelsefulla proposition har erhållit ifrån utskottets sida.

Vid utskottsbetänkandet äro fogade tvenne reservationer, av vilken ingen går emot Kungl. Maj:ts proposition, utan avse bägge detaljändringar. Jag skall, herr talman, icke ingå på någon kritik av dessa reservationer. Jag bara

riktar den frågan till dem, som stödja den förstnämnda, den som är avgiven av herr Ericson i Obergå m. fl., varifrån de 3,375,000 kronor i minskade inkomster skola tagas, som ett bifall till den reservationen skulle innebära. Jag skulle också kunna rikta samma fråga, fastän i mindre utsträckning berättigad, till dem, som biträdt den andra reservationen, i det ett bifall till densamma innebär en minskning av de beräknade skatterna med ett belopp på i det närmaste 800,000 kronor.

*Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)*

Det är icke min avsikt, herr talman, att gå in på något utförligt försvar för åtgärden att så väsentligt höja bilskatterna. Jag kanske senare får tillfälle till detta och anledning att belysa innebörden av propositionen i detta avseende. Men jag skall tillåta mig, herr talman, att använda detta tillfälle för att i anslutning till de uttalanden, som blivit gjorda, dels av utskottsmajoriteten och i ännu högre grad av reservanterna, yttra några ord om den rent statsfinansiella ställningen.

Utskottet börjar med att påpeka, att »den av Kungl. Maj:t föreslagna skatteökningen innebär en avsevärd ökning av den automobiltrafiken pålagda beskattningen». Och reservanterna börja med att säga, »att det torde vara mycket tveksamt, huruvida det under nuvarande ekonomiska konjunkturen är lämpligt att pålägga automobiltrafiken en så avsevärt ökad skattebörda, som i propositionen föreslagits».

Ja, herr talman, jag skall fullt och helt ansluta mig till de känslor, som ligga bakom detta uttalande. Och jag skall icke rikta någon kritik emot, att man gör sådana uttalanden. Men jag menar det, att utskottsmajoriteten har visserligen pekat på att dessa ökade skattebördor i en så utpräglad depressionstid som den, i vilken vi leva, måste te sig betänkliga, men med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i sin helhet.

Herr talman, om det nu vore så lyckligt, att vi kunde finna täckning för utgifterna under nästa budgetår genom att taga dessa höjningar, skulle jag finna detta vara mycket bra. Innan jag emellertid kommer in på den frågan, skall jag lämna kammaren ett meddelande, som ingalunda är av glädjande beskaffenhet.

Under de sista dagarna har jag erhållit resultatet av en undersökning beträffande utfallet av nu löpande budgetår, alltså budgetåret 1931/1932. Jag ber att få erinra därom, att när finansplanen därtill uppgjordes hösten 1930, så utgick jag ifrån, att det läge, i vilket vi då befunno oss i ekonomiskt avseende, icke skulle försämras, och att vi här i vårt land skulle kunna undgå att komma in i en så djup depression, som man redan då kunde konstatera att andra länder och andra folk befunno sig i. Tyvärr ha dessa i och för sig ingalunda optimistiska uttalanden ej blivit besannade, utan tvärtom har depressionen satt in i vårt land betydligt hårdare, än vad man då kunde förutse. Och jag kan knappast själv finna anledning att beklaga några större misstag, i det jag för min del såg läget mörkare, mer pessimistiskt än en del av de verk och myndigheter, från vilka en finansminister har att hämta upplysningar, råd och förslag till beräkningar. Jag räknade sålunda ned vissa inkomstitlar gentemot myndigheternas förslag och trodde att jag befann mig på den säkra sidan.

Emellertid visa de nu verkställda preliminära beräkningarna underskott på en del inkomstitlar, men också överskott på vissa poster. Sålunda torde ett överskott av tullmedel på ett par miljoner kronor uppstå. Detta torde i väsentlig grad bero på en tillämpning av de avsevärda höjningar av vissa tullsatser som Kungl. Maj:t framlade förslag till i början på riksdagen och som ju också bifölls och omedelbart sattes i kraft. Sammalunda är förhållandet beträffande tobaksskatten. Även därutinnan gäller, vad jag sade om tullmedlen,

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

att åtminstone i någon del kunde det nu löpande budgetåret tillgodoräkna sig den förhöjning, som av riksdagen i år beslutats. Telegrafverket är alltså stätt i en glädjande utveckling — telefonväsendet givetvis — och där kan man också räkna med en ökning av inkomsterna på omkring 3 miljoner kronor. Jag förbigår ett par mindre poster på vattenfallsverket och statens aktier på sammanlagt omkring 1 miljon kronor och kommer fram till en slutsiffra, som betecknar en ökning utöver vad Kungl. Maj:t beräknat på cirka 9 miljoner kronor.

Ser jag sedan på underskottssiffrorna, ge dessa ingalunda anledning till några glädjeyttringar utan fastmera till beklagande. Och icke nog med detta. De kasta sin skugga framåt, och man måste även taga hänsyn till dessa siffror, när man beräknar eller skall göra sig en föreställning om, huruvida den i år framlagda budgeten kommer att hålla eller icke. Undersökningarna giva vid handen att man måste räkna med ett underskott på stämpelmedelstiteln med omkring 3 miljoner kronor, diverse inkomster och av postverket med omkring $1\frac{1}{4}$ miljon kronor tillsammans. Vidare ett betydande underskott på statens järnvägar, för närvarande uppskattat till mellan 9 och 10 miljoner kronor. Jag erinrar om, att i inkomstberäkningarna för det löpande budgetåret upptogos nettoinkomsterna från statens järnvägar till 26 miljoner kronor. Nu rapporteras från järnvägsstyrelsens sida, att den behållna inkomsten torde komma att stanna vid en siffra, som understiger 17 miljoner kronor, således ett deficit på mellan 9 och 10 miljoner kronor. Det andra större underskottet faller på statens domäner. Inkomsterna därifrån upptogos i riksstaten för löpande budgetår till 9 miljoner kronor, under det att denna inkomsttitel nu beräknas lämna knappa 4 miljoner kronor, noggrannare bestämt 3,900,000 kronor, och lämnar alltså ett underskott på 5,100,000 kronor. Om jag vidare till allt detta lägger ett underskott på övriga inkomsttitlar på 1,500,000 kronor, så kommer jag fram till en siffra betecknande ett nettounderskott på i det närmaste 11 miljoner kronor.

Nu vore det ju rimligt, om detta överslag stannade vid en brist på dessa 10 à 11 miljoner kronor, men en blick på utgiftssidan och en mycket preliminär och approximativ uppskattning av siffrorna där ger vid handen, att man här har att räkna med en brist på omkring 15 miljoner kronor. Man kanske tycker att det är slarvigt och illa räknat på utgiftssidan, att sådana brister kunna uppstå. Jag ber dock att i detta avseende få nämna, att ett överslag omfattande de sista fem budgetåren visar, att bristen på utgiftssidan i genomsnitt uppgått till mellan 14 och 15 miljoner kronor. Den största bristen på utgiftssidan uppstår på åttonde huvudtiteln, omkring $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor, och vidare på oförutsedda utgifter med 3 miljoner kronor, tillsammans 7 à 8 miljoner kronor. De oförutsedda utgifterna och överskridandet där hänföra sig till de anslag, som Kungl. Maj:t lämnade i december månad förra året till arbetslöshetens lindrande och bekämpande, utöver vad som finnes upptaget i riksstaten. Det är också klart, att riksdagens beslut förra året att fastläsa dyrtidstilläggen vid en indexsiffra på 160 har förorsakat, att man på den posten icke kunnat göra några besparingar eller fått något överskott, utan tvärtom, att dyrtidstilläggen kommit att utgå med sammanlagt högre belopp än de, som blivit upptagna i riksstaten. Hade de gamla bestämmelserna gällt, är det givet, att det ställt sig annorlunda, enär indextalet sjunkit. Budgetåret närmar sig sitt slut, och såväl underskottet på inkomstsidan som bristen på utgiftssidan komma ju att påverka kassafonden, där utjämning sker. Därigenom kommer kassafonden, som nu är 43 miljoner kronor, att sjunka ner till 20 miljoner och kanske därunder. Det är med utgångspunkt från dessa siffror som man i viss mån kan beräkna i vilken utsträckning, som det i år framlagda budgetförslaget och den enligt förslaget utarbetade finansplanen kan komma att hålla

i verkligheten. Det är klart, att härutinnan rör man sig med idel okända faktorer och hypoteser. Men mot bakgrunden av de siffror jag här lämnat och med betoning av att konjunkturläget uppenbarligen har försämrats åtskilligt sedan finansplanen i december månad uppgjorts, måste man räkna med att inkomstberäkningarna för 1932—1933, alltså det budgetår, som vi nu behandla, knappast kunna tänkas bli hållbara. Jag räknade visserligen ned den största inkomstposten — i årets stat är det den näst största — inkomst- och förmögenhetsskatten ifrån det för löpande budgetåret upptagna beloppet 158 miljoner kronor till 124 miljoner kronor. Detta skedde efter så noggranna undersökningar och inhämtande av så noggranna uppgifter, som det var möjligt.

Nu skulle jag vilja uttala den förmodan, att detta belopp av 124 miljoner kronor kommer att visa sig vara hållbart, när resultatet av de avlämnade deklARATIONERNA blir känt. Men, mina damer och herrar, vi stå här inför ett nytt räkneexempel såtillvida, att avkortningsprocenten eller rättare sagt procenten av influtna skatter säkerligen kommer att bli mindre än under det föregående året. Den definitiva siffran, som är känd i detta hänseende, är den för 1930, då influtna skatter uppgingo till 94.6 %, något högre än man beräknat (man beräknade 94 %). För det löpande budgetåret är också procentsatsen av influtna skatter beräknad till 94, under det att jag för kommande budgetår, alltså det vi nu behandla, räknat med en siffra på 93. På grund av den sista tidens händelser fruktar jag emellertid, att denna siffra är för högt räknad och att man har att motse en minskning i densamma, vilket ju direkt återverkar på själva inkomst- och förmögenhetsskattens sammanlagda inkomstbelopp. Det kanske kan vara av visst intresse för kammarens ledamöter att höra resultatet av en undersökning, som jag låtit verkställa beträffande de i dessa tider så mycket omtalade och omnämnda stora bolagen. Jag behöver icke ange namnen på densamma. Herrarna känna till dem lika väl som jag. Om jag sammanlägger deras taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt enligt 1931 års deklARATIONER och tager med jämväl de personer i denna siffra, på vilka nu tillämpats och tillämpas den i år antagna moratorielagen, så uppgår dessa bolags och dessa personers sammanlagda taxerade belopp till i det närmaste 74 miljoner kronor med en uträknad skatt på 5,700.000 kronor. Nu vill jag emellertid skynda mig att tillägga, att vi inom finansdepartementet i årets statsverksproposition ha räknat med en väsentlig nedskärning av inkomsterna för samtliga bolag i landet. Men även om jag tar hänsyn till detta, skulle det påvåla nyssnämnda bolag och personer ett skattebelopp på 2—3 miljoner kronor. I den mån dessa personer eller bolag avlämnat några deklARATIONER — så beror resultatet i varje fall icke på blott dessa deklARATIONER utan på huruvida skatten kan betalas. Så torde bli fallet med många skattskyldiga vilka deklarerat stora inkomster och stora förmögenheter men som på grund av de sista veckornas händelser blivit urständ-satta helt enkelt att betala den påförda skatten. Detta kommer självfallet att inverka på slutresultatet.

Går jag vidare och kastar en blick på de övriga inkomstposterna, är det uppenbart, att även dessa katastrofala händelser inverkat och komma att inverka på de andra inkomststillarna. Jag tager t. ex. stämpelmedlen. Det är uppenbart, att där kommer den nedgång, som drabbat aktiemarknaden och därmed också bouppteckningsstämplarna, att inverka ganska väsentligt. För 1931/1932, för det löpande budgetåret alltså, beräknas, att av de i staten upptagna 53 miljoner kronorna skall komma att inflyta 50 miljoner, således — som jag förut nämnde — 3 miljoner kronor mindre. I den stat vi nu behandla har jag upptagit det beloppet till 48 miljoner kronor, alltså endast 2 miljoner mindre än vad som anses komma att inflyta under detta budgetår. Jag fruktar, att jag måste revidera den siffran nedåt. Tullmedlen är det givetvis ännu

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

svårare att göra något uttalande om än de flesta andra inkomstittlarna. Där upptogs i den löpande staten 138 miljoner kronor och beräknades inflyta 140 miljoner, men i den stat vi nu behandla äro tullmedlen uppskattade till 152 miljoner. Då ingå dock däri de av mig förut omnämnda tullförhöjningarna, som beslötos i början av detta års riksdag. Jag hoppas över de mindre inkomstittlarna i detta sammanhang ävensom posten och telegrafan. I sistnämnda hänseende tror jag nog att beräkningen håller. Så kommer jag tillbaka till statens järnvägar, där nettoavkastningen är upptagen till 23 miljoner kronor för budgetåret 1932/1933. Det behövs emellertid en betydande ändring i konjunkturerna och ett mycket stort uppsving i ekonomiskt hänseende för att statens järnvägar, sedan de under detta budgetår lämnat knappa 17 miljoner, för nästkommande skulle kunna lämna en avkastning, som vore 6 miljoner kronor större. Farhågorna för att beräkningen av denna inkomstittel icke på långa vägar kommer att hålla bestyrkas ju av det nedslående resultatet av de sista månadernas utveckling beträffande statens järnvägar och deras avkastning. Domänverket beräknas skola avkasta $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Det är ju omöjligt att säga någonting om den posten.

Med en naturligtvis mycket approximativ beräkning av inkomstsidan i den i år framlagda statsverkspropositionen så kommer jag i varje fall till det resultatet, att ett underskott på låt mig säga 15—20 miljoner kronor uppstår. Då har jag ej räknat med de 5 miljoner kronor, varom Kungl. Maj:t beslutat avlåta en proposition till riksdagen, avseende en höjning av anslaget till arbetslöshetskommissionen för lindrande av arbetslösheten. Skulle man tänka sig, att inga åtgärder vidtogos från riksdagens sida beträffande inkomstsidan, är det uppenbart, att kassafonden vid slutet av det budgetår, som vi nu behandla, skulle bli totalt länsad. Ja, icke blott detta, utan den skulle icke kunna utjämna det underskott på inkomstsidan, ej heller de brister på utgiftssidan, som man tyvärr måste räkna med.

Det finns, herr talman, icke någon möjlighet och ingen anledning att i detta sammanhang och vid detta tillfälle anvisa några vägar för att täcka de brister, som kunna väntas uppstå. Det blir en fråga, som regeringen kommer att taga under överbäggande, och jag har för avsikt att i likhet med förra året framlägga en särskild proposition för reglering av dessa förhållanden. Jag skall endast tillåta mig att säga ytterligare ett ord. När man från olika håll hänvisar till att vi kunna tillgripa de fondmedel som återstå, så synes det mig vara en nog så vanskelig sak. Det är nämligen alldeles uppenbart, att stora hål uppstå i våra utlåningsfonder som en följd av depressionen, en följd av krisen. Detta skulle snarare motivera ett tillskott, om det funnes pengar för sådant ändamål. Detta vill jag naturligtvis inte ifrågasätta.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund jag ser det förslag till höjning av bilskatterna, som här blivit framlagt och som kammaren nu går att behandla. Vilken uppfattning man än har om det lämpliga och möjliga att på den vägen taga ut ytterligare 15 miljoner kronor, så har jag för min del inte kunnat anvisa någon bättre väg. Låt vara, att beloppet sammanlagt förefaller stort, så skall det dock, utslaget på en massa fordon och driftmedel, icke vara så tyngande, att det hämmar en nödvändig och nyttig utveckling av bilismen i landet.

Jag skall, herr talman, bara tillägga, att hitintills ha vi icke sett några som helst säkra tecken på en inbrytande högkonjunktur eller en förbättring i vårt ekonomiska läge. Därför nödgas jag ännu en gång rikta samma mening till riksdagen och denna kammare som jag tidigare har gjort, att med den allra största varsamhet behandla frågor, som avse nya och ökade utgifter. Tvärtom skulle ingenting glädja mig så mycket, som om man på åtskilliga punkter kunde pruta mer än vad som Kungl. Maj:t kunnat göra, och det är min uppfattning, att för det år, som kommer efter det budgetår vi nu behandla, måste betydli-

gare och väsentligare nedskärningar ske på statsutgifterna än hitintills. Det är enligt mitt förmenande vår plikt att reva seglen i tid. Det är bättre att reva dem något djupare och mera än att göra det för litet. Skaffa oss utgifter i olika hänseenden — det kunna vi nog komma överens om, om det blir bättre tider och bättre tillgång i statskassan.

*Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)*

Herr Heiding: Herr talman! Den av Kungl. Maj:t föreslagna och av bevillningsutskottet förordade höjningen av skatterna för automobiltrafiken skulle komma att inbringa 15 miljoner kronor. Som för var och en är känt, har för innevarande år i budgeten varit upptagen en inkomst av automobilbeskattningen på 60 miljoner kronor, men det har beräknats att genom en automatisk höjning av skatterna skulle inflyta 65 miljoner kronor. Genom det förslag, som nu blivit framlagt, innebärande, som sagt, en höjning med 15 miljoner kronor, skall under nästa budgetår alltså inflyta 80 miljoner kronor.

Skattesatserna ha blivit höjda för såväl fordon som förbrukningsartiklar. Fordonsskatten skall höjas från 10 till 14 kronor för varje 100 kg av fordonets tjänstevikt. Det är emellertid att märka, att frivikten, som förut varit 400 kilogram, nu skall uppgå till 600 kilogram. Bensinskatten höjdes redan förra året från 6 till 8 öre per kilogram men kommer nu att ytterligare höjas med 2 öre till 10 öre. Även gummiringskatten blir avsevärt höjd.

En skälig beskattning av automobiltrafiken vill ingen motsätta sig, men jag anser för min del, att den beskattning, som det nu är fråga om, bliver oskäligt stor. Inkomst- och förmögenhetsskatten går till endast 124 miljoner kronor. Bilskatten kommer enligt det framlagda förslaget att utgöra 65 % av inkomst- och förmögenhetsskatten. Det kommer i framtiden att visa sig, huruvida det går att få in det beräknade beloppet 80 miljoner kronor. För min del tror jag, att denna skattehöjning tilltagits i överkant och att det torde bli svårt att få in ett så stort belopp som detta.

Denna kraftiga höjning av automobilbeskattningen kommer även att drabba näringarna och inte minst jordbruket. Jag vill erinra om uttalanden, som riksdagen gjort vid fattandet av vissa beslut under de senaste åren. Så t. ex. när det gällde den animaliska produktionen, uttalade riksdagen önskvärdheten av att jordbrukarna sammanslöte sig i större föreningar för att ordna avskattningen av mjölk. De skulle slopa de små mejerierna och anlägga stora centralmejerier, varigenom driften skulle förbilligas. Hur skall man kunna tänka sig att få mjölken till sådana mejerier på annat sätt än på automobil, när man har större områden att räkna med? Som det nu är, går det att använda hästskjutsar för denna transport, men skola vi gå in på den föreslagna vägen, så är det klart, att transportererna komma att fördyras i betydlig grad genom vad som här föreslagits. Ute på landsbygden ha vi ju också konsulenter, länsjägmästare och en del andra funktionärer, som få ersättning för sina resor. Om det nu kommer att bli en höjning med så mycket som 27 %, så är det tydligt, att även dessa funktionärer komma att begära högre ersättning.

Jag vill särskilt betona, att jag inte här står och talar för bilägarna. Bland dem finns det många, som ha råd att betala denna förhöjda skatt. Jag tänker mera på de många icke bilägande människor, som måste anlita bilar. Man får väl tänka också på alla dem, som bo avlägset från järnväg och kommunikationcentra. De måste fram, och när de ha flera mil att färdas, så är det inte alltid så lätt att bruka det gamla färd sättet. Man har nu, kan man väl säga, blivit van vid att åka bil, och det gamla färd sättet användes nu icke så mycket som förr. Dessa inuti landet boende personer ha genom automobilen haft en stor fördel. Med den utveckling, som motortrafiken tagit, ha de fått möjlighet att lättare nå avsättningscentrum.

Nu förstår jag mycket väl och erkänner det berättigade i att järnvägarna

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

till viss del bli hjälpta. De behöva ett stöd. Det är emellertid så, att järnvägarna ha på många ställen inrättat busslinjer. Det är mycket berättigat, att de så fått göra, i all synnerhet där järnväg och landsväg gå långa sträckor bredvid varandra. Det har uppstått osund konkurrens i sådana fall, där koncession beviljats för trafik å vägar, liggande intill järnvägarna. När nu emellertid järnvägarna inrättat det så åt sig, att de ha busslinjer, så få även de en extra pålaga genom den beskattning, som här ifrågasättes. I det fallet bli inte järnvägarna hjälpta. Man kan ju säga, och det har även framhållits, att allmänheten borde åka mycket mer på järnvägarna. Nu är det emellertid så, att t. ex. när en jordbrukare eller trädgårdsodlare skall fara till en ort med sina produkter, så ha de det lättare, när de få plocka in dem i en bil, än om de skola frakta dem på järnväg. Bo dessa i närheten av en järnvägsstation, så ha de ju ingen särskild svårighet, men det är värre, när de ha ett långt stycke dit.

Jag har för övrigt ingen tro på, att vi kunna återgå till förutvarande förhållanden. Det är klart, att jag som jordbrukare annars inte skulle ha det minsta emot, att vi kunde få mera användning för hästarna, att dessa kunde komma mera till sin rätt än vad de senaste åren varit fallet. Därigenom att automobiltrafiken blivit så pass utbredd som den är, har hästarnas antal minskat, varigenom vi icke fått avsättning för havre, hö eller foder, som vi fingo förut. Det är i alla fall så, att vi måste följa med vår tid, och vi kunna inte nu tänka oss, att vi skola gå tillbaka till vad som förut varit. Men då få vi också tänka på att inte allt för svårt betunga detta trafikmedel, så att det blir för dyrbart.

Vad själva skattefördelningen beträffar, så hade det varit önskvärt, att en utredning hade blivit förebragt. 1931 års riksdag uttalade sig tydligt därför. Den åsikten gjorde sig gällande, att skatten skulle läggas mera på de bilar, som användas i daglig trafik. Sådana bilar, som användas kanske blott en eller annan gång i veckan, skulle inte bli så mycket betungade, som nu blir fallet. Nu har visserligen inom finansdepartementet gjorts en utredning. Det är klart, att på denna utredning nedlagts en del arbete, men den har inte kunnat bli så grundlig under denna korta tid, som den kunde ha blivit, om en utredning hade verkställts i enlighet med vad riksdagen hade begärt. För övrigt tror jag icke att det gjorts någon utredning, som legat till grund för bestämmande av skattesatsernas storlek. Det har här gällt att taga ut ett belopp av 15 miljoner kronor av biltrafiken; därefter har fördelningen verkställts. Åtminstone har jag fått den uppfattningen, att så är fallet.

Bensinpriset har ju varit mycket lågt och är det fortfarande, men det är ju all utsikt till, att det kommer att stiga. Vi ha fått broschyrer de sista dagarna, som visa, att den allmänna uppfattningen är den, att bensinen skall komma att stiga i pris. När bensinpriset blir mycket högre, blir det dyrbart att använda bil.

Gummiskatten är den skatt, som är mest befogad, ty vägarna ha ju förbättrats så betydligt under de senaste åren, att ringarna numera icke slitats så mycket som förr. Vägarna äro nu jämnare och hållas bättre i ordning. Därigenom varar en ring betydligt längre nu än tidigare. Därför kan man inte hava något att invända emot ringskatten.

Vad så fordonsskatten beträffar, så kunde man önska, att den hade lagts efter något andra linjer. Om så skett, kunde man också räkna med, att inte så många komma att avföra sina bilar ur automobilregistret.

Om man nu räknat med att få in en så pass stor summa, som erfordras för att vidmakthålla vägarna, så vill jag säga, att det dock är önskvärt, att inte automobiltrafiken får ett sådant dräpdrag, att den inte kan fortsätta i beräknad utsträckning.

Regeringen har i år förslagit, att det belopp till vägunderhållet, som utgår av vanliga statsmedel, hädanefter skall utgå av automobilskattemedel. Det blir sålunda ingen hjälp genom denna ökade bilbeskattning för vägunderhållet, utan det blir en direkt skatt, som tillföres statskassan, inte däriegenom att det tages från automobilskattemedlen till statskassan utan däriegenom att de vanliga statsbidrag, som förut utgått, hädanefter icke skola utgå. Det blir således inte den minsta lättnad för vägunderhållet i detta fall. Däriegenom påläggas de vägunderhållsskyldiga ännu högre utgifter.

Nu kan det sägas, att man måste ha in så och så mycket pengar för att man skall kunna hålla dessa arbeten i gång. Jag undrar dock, om man inte går alldeles för fort fram, när det gäller att förbättra vägar och göra nya väganläggningar. Det är ju tydligt, att man behöver arbete i dessa arbetslöshetens tider, men det blir i alla fall rätt kännbart för de människor, som skola betala vägs katt.

För erhållande av någon lättnad i det av Kungl. Maj:t föreslagna beskattningssystemet ha vi avgivit en reservation i överensstämmelse med de motioner, som blivit väckta i första kammaren av herr Löfvander och i andra kammaren av herr Johanson i Hallagården m. fl. Vi ha i reservationen anført, att vad fordonsskatten beträffar, skulle det kunna medgivas en lättnad med avseende å frivikten, så att densamma ökades med 200 kg. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Om t. ex. en bil väger 1,300 kg och frivikten vore 800 kg, skulle skatten beräknas efter 500 kg, och denna siffra multiplicerad med 14, såsom vi föreslagit, ger alltså ett skattebelopp av 70 kronor, vilket kan anses tillräckligt för en bil av denna storlek. Härjämte får ju ägaren vidkännas försäkringsavgift samt skatt för bensin och gummi m. m. Genom den av oss föreslagna anordningen komme skatten att bättre anpassas efter det förhållandet, huruvida en automobil användes i större eller mindre utsträckning.

Såsom jag förut nämnde, måste den skatteförhöjning på ungefär 27 procent, som Kungl. Maj:t föreslagit, för många kännas mycket tryckande, icke blott för bilägarna utan även för dem, som icke hava bilar, ty säkerligen kommer denna skattehöjning att leda till en ökning av nu tillämpade taxor vid automobiltrafik.

I en annan reservation, avgiven av herr Östergren m. fl., föreslås, att fordonsskatten skall bibehållas oförändrad, d. v. s. utgå med 10 kronor per 100 kg efter avdrag av 400 kg. Vidare föreslås i denna reservation en höjning av gummiskatten från av Kungl. Maj:t föreslagna kr. 3:50 till 4 kr., d. v. s. med 100 % å nu utgående gummiskatt av 2 kr. Skillnaden ifråga om de beräknade inkomsterna mellan detta och det av oss framlagda förslaget är för övrigt inte så stor. Den reservation, som är avgiven av herr Ericson i Obergå m. fl., innebär emellertid större rättvisa däriegenom, att man får en lindrigare beskattning av de mindre fordonen, av vilka det finns en hel del, som icke användas så mycket. Då det genom denna stora beskattning icke kan erhållas någon fördel för vägunderhållet eller någon lättnad för de väghållningsskyldiga, har jag ansett, att det vore berättigat med en lindring i detta fall.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nyss uttalat sig om de nuvarande och framtida utsikterna, och det är ju klart, att man måste se vissa förhållanden i mycket mörka färger. För närvarande kan man inte förmärka några ljusglimtar. Men när det gäller en sådan beskattningsfråga som denna, där man har för avsikt att för framtiden få in ett visst belopp, hade det säkerligen varit önskvärt, att man hade gått fram med större försiktighet.

Herr statsrådet frågade, varifrån man skall taga dessa 3,375,000 kronor. Jag skulle visserligen kunna anvisa vägar eller säga, att så och så skall man

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

göra, men det har jag ingen anledning till. Ty det är klart, att om jag t. ex. säger, att vi skola höja spritskatten eller dylikt, får jag det svaret, att inte skola väl de, som dricka sprit, betala för dem, som åka bil. Om jag föreslår något annat, får jag liknade svar, och jag har därför ingen anledning att göra detta. För övrigt tror jag, att den skicklige finansminister, som vi ha, säkerligen kommer att finna ut något sätt för att fylla det hål i budgeten, som här skulle uppstå.

Såsom jag förut framhållit, tror jag, att det varit förståndigt att inte gå så hårt fram härvidlag. Ty man skulle kunnat vara mera säker på att få in det beräknade beloppet, om man inte satt fordonsskatten så hög, som här är föreslaget.

Jag skall nu icke längre upptaga tiden utan endast, herr talman, be att, under återopande av vad jag här anfört, få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Ericson i Obergas m. fl.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Larson** i Tönnersa: Herr talman! Som synes har jag och medreservanter vid detta betänkande avgivit en reservation, som överensstämmer med en motion, som är avlämnad av herrar Gustafson i Kasenberg och Persson i Grytterud.

Det är ju alldeles givet, att denna förhöjda skatt på inte mindre än 27 procent kommer att bli mycket kännbar, men jag förstår, att det finansiella läget är sådant, att pengar måste komma in.

Den föregående ärade talaren har berört en hel del synpunkter, som särskilt framhållits från lantmannahåll, och jag kan till fullo instämma i en stor del av dessa. Vi veta ju, att bilarna ha stor betydelse för lantbruket. Bland annat har man ju gått in för en koncentration av mejerihanteringen, vilket innebär, att man måste forsla mjölken långa sträckor, och särskilt i glest befolkade bygder är det av stor betydelse att kunna frakta mjölken med bil. Många byar ha kanske inte ens hästar till sitt förfogande. Och vidare kan man vid transport av t. ex. grönsaker, frukt, potatis m. m. nå avsättningsorten betydligt lättare med bil. Det är under sådana förhållanden uppenbart, att allmänheten sätter stort värde på motortrafiken.

Dessutom förhåller det sig ju så, att lantmännens bilar i ganska stor utsträckning köra fram på vägar, som i många fall inte underhållas av det allmänna. Jag skulle kunna påvisa en mängd bilar, som högst obetydligt färdas på vägar, som underhållas med statsmedel. Därför förstår jag det berättigade missnöjet från motorfordonsägarna, då det förutom hög vägskatt ytterligare tillkommer höjda bilskatter, när de i så liten utsträckning använda sig av vägar, som underhållas av det allmänna.

Nu ha jag och mina medreservanter framhållit, att vi kunna få kompensation för de lägre inkomster, som bliva en följd av att fordonsskatten icke höjes, genom att i stället öka skatten på bildäck. Bildäcken äro ju numera mångdubbelt starkare än tidigare, och det skulle därför inte bli så kännbart, om man överflyttade en del av de behövliga bilskattemedlen till att utgå just av skatt på bildäck. För övrigt vill jag säga, att den av herr Östergren m. fl. avgivna reservationen även i övrigt skulle bereda de fordonsägare, som icke använda sina bilar så mycket, en liten lättnad, icke någon betydlig sådan utan en ganska obetydlig. Detta motsvaras emellertid i full utsträckning av den av oss föreslagna höjningen av skatten på bildäck till 4 kronor per kilogram. Finansministern har även framhållit, att ett bifall till ovannämnda reservation skulle innebära en minskning av de beräknade inkomsterna med

800,000 kronor. Denna minskning kommer emellertid de bilägare, som använda sina bilar endast i ringa utsträckning, tillgodo.

Under sådana förhållanden ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den av mig jämte herrar Östergren och Hjalmarsson avgivna reservationen.

*Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.*
(Forts.)

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Efter det anförande, som finansministern här hållit, tror jag, att jag såsom talesman för utskottsmajoriteten kan fatta mig ganska kort.

Man kan hysa uppriktiga bekymmer för att man nödgas tillgripa en skärpning av denna skatt, men jag tror det är riktigt, som också framhållits, att om man inte på denna väg vill uttaga erforderligt belopp, är man i viss mån pliktig att klart angiva, hur man vill täcka det hål, som kommer att uppstå i budgeten. Det hade varit önskligt, om finansdepartementet i år hade kunnat prestera den utredning, som föregående års riksdag begärde för att få klarlagt den andel, som motorismen skulle bära av vägkostnaderna. Detta har givetvis inte varit möjligt, men även om det inte skett, tror jag, att den, som försökt tränga igenom den kungl. propositionen, måste ha kommit till det resultatet, att det är ådagalagt, att även med dessa nya bördor på motorismen har man på densamma icke lagt den andel av vägväsendets kostnader, som bör tillkomma densamma.

Herr Heiding har här gjort en jämförelse mellan automobilskattens 80 miljoner och inkomst- och förmögenhetsskattens 124 miljoner. Ja, det kan man naturligtvis göra. Men det förefaller mig, som om det vore riktigare, att man gjorde en jämförelse mellan motorismens 80 miljoner och de 38 eller 39 miljoner i vägskattemedel och kommunalandelar, som de skattskyldige i väghållningsdistrikten finge betala. Om man gör denna jämförelse, som måste anses vara den riktiga, synes det mig, som om motorismen icke hade anledning till all den klagan, som under de senaste månaderna presterats i fråga om det föreliggande ärendet. Går man till en jämförelse mellan de skatter, som krävas av motorismen i andra länder, synes det mig också, som om den kungl. propositionen hade ådagalagt, att den svenska motorismen icke drabbas i en grad, som kan anses på något sätt orimlig. Jag tror således, att det var ett synnerligen starkt uttryck, som herr Heiding använde, när han här talade om att detta förslag är oskäligt.

Man kan naturligtvis alltjämt tvista om den fördelning, som här skall äga rum. Man kan i överensstämmelse med den reservation, till vilken herr Larson i Tönnersa yrkat bifall, resonera om, huruvida man skall lägga en större eller mindre del av skatten på fordonen, på bensinen eller på gummiringarna. Men vi skola komma ihåg i detta sammanhang, att enligt det här föreliggande förslaget drabbas ju dock gummit av en skattehöjning av 75 procent och bensinen av 25 procent, under det att skattehöjningen på fordonen stannar vid 11 procent. Jag tror, att den ytterligare överflyttning så här på rak arm, som de tre reservanterna gjort, skulle innebära vådor, som man i detta avseende inte nu kan överblicka.

När herr Heiding här talade för den reservation, som avgivits från bondeförbundshåll, må jag säga, att jag, och jag är säker på också utskottsmajoriteten, och jag antar även finansministern och kammaren, skulle vara intresserade av, om man ifrån dessa reservanters sida ville klart angiva, hur man skall täcka den brist på 3,377,000 kronor, som, jämfört med Kungl. Maj:ts förslag, kommer att uppstå, om kammaren skulle bifalla herr Heidings reservation.

Det finnes tre vägar, så vitt jag förstår, att fylla behovet: det är antingen att begränsa vägarbetena, att höja den direkta beskattningen eller också att finna ut någon ny indirekt skatt.

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Herr Heiding svängde i förbigående handen över en vara, som under de sista tiderna framstått såsom räddningen vid alla tillfällen; och en talare i första kammaren har också varit inne på den saken. Det är ju känt i denna kammarare, att jag har ingenting emot att beskatta brännvinet; men det vill jag säga mina kammarkamrater, att inte vill jag vara med om att ytterligare beskatta brännvinet för att vissa människor skola köra bil och åka bil billigare, än som annars skulle vara fallet. Nog tror jag för övrigt, att herr Heiding med hänsyn till den situation, som finansministern här rullat upp, icke ett ögonblick skall behöva frukta för att han icke skall komma att få vara med om att taga ett ytterligare tag på beskattningen av brännvin och säkerligen också ytterligare ett tag på den direkta skatten. Någon fruktan i det avseendet tror jag icke herr Heiding behöver hysa alltför länge.

Jag tror, att när man försöker överväga vad som i den nuvarande situationen kan göras i fråga om detta ärende, så kan man icke komma till annat resultat, än att dels Kungl. Maj:t har ådagalagt att de skatter, som det här gäller, äro rimliga, dels att vi i det nuvarande läget äro så hårt trängda, att vi icke kunna visa någon som helst vänlighet, hur gärna vi än skulle önska det, emot de människor, som vilja åka bil eller köra bil. De få i det här förhållandenvarande läget, i det svåra ekonomiska läge, vari vi befinna oss, liksom alla andra människor på alla andra områden finna sig i att vara med och betala sin tribut.

Jag stryker, herr förste vice talman, ännu en gång under den synpunkten, att så länge man tar ut i väghållningsdistrikten 38 å 39 miljoner kronor av dem, som erlægga vägskatt och i de stora städerna betala för gator, så länge äro dessa 80 miljoner till vägväsendet ifrån motorismen icke någon som helst orimlighet.

Jag hemställer därför om bifall till det av bevillningsutskottet gjorda yrkandet.

Herr **Lindmark**: Herr förste vice talman! Det är mot en särskild användning av automobilskattemedlen, som jag anser mig böra säga några ord. I statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln föreslås nämligen, att automobilskattemedlen skola användas till täckande av det stora väganslaget. Hitintills har denna summa av 5 $\frac{1}{4}$ miljoner kronor utgått av vanliga skattemedel. Enligt den kungl. propositionen skall detta belopp nu tagas av automobilskattemedlen. Jag finner nu, att detta är en ny princip, som man kan ha något att invända emot.

Så länge det gäller att av automobilskattemedlen taga pengar för täckande av kostnaderna för vägunderhållet, så är det i princip icke något att invända däremot. Bevillningsutskottet synes också ha lagt stor vikt vid detta, då det självt säger så här: »Emellertid synes det bland annat på de av föredragande departementschefen anförda skälen sannolikt, att även med den föreslagna ökade beskattningen automobiltrafiken icke kommer att deltaga i kostnaderna för vägväsendet i större omfattning än som motsvarar dennas andel i den vägsliktande trafiken.» Det är en uttalad princip, som jag kan skriva under, men tanken fullföljes icke. Det är ju visserligen icke bevillningsutskottets uppgift att behandla frågan om det stora väganslaget; men då riksdagen nu kommer att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, så innebär detta i realiteten ingenting annat, än att vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande det stora väganslaget också kommer att beslutas.

Jag har den uppfattningen, att när det gäller fråga om nyanläggning av vägar, så skall pengar härtill tagas av vanliga skattemedel och icke av trafikmedel, icke av automobilskattemedel. Nya vägar anläggas i regel i periferien av befintliga samhällen. Dessa nya vägar sträcka sig ut genom skogarna,

där bebyggelsen är gles och där biltrafiken, att börja med åtminstone, icke har samma intresse av den nya vägen, som när det gäller i centrum av bebyggelsen. Sett från den synpunkten, så måste det, synes det mig, vara principiellt oriktigt att av dessa medel täcka kostnaderna för nyanläggningar.

Men det är icke bara detta, som bekymrar mig, det är också den sidan av problemet, att vad som nu föreslås innebär faktiskt en skatteövervältning till landsbygdens nackdel. Om vi skulle säga, att det nuvarande anslaget för allmänna vägars byggande tages av inkomst- och förmögenhetsskatten, så är det städerna, som erlägga den större andelen i detta, landsbygden den mindre andelen. Kommer motsvarande belopp att täckas av automobilskattemedel, blir det ett omvänt förhållande. Det blir så, att städerna åtminstone icke komma att erlägga ett större belopp än landsbygden, utan landsbygden drabbas av minst lika stor andel som städerna.

Jag har i min motion nr 284 närmare berört denna sida av problemet och visat några siffror, som klarlägga detta. Om man uträknar de procentuella andelarna i inkomst- och förmögenhetsskatten för år 1930, så finna vi, att landsbygdens andel utgjorde 23.7 procent och städernas andel 76.3 procent. Men när det gäller automobilskattemedlen, blir förhållandet ett annat. Jag måste då utgå ifrån vagnskattens olika andelar, ty man kan ju inte statistiskt bevisa med vilka andelar gummiskatten och bensinskatten fördela sig på stad och land. Man finner då, att landsbygdens andel av vagnskatten utgjorde 52.4 procent och städernas 47.6 procent. Genom förhöjning av automobilskatten i stället för inkomst- och förmögenhetsskatten sker således en tydlig och klar skatteövervältning ifrån städerna till landsbygdens nackdel. Jag är icke blind för den synpunkten, att bensinförbrukningen och gummiringsförbrukningen kunna vara större i städerna, men såsom jag redan nämnt, är det svårt att bevisa någonting exakt i den delen. Jag vill dock erinra herrarna därom att det är på landsbygden, som vi ha de stora avstånden, den långa trafiken med de stora omnibussarna, som gå 10, 15 å 20 mil per dag, och dessutom den tunga lastbiltrafiken, som bl. a. svarar för virkestransporterna. Och i våra dagar, för så vitt trävaruindustrin har sin normala omfattning, ske dessa transporter i mycket stor utsträckning just per lastbil. Men den transporten är synnerligen tung, och den kräver mycket bensin. Nu blir det följaktligen den avlägsna landsbygden, som får vidkännas en extra beskattning, denna landsbygd, som saknar järnvägar och som under alla förhållanden har det besvärligt att komma till centrum i de olika orterna för att träffa läkare, präst, veterinär m. fl. Det blir den, som får det ännu mera besvärligt med kostnaderna för dessa resor. Om skatten vore lagd på något annat sätt, så hade man kunnat undvika detta, åtminstone i viss mån.

Vad beträffar avvägningen inom automobilskatten, avvägningen mellan vagnskatt, bensinskatt och ringskatt, så finner jag icke så mycket att invända mot densamma. Jag håller visserligen före, att man bort kunna gå mera utslutande att beskatta förbrukningsartiklarna, d. v. s. bensin och gummi, och lägga mindre skatt på vagnarna. I min motion nr 500 har jag också påyrkat något sådant. Men om man tittar efter vilka belopp, som inflyta av vagnskatten, så finner man, att utvecklingen dock gått i rätt riktning. Jag finner sålunda att åren 1930—1931 utgör vagnskattens andel av hela beskattningssumman 34 procent. När det gäller påföljande budgetåret 1931—1932, så har vagnskatten sjunkit till 28 procent, och enligt det förslag, som nu föreligger, har vagnskattens andel sjunkit till 25 procent. Detta är en riktig utvecklingsgång, ty användningen av bilarna är så olika; och att lägga skatten huvudsakligen på förbrukningsartiklarna, det träffar mer rättvist. Jag skulle som sagt önskat, att det blivit ännu kraftigare markering av skillnaden härvidlag.

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.

(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Jag säger ännu en gång, att principiellt sett är det riktigt att vara med om en höjd automobilbeskattning, men att inkomsterna därav skola läggas på vägunderhållet och icke på nyanläggning av vägar.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har påvisat det svåra budgetära läge, som vi kommit i, och att detta motiverar den höjda beskattningen. Jag förstår det, jag inser till fullo svårigheterna, men jag kan icke undanhålla, att jag har den uppfattningen, att det bort finnas andra utvägar, som kunnat vara minst lika lämpliga. Det kan icke vara riktigt, att motortrafiken skall bli ett skatteinstrument, ett budgetreglerande skatteobjekt, som den faktiskt blir genom vad Kungl. Maj:t föreslagit. Man kan också ha anledning frukta, att fortsättning kommer att följa. Nu har Kungl. Maj:t stannat vid det stora väganslaget; nästa år, om svårigheterna äro stora, så kommer också anslaget till enkla bygdevägar att föreslås täckas av samma skattemedel; och för att fortsätta med samma princip, så komma väl också andra utgifter, som staten har, att täckas på liknande sätt. Det är mot denna utveckling, som jag velat protestera.

Nu kan emellertid intet av de förslag, som framkommit i reservationerna, täcka vad jag vill på detta område. Då vidare ett yrkande i överensstämmelse med mina synpunkter icke skulle kunna innebära annat än ett slag i luften, alldenstund det förutsätter ett ganska genomtänkt förslag och förutsätter ett övervägande av vilka andra skatteutvägar, som skulle kunna utnyttjas, ett övervägande som kunnat ske i bevillningsutskottet, så har jag ingenting annat att göra än att uttala detta mitt bekymmer inför utvecklingen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag får be herr talmannen om överseende för att jag icke genast märkte, att mitt namn ropades upp. Och i samband därmed ber jag också om överseende, om jag i mitt yttrande inte så strängt håller mig till det föredragna utskottsutlåtandet. Att jag begärt ordet, är närmast föranlett av vissa delar av det anförande, herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här hade.

Jag vill först ge herr statsrådet mitt erkännssamma tack för att han rent sagt ut, att tiderna äro svåra och att vi verkligen måste spara och rätta oss efter de svåra tiderna. För min del har jag funnit detta långt tidigare. Men det har kanske varit beroende på den mera inskränkta syn, som en bonde kan ha. Det hade varit glädjande, om herr statsrådet något tidigare hade funnit anledning att ställa sig på denna ståndpunkt och framställa denna mening. Det har varit så många tecken, som varslat om att det skulle komma att bli allvarligt, så vi hade nog långt tidigare behövt den väckare, som vi nu fingo av herr statsrådet. Men kanske får man säga: bättre sent än aldrig.

Om vi nu se på det föreliggande spörsmålet, så synes diskussionen och framför allt herr statsrådets anförande gå ut på, att det belopp av 15 miljoner kronor, som här skall uttagas, är en skatt. Nu har ju detta hela tiden hetat bilskatt, och konsekvensen av ordet skatt drogs också mycket riktigt av generaldirektör Stridsberg för några år sedan, då han ville, att det skulle vara en riktig skatt, som skulle ingå direkt i den allmänna budgeten. Det gick inte att genomföra då, och det är naturligtvis inte precis genomfört nu heller. Men när man så starkt poängterar skatt och skatt och framför allt när man sammanställer de uppgifter, som herr statsrådet här lämnade, så undrar jag, om det inte nästan kommer att se ut som en verklig skatt. Detta skulle då innebära en brytning i två hänseenden med vad vi hittillsdags ha gått in för.

Såvitt jag vet, har staten vid sin skattläggning hittills inte begagnat sig av

någon objektskatt. Jag kan åtminstone inte erinra mig, att detta på något mera betydande område varit fallet. På det kommunala området har man däremot både talat om objektskatt och förklarat, att vissa skatter, som vi ha, äro objektskatter. Där har det inte varit så omtvistat. Den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten ha vi funnit vara en mycket bra lagd skatt. Men i densamma finns ju inte ett spår av objektskatt, såvitt jag kan se, utan den skatten vilar på det sammanlagda resultatet. Om man alltså tar ordet skatt i sträng bemärkelse, så skulle konsekvensen vara, att man skattar till staten för resultatet av sin verksamhet. Det är därför jag inte riktigt kan få resonemanget att gå i lås.

Herr Olsson i Gävle snuddade vid men drog icke konsekvensen av det betraktelsesätt vi hittildags haft, nämligen att när bilismen haft att erlægga skatt för fordon, bensin och gummi, så har det varit såsom en ersättning för det in- trång, bilarna göra på vägväsendet. Man har förespeglat oss, att såsom bilismen utvecklat sig, skulle vi mycket snart komma i det läget, att bilismen skulle kunna klara upp vägkostnaderna, åtminstone till allra största delen. Det är ju nämligen så ställt för närvarande, att de offentliga vägarna skola anordnas uteslutande med hänsyn till hur bilarna skola ha det. Det är ingen som reflekterar på någon annan trafik på vägarna. Jag tycker därför, att man borde stått fast vid denna synpunkt, tills man kommit därhän, att bilarna verkligen betalat sin andel av vägkostnaderna, både för underhåll och förbättring. Men till den punkten har man ännu icke kommit, utan det är en god bit kvar dit. Det är då egendomligt, att regeringen passat på ett sådant tillfälle som detta att beträffande statens del av kostnaderna taga sin Mats ur skolan helt och hållet. Detta är konsekvensen av talet om att bilarna skola betala vägunderhållet. Ty det är ju så, att dessa 15 miljoner kronor motsvara praktiskt sett hela statens andel av kostnaderna. Jag kan då icke komma till annat resultat, än att det verkligen blir en skattläggning av det hela, i synnerhet när man tar i betraktande, att underhållsbidraget för vägarna är så gammalt som ända sedan 1891 års lag trädde i kraft. Redan då gick ju staten in för att bidra med 15 procent till vägunderhållet. Bidraget till byggande av vägar är ju betydligt äldre, nära 100 år. Men nu tar man som sagt undan det hela. Därvid glömmes emellertid staten dem, som skola betala vägs-katten. De ha inte kommit till den punkt, där staten nu själv ställer sig.

Nu är jag och måste givetvis vara av den meningen, att i utomordentliga fall får man tillgripa utomordentliga medel. Men anser verkligen herr statsrådet, att staten har det så dåligt ställt ekonomiskt, att den här måste ovillkorligen gardera sig själv först och inte låta de väghållningsskyldiga få någonting. Det kan ju hända, att åtskilliga väghållningsskyldiga — fastän deras antal är nog ganska litet, tror jag — ha en sådan ekonomisk ställning, att de tåla vid detta bättre än staten. Men det finns också tusentals väghållningsskyldiga, som nog ha värre att leta upp vägs-katten än vad staten har att i en eller annan krok leta upp några miljoner till bidrag till vägarna.

Sedan vill jag säga, att det bär mig emot att staten bara skall kommandera de väghållningsskyldiga, vilka vägar de skola bygga, hur de skola göra dem och vad de skola bidraga med. Staten står där bara som en kommanderande general, men kostnaderna beröra inte alls staten. Man har, när den statsfinansiella ställningen var svår, lyckats helt och hållet dra staten ur spelet. Jag har, såsom också framgår av de motioner jag väckte redan vid riksdagens början, inte kunnat godkänna detta. Nu ser jag givetvis, att den ekonomiska situationen blivit ojämförligt mycket sämre, än då jag skrev motionerna. Den har blivit detta genom flera sammanstötande olyckliga omständigheter. Men frågan är, om det dock är så dåligt för staten, att den ovillkorligen måste passa på att krypa ifrån sin andel till detta ändamål, oavsett att samtidigt enskilda

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

medborgare skola fortfara att betala skatt till detsamma, utan hänsyn till hurudant deras ekonomiska läge är. Jag tror inte, att det är så staten bör handla, och det är blott det jag velat uttala. Jag kan därför icke heller dela det betraktelsesätt, som, såvitt jag förstod, kom till synes i herr statsrådets anförande, nämligen att man här i en kritisk tid tar detta såsom en skatt och blandar ihop det med andra skatter.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Det var icke närmast herr Olsson i Kullenbergstorp, som uppkallade mig, utan snarare ett par föregående talare, som jag anser mig böra replikera. I förbigående kan jag icke neka mig säga, att jag undrar, hur en skatt, påлага eller utgift skulle se ut, som de skattskyldiga skulle taga emot med tacksamhet och säga, att den är rättvis och riktig. Det finnes ingen möjlighet för någon finansminister eller för någon regering att komma fram med ett sådant förslag. Jag påpekade i mitt första anförande, att ingen kan anvisa den väg man skall gå för att täcka de 3 å 4 miljoner kronor, som reservanterna vilja bespara de skattskyldiga. Herr Heiding har blivit svaret skyldig. Herr Lindmark hade säkerligen många goda uppslag, men jag fick icke del av något, som kunde ge anvisning på varifrån de ytterligare behövliga 20 å 25 miljonerna skulle tagas. Jag hoppas dock, att herr Lindmark har sitt program klart beträffande den saken.

Sedan kommer jag då till det resonemanget, att bilskatten drabbar den och den lovliga näringen och skadar det och det intresset. Ja, naturligtvis gör den det, men samma resonemang kan föras i fråga om alla skatter.

Herr talman, det var icke heller detta jag skulle säga, utan jag ville egentligen belysa det berättigade eller rättare sagt det oberättigade i det hårda omdöme, som herr Heiding hade. Herr Heiding nämnde, att den föreslagna ökningen skulle fördyra transportererna i hög grad för lantbrukarna och talade gång på gång om de tryckande bördorna. Ja, det är ganska naturligt och förklarligt, om kammarens ledamöter en corps icke tagit del av denna ganska vidlyftiga och invecklade proposition. Det må därför tillåtas mig att nämna några ord om dess verkliga innebörd. Varför jag vänder mig kritiskt emot herr Heiding är, att han haft skyldighet att tränga in i detta problem och borde även kunnat ge sakliga bevis för riktigheten, att det blir så tryckande bördor på den näringsgren han representerar.

Det finnes åtskilliga tabeller vidhäftade den Kungl. Maj:ts proposition, som klart och tydligt belysa förhållandet mellan den nu äskade skatteökningen och den nuvarande skattebördan. Jag förnekar naturligtvis icke, att det blir en ökning. Det låter ju också fruktansvärt, när det talas om att höja bilskatten — jag använder det uttrycket i fortsättningen även med risk att bli missförstådd — med 27 procent. Men låt oss se hur förslaget verkar i realiteten.

Om man tar en personbil och räknar med att en sådan går 1.200 mil om året, så blir ökningen i skattebördan för de minsta bilarna 1.4 öre per tonmil, d. v. s. en bil framförd en mil med last av 1.000 kg. Tar jag samtliga personbilar upp till de dyraste, tyngsta och största, så blir ökningen per tonmil 3.9 öre. Nu förhåller det sig så, att de som drabbas av den högsta ökningen äro personer, som ha de tyngsta och största bilarna. — Jag skulle i det sammanhanget kunna tala om lyxbilar, även om detta uttryck icke är användbart här i Sverige på så synnerligen stort antal bilar.

Tar jag sedan busstrafiken, så återfinnes i tabell 10 en utredning och uträkning vad ökningen gör. Där utgår man ifrån att en buss går 6.000 mil per år. Det är siffror, som inhämtats från sakkunnigt folk. Då innebär förslaget en ökning per tonmil av 2.1 öre. Kammaren får kanske bättre före-

ställning, om jag nämner, att för Stockholms stads bussar gör det en ökning av 2 öre per tonmil. Det blir kanske ett ännu enklare exempel, om jag omnämner resultatet av den särskilda utredning, som verkställdes på grund av protestmöten som hållits i Stockholm, där man vinkade med att man skulle vara tvungen att höja busstaxan i Stockholm med icke mindre än 5 öre. Den utredning som har gjorts inom finansdepartementet ger till resultat, att propositionens genomförande skulle motsvara en höjning av busstaxan i Stockholm med $\frac{1}{4}$ öre, och efter den upplysning vi erhållit från vederbörande myndigheter skulle det bli $\frac{1}{2}$ öre. Jag accepterar gärna den sistnämnda siffran — men man vinkade som sagt med 5 öre.

Jag tar slutligen lastbilarna och utgår ifrån att årskörningen för dem är 1,800 mil. Där är det naturligtvis också olika för olika biltyper. Tar jag här de minsta bilarna, så föreställer jag mig, att under den gruppen kunna inrangeras exempelvis mjölkbilar och de bilar, som finnas omnämnda här i reservationen, alltså sådana som användas av trädgårdsmästare och lantbrukare. Då gör det för dem 3.1 öre per tonmil, d. v. s. för att köra en last på 1,000 kg en mil utgör ökningen 3 öre drygt räknat. Det är pengar det också givetvis, men man har ändå icke fog för att säga, att en sådan ökning fördyrar transporten i hög grad och gång på gång tala om de tryckande bördorna. Jag bagatelliserar visst inte, men jag tror, att man bör hålla sig till verkligheten, när man bedömer även denna sak.

Beträffande utvecklingen vill jag påminna om, att förra året beslöt riksdagen en höjning av bensinskatten ifrån 6 till 8 öre; men den höjningen av skatten har, åtminstone enligt vad som kunnat konstateras, inte inverkat på förbrukningen, utan den är minst lika stor, som den var före denna höjning.

Jag vill också till herr Heiding säga, att trots att vi räknat med en minskad förbrukning inom biltrafiken, så finnes det dock inrymt omkring $1\frac{1}{2}$ miljon kronor i dessa beräkningar, vilka skulle komma vägväsendet till godo.

Jag måste be herr Olsson i Kullenbergstorp om ursäkt, om jag inte riktigt fattade innebörden av hans långa anförande. Det gjorde jag verkligen inte. Men om han menade, att jag var inne på sådana vägar, att jag ville avskaffa sambandet mellan automobilskattemedlen och vägväsendet, så är detta inte alls riktigt. Jag har utgått från vad här gång på gång i riksdagen framhållits, nämligen att bilismen skall bära sin del av kostnaderna för vägväsendet. Jag trodde, att vi voro överens om den utgångspunkten. (Herr Olsson i Kullenbergstorp: Ja, det äro vi.) Nå, då har jag av min vän och kollega kommunikationsministern fått den upplysningen, att trafikräkningen visar, att man även med denna förhöjning mycket väl håller sig under den siffran, som skulle kunna betecknas såsom den verkliga kostnaden. Jag hoppas, att herr Olsson i Kullenbergstorp inte missförstår mig, om jag nämner, att i en hel del länder har man inte numera någon sådan här specialbudget på detta område. Men så länge jag nödgas behålla den post jag f. n. bekläder skall åtminstone inte jag komma fram med något förslag, som skiljer automobilskattemedlen från vägväsendet.

På många andra håll har man emellertid som sagt t. ex. en verklig bensinskatt, som sålunda är en direkt statsinkomst precis som andra skatter. Och därmed är jag inne på herr Lindmarks resonemang. Han säger, att nu bestridas dessa utgifter till viss del av inkomst- och förmögenhetsskatten. Herr Lindmark kunde likaväl säga, att de bestridas av brännvinsmedlen eller tobaksskatten eller tullmedlen eller vad som helst. Allt detta går ju in i inkomstberäkningarna. Från denna sammanlagda inkomst på cirka 760 miljoner utgår ju sedan medlen till täckande av de olika statsutgifterna. Inte kan man räkna på det sättet, att detta särskilt lättar inkomst- och förmögenhetsskatten. Man

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

kan lika gärna säga, att det lättar tullarna. Annars hade vi fått höja dem. Eller också hade vi fått öka maltskatten eller stämpelmedlen eller vad som helst. Den jämförelsen är således alldeles oriktig.

Herr talman! Jag slutar som jag började: Det är inte angenämt att behöva lägga fram en sådan proposition som denna. Men när vi stå i det läge, som vi stå i för närvarande, och det kan konstateras, att bilismen inte bär den del av kostnaderna för vägväsendet, som den skall bära, om man skiljer den trafiken från annan trafik och denna inkomst från andra inkomstitlar, har jag inte kunnat undgå att framlägga propositionen. Jag har för kammaren uppriktigt och ärligt redogjort för det statsfinansiella läget och sagt ifrån att jag måste komma med en tilläggsproposition och skaffa betydligt mera pengar. Skulle riksdagen avslå propositionen, så kommer det att behövas 40 nya miljoner i stället för 20 eller 25. Var skola vi taga dem?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Jeppsson**: Herr talman! Det var närmast herr Olssons i Kullenbergstorp anförande, som gav mig anledning att begära ordet. Herr Olsson vände sig visserligen icke direkt mot eller till mig. Men av hans anförande framgick, att han ville göra gällande, att staten nu tog hem vinsten men undandrog sig sin andel av kostnaderna för vägväsendet. Det förhåller sig ingalunda på det sättet. Visserligen har icke från Kungl. Maj:ts sida framlagts förslag om ytterligare ökning av statens bidrag till underhållskostnaderna. Med hänsyn till pågående utredning och då de, som äro sysselsatta med densamma, högst ogärna vilja tillråda en ytterligare ökning av detta bidrag, som redan nu i åtskilliga fall uppgår ända till 85 procent av de verkliga underhållskostnaderna, förvaltningskostnaderna inbegripna, har jag inte ansett mig kunna framkomma med något förslag i den riktningen.

Under de senare åren ha i alla fall bidragen av automobilskattemedel medfört, att vägdistriktens kostnader väsentligt nedbringats. Jag har en uppgift här som visar, att år 1927 voro de totala underhållskostnaderna för landets vägväsen 34.5 miljoner. Härav fingo distrikten bestrida 19 miljoner. Går jag till år 1931 så voro de totala underhållskostnaderna för landets vägväsen cirka 52 miljoner. Men trots att således under dessa fem år utgifterna för vägunderhåll ökats med cirka 17.5 miljoner, så nedgick i alla fall vägdistriktens andel av kostnaderna för underhållet från 19 miljoner år 1927 till cirka 11.7 miljoner år 1931. Jag medger, att det är önskvärt, att vägdistriktens kostnader för vägunderhållet ytterligare nedbringas, och jag hoppas, att man inom en icke alltför avlägsen framtid skall kunna få ned dem ytterligare.

Sedan är det en sak till, som jag i detta sammanhang vill påpeka. Även om riksdagen skulle bifalla det förslag, som på min föredragning framlagts, nämligen om överflyttande av kostnaderna för byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar från att såsom hittills bestridas av vanliga skattemedel till att bestridas av automobilskattemedel, så har dock staten inte på långt när blivit befriad från att bidraga till vägbyggandet. Jag bortser då från de relativt små anslag till vägbyggnadsändamål, som riksdagen redan beslutat, anslag till enkla bygdevägar o. s. v. Jag tänker närmast på de stora vägbyggnader, som bedrivs av arbetslöshetskommissionen. Nu kan man ju säga, och det är många som göra det, att det bör inte vara vägdistriktens utan statens sak att sörja för de arbetslösa. Men den som vistats litet ute i vägdistrikten vet, hur angelägen man där är att söka skaffa arbetstillfällen genom vägbyggnader. Jag har i min hand här en uppgift från statens arbetslöshetskommission, som visar, att den 18 februari i år hade statens arbetslöshetskommission arbeten i gång eller kontrakterade för en sammanlagd kostnad av 41,618,632 kronor. Häri ingår visserligen ett belopp av 3,700,000 kronor för

den s. k. Sotenkanalen i Bohuslän. Men om jag frånser detta kanalbygge, avse praktiskt taget alla övriga kostnader vägarbeten. Och dessa vägarbeten bestridas ju i vad ankommer på bidrag från arbetslöshetskommissionen av statsmedel. Det är också ganska vanligt, att distrikten erhålla förhöjda bidrag till arbeten, som utföras i arbetslöshetskommissionens regi, nämligen då det gäller sådana arbeten som ombyggnader av större vägar, liksom också i sådana fall, då distrikten äro särskilt skattetyngda. Därvidlag komma således också statsmedel distrikten till godo.

Det var ett ord av herr Olsson i Kullenbergstorp, som jag särskilt fäste mig vid. Han sade, att staten här uppträder som en kommenderande general i fråga om vägarbeten och vägbyggnader. Det är nog inte så. Tvärtom är det så, att under den senaste tiden från vägdistrikten i mycket stor utsträckning framställningar gjorts att med hänsyn till den rådande arbetslösheten få igångsätta vägarbeten, som ligga utanför treårsplanerna. Dessa arbetens igångsättande har betingats av arbetslösheten. Man har således varken från länsstyrelsernas eller från Kungl. Maj:ts sida föranlett igångsättandet av dessa vägbyggen, utan det är distrikten själva, som kommit in med ansökningar om tillstånd att påbörja arbetena. Ett flertal sådana ansökningar behandlas i praktiskt taget varje konselj.

Det var ett par ord jag skulle velat säga med anledning av herr Lindmarks anförande, men det huvudsakliga av vad jag tänkte säga, har redan blivit nämnt av min kollega finansministern, och jag har så mycket mindre anledning att upptaga tiden med ett bemötande av herr Lindmarks anförande, som han själv slutade med att säga, att ett yrkande av honom skulle vara ett slag i luften, enär det skulle förutsätta »ett väl genomtänkt förslag» — jag antecknade ordagrant hans ord. Detta yttrande angav ju, att herr Lindmark, trots att han tydligen mycket starkt funderat på dessa saker, icke funnit sitt förslag tillräckligt väl genomtänkt.

Herr Lindmark: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet undrade, varför jag just skulle röra mig med inkomst- och förmögenhetsskatten och icke upptog alla statsinkomster, t. ex. sådana som härflyta från bevillningen. Jo, det är av den enkla anledningen, att jag i min motion sysslade med just den tanken och framfört det förslaget, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle höjas med 5 enheter, varigenom man enligt gängse beräkningar — vilka måhända icke hålla streck under depressionen — skulle åstadkomma ett belopp, som i storlek motsvarade det s. k. allmänna vägan-slaget.

Jag hade också pekat på en annan möjlighet, nämligen att man skulle minska avsättningen till statsskuldens amortering från 8 miljoner till 3 miljoner. Där hade man också en framkomlig väg, ehuru jag medger, att dessa avsättningar till amortering av statsskulden ju äro mycket vanskliga att bedöma.

Men när herr statsrådet frågade, varifrån pengarna skulle tagas, om man icke gick den av regeringen föreslagna vägen, och varför det icke lämnats några anvisningar om någon annan väg, så skulle jag vilja svara med en motfråga: Varför skola just bilskattemedlen anlitas, som dock träffa den skattebetalande allmänheten så ensidigt? Kan man i stället lägga en beskattning, som ger motsvarande belopp, på förbrukningsartiklar, som icke äro absolut oundgängligen nödvändiga, ja, då synes mig detta vara en framkomlig väg. Då har man icke pålagt en tung skattebörd, som det svenska folkets enskilda individer måste bära, utan då blir det hela mera en frivillig historia. Jag har således ingenting emot en betydligt kraftigare höjning av kaffeskatten — det skulle måhända vara ett gott medel att hindra svenska folket att förstöra sina magar med kaffedrickning — och icke heller har jag något emot skatt

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)

på andra förbrukningsartiklar, som icke äro absolut oundgängligen nödvändiga. Huvudsaken är, att man söker lägga beskattningen på en bred basis, så att den träffar mera allmänt än vad som sker genom bilbeskattningen.

Jag nämnde i mitt förra anförande, att jag överhuvud icke hade så mycket emot denna beskattning i och för sig; jag anmärkte endast på att vi av dessa 15 miljoner skulle taga 5 miljoner till allmänna väganlaget. Jag anser, att denna min uppfattning är så mycket mera motiverad, som vad vi för närvarande erhålla i bidrag till vägunderhållet, icke tillnärmelsevis täcker de verkliga kostnaderna för detta. Må vi taga ut de föreslagna 15 miljonerna, men må vi också använda dem på det rätta sättet. Det är detta jag vill, och jag fruktar — det var det bärande motivet i mitt förra anförande — för den utveckling, som sannolikt kommer att följa av vad som här föreslås, nämligen att vi med bilskattemedel komma att täcka kostnader, vilka förut under långliga tider utgått av vanliga skattemedel.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall ge mitt erkännande åt det svar jag fick på de mera i periferien liggande frågorna i mitt förra anförande, men på den centrala frågan fick jag intet svar från någotdera statsrådet. Det kan icke förnekas, att staten nu drar sig ifrån sin gamla bidragsskyldighet till de allmänna vägarna. Här talas om att staten ger stora anslag för att bygga vissa ödebygdsvägar. Ja, men det är inte det, som det här är fråga om, utan här är det anslaget till byggande av de allmänna vägarna vi tala om, och det har ju utgått i alla år av skattemedel. Jag har icke kritiserat vare sig fördelningen av dessa medel eller den summa, som upptagits i den kungl. propositionen, jag har inte med ett ord yttrat mig om de sakerna. Men jag tycker det vore egendomligt, om staten, så fort den kan finna någon rimlig anledning, skall förklara, att bilarna skola bära kostnaderna för de allmänna vägarna. Ty att det är bilskattemedlen, som regeringen syftar till att anlita för alla bidrag till vägväsendet, snart sagt, det kommer man icke ifrån. Hade man tagit lättningen någorlunda proportionerligt mellan staten och de väghållningsskyldiga, så att dessa senare fortare kunnat ernå *någon* lättnad i vägtunga, så skulle jag aldrig sagt ett ord mot denna tanke.

Här talas nu oupphörligt om bilskatten, och man nämner denna i lag med andra skatter. Jag fick visserligen den förklaringen av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att så länge han hade kvar sitt departement, så skulle han behandla bilskattemedlen som en specialbudget. Ja, det är gott och väl, men faktum är, att staten begagnar denna specialbudget för att komma undan sina gamla bidrag till det allmänna vägväsendet. Det är detta jag velat påtala. Om man nu anser det vara så kritiskt för staten, ekonomiskt sett, att den icke kan fortsätta längre, och om man anser, att de väghållningsskyldiga äro ekonomiskt starkare än staten och därför böra offra sin tribut utan att få någon lättnad genom dessa 15 miljoner, ja, då få de väl finna sig i sitt öde. För min del var jag verkligen tveksam, om statens ekonomiska ställning faktiskt var så dålig, att man måste tillgripa denna extraordinära åtgärd.

Det är en annan sak, som ligger bakom här och som jag vill påpeka. Det är väl åtminstone tillåtet att tänka och tro, att denna depression skall ge sig och att vi få hyggligare tider igen. Mämntro staten då kommer att gripa in och lämna bidrag till dessa vägars underhåll, sedan de väghållningsskyldiga fått hålla på hela tiden med att lämna sina bidrag? Jag tvivlar på den saken. Om staten begagnar detta tillfälle och kommer ifrån allt bidrag till allmänna vägar, så lär det nog aldrig mer bli fråga om några bidrag på detta område.

Att sedan komma och tala om att en kommitté arbetar på att revidera väglagen, det finner jag meningslöst, det är ju en sak, som inte alls inverkar på denna fråga. Det är endast en fråga, om *hur* kostnaderna för vägväsendet skola

bestridas av de väghållningsskyldiga, och skattebeloppen bli i sin helhet, såvitt jag kan förstå, icke det allra minsta förändrade genom ett kommittéutlåtande. Själva kärnpunkten är den, om bilismen skall göras till ett skatteobjekt för staten och om dessa inkomster skola utnyttjas av staten, innan man medger, att de väghållningsskyldiga få minsta lättnad i sitt nuvarande läge. Det är denna fråga, som jag inte har fått något svar på.

*Ang.
ändringar i
automobil-
skatteförord-
ningen m. m.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Ericson i Obergå m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Östergren m. fl.; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Olsson i Golvvasta begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given vassel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ericson i Obergå m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande expropriationslagstiftning;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 3, 4, 5 och 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående ändrad ordning för handläggning av ärenden rörande renskötseln, yttrade:

Herr Grapenson: Herr talman! Om vi vid detta ärendes behandling endast haft att göra med ett utskottsutlåtande, så hade jag med hänsyn till den långt framskridna tiden avstått från att yttra mig. Men då utskottet låtit sitt utlä-

*I fråga om
handlägg-
ningen av
ärenden
rörande
renskötseln.*

I fråga om
handlägg-
ningen av
ärenden
rörande
renskötsel.
(Forts.)

tande åtföljas av ett par yttranden, ett från länsstyrelsen i Västerbottens och ett från samma myndighet i Norrbottens län, så anser jag mig böra säga några ord, och det särskilt om yttrandet från mitt eget län. Jag skall alltså icke uppehålla mig vid yttrandet från Västerbottens län, vilket enligt min mening är korrekt och riktigt.

Beträffande yttrandet från Norrbottens län vill jag då påpeka en omständighet, som jag redan tidigare har observerat och troligen även påpekat, nämligen den, att då renvårdsmyndigheterna i sagda län uttala sig i fråga om skötesrenarna så tala de med förkärlek om att det finnes så och så många bofasta, som äro berättigade att hava skötesrenar, att var och en av dessa bofasta endast har så och så många renar och att blott ett *ringa fåtal* bofasta *använda* sig av sin rätt att ha dylika renar. Det är följaktligen klara fakta, som man anser sig komma med. Men man *tar icke om* vad renskötseln betydde vid tiden före 1917 års lagstiftning, alltså *innan* myndigheterna hade anställt en formlig hetsjakt på befintliga skötesrenar och *innan* man på olika sätt förmått de personer som ägde dylika renar, att avstå från att hålla sådana djur. Det var en ren skräm- och övertalningstaktik, som tillämpades av myndigheterna före år 1917 i avsikt att reducera skötesrenarna till det minsta möjliga. Och man lyckades i stort sett nå målet. När man efteråt uttalar sig i ärendet, så bygger man dessa uttalanden på detta av myndigheterna och lagstiftningen härjade bestånd av skötesrenar. Det talar man icke om.

Det är ju möjligt, att de personer, som nu yttra sig i dessa frågor, icke känna till något annat och bättre sakernas tillstånd än det nuvarande. Men vi, som äro litet äldre i gården och som alltid ivrat för denna näringsgren, minnas en bättre tid för, låt oss säga, 15, 20 år sedan, ja, en ännu längre tid tillbaka, när renvården var av verklig betydelse för trakten, en tid då renvårdsnäringsgrenen icke var härjad genom myndigheternas skräm- och övertalningstaktik. Det är dessa förhållanden, motionen tar sikte på. Ser man på saken från denna synpunkt, så framstår också uttalandet i motionen om det tillspetsade nödläget bland de bofasta genom minskade skötesrenar hos lappen i ett annat ljus. Det är en sanning, som icke kan bestridas, att ställningen bland de bofasta i detta nu är svårare än den skulle vara, om man icke på detta sätt med tung hand gripit in i renskötseln och i den naturliga utveckling, som tidigare förekommit på detta område. Detta i korthet om denna sak.

Vidare talas det i utlåtandet om knappheten på betesmarker. Det påståendet innehåller endast en halv sanning. Det är riktigt, att det råder knapphet på sommarbetesmarker i vissa lappbyar, särskilt då i de byar, som nödgas anlita norskt område för betesändamål, men detta gäller icke vinterbetesmarker på svenskt område, icke åtminstone under normala år. Jag bortser sålunda från år, då betesförhållandena äro särdeles svåra. Med hänsyn till den knappa tid, som står till mitt förfogande skall jag icke i vidare mån fördjupa mig i frågan om betesmarkerna, även om denna fråga skulle förtjäna ett litet närmare skärskådande.

Till slut vill jag endast uttala, att våra renvårdsmyndigheter enligt min mening äro i ett sådant läge, att man nästan tycker, att det är synd om dem. De lida själva under en i vissa avseenden olämplig och omöjlig lapplagstiftning. Tidningsskriverier och andra yttringar av missnöje framträda ofta. Länsstyrelsen och myndigheterna i övrigt försöka nog att klara upp alla de svåra frågor, som uppstå i samband med renskötseln, men missnöje bland allmänheten fortfar om än ofta i dämpad form. De relativt oerfarna personer, som ha att ordna upp dessa frågor, besitta icke en på verkliga sakförhållanden grundad inblick i renskötseln. De inse icke heller, att de svårigheter, som de hava att kämpa med, beror till en stor del på en mindre lycklig lagstiftning. Ja, ännu mera, man tyckes i den grad leva in i dessa svårigheter, att

man synes hart nära med oblida ögon se på varje försök, att med stöd av gångna tiders erfarenheter växla in dessa svårlösta frågor på rätt spår. Det är icke utan vemod jag nödgas konstatera detta. Detta är också i viss mån anledningen till att jag, herr talman, icke kunnat försitta tillfället att låta dessa kompletterande uttalanden i denna för lappmarken så viktiga fråga inflyta i kammarens protokoll.

Vad åter beträffar motionens egentliga syfte, vilket är att överflytta lapp-ärendenas behandling till ett annat departement, så uttala sig myndigheterna icke direkt emot en sådan anordning. Utskottet säger sig icke heller vara någon motståndare till förslaget, men anser, att initiativet hör Kungl. Maj:t till. Jag böjer mig för detta uttalande och framför till slut en vördsam önskan, att Kungl. Maj:t måtte pröva denna fråga. Jag tror nu icke, att förhållandena *i allo* skulle komma att bli idealiska även om den önskade överflyttningen bleve en verklighet, men jag känner mig dock förvissad om, att sakkunskapen i fråga om renskötseln som näringsgren, skulle bli starkare representerad i jordbruksdepartementet än i socialdepartementet, ty yttranden skulle i så fall obligatoriskt infordras från hushållningssällskapen och deras olika grenorgan. Jag tänker mig också att jordbruksdepartementets ämbets- och tjänstemän äro närmare insatta i frågor angående näringslivet än socialdepartementets.

Det är bl. a. på dessa grunder, jag tillåtit mig att väcka den motion, men med hänsyn till vad utskottet yttrat avstår jag, herr talman, från att yrka bifall till motionen.

Under detta anförande hade herr förste vice talman åter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Weijne**: Herr talman! Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående de avlägsna, glest befolkade bygdernas behov av förbättrade vägar m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående arbetsförhållandena inom det husliga arbetet.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 98, hade herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt föranstalta en utredning angående arbetsförhållandena inom det husliga arbetet, avseende antalet sysselsatta inom detta arbete, deras ålder och anställningstid, arbetstidens längd per vecka, sön- och helgdagsarbete, fritid och semester, bostads- och löneförhållanden m. m., samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill ifrågavarande utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

*I fråga om
handlägg-
ningen av
ärenden
rörande
renskötseln.
(Forts.)*

*I fråga om
arbetsförhål-
landena inom
det husliga
arbetet.*

I fråga om
arbetsförhål-
landena inom
det husliga
arbetet.

(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herr *Lindberg*, fru *Nordgren* och herr *Ericsson* i Sörsjön, vilka hemställt, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse — — — lika med motionen — — — kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag förstår, att det vid denna tidpunkt på dagen knappast lönar sig att söka få till stånd en debatt i det allvarliga ämne, som föreligger; och jag är också medveten om att vi tillsvidare få nöja oss med de resultat, som våra påtryckningar kunna lämna gång efter gång. Jag förmodar, att vi under ännu några år få pressa på kammarens majoritet, innan vi lärt den förstå, att detta är ett område, där statsmakterna måste inskrida och där en utredning måste komma till stånd.

Det utlåtande, som här föreligger från utskottets sida, är lika fattigt som det utlåtande, som avgavs, när det gällde samma motion i fjol. Det enda man har att anföra är, att man tror, att därest staten skulle ingripa reglerande på detta område, skulle det innebära att husmödrarna sökte att i mindre utsträckning än förut använda fast lejd arbetskraft och att alltså arbetstillgången inom det husliga arbetet skulle minska. Jag kan nu icke förstå, hur detta skall kunna vara ett argument mot en utredning. Det viktigaste är väl här att få konstaterat, om det föreligger sådana förhållanden, som kunna motivera ett statligt ingripande. Konstaterar man det, får man väl icke taga någon särskild hänsyn till att husmödrarna bli missnöjda, lika litet som man kan taga någon hänsyn till att andra bli missnöjda, därför att samhället till sist måste ingripa mot deras missbruk.

Jag skall i dag inskränka mig till att till kammarens protokoll fästa några bevis för nödvändigheten av att en utredning kommer till stånd.

För någon tid sedan igångsatte hembiträdesföreningen i Stockholm en utredning rörande de i husligt arbete anställdas förhållanden. Utredningen har ännu icke slutförts, och endast 20 procent av de cirkulär, som utsänts, ha blivit besvarade. Men det är rätt intressant att iakttaga vad dessa 200 personer, som hittills inkommit med svar, ha att förmåla beträffande arbetstiden. Man kan av dessa svar konstatera, att arbetstiden för dessa hembiträden är 14 timmar per dag i genomsnitt, men flera av dem ha mellan 15 och 16 timmar, och ett par uppgiva, att arbetstiden vid helgerna kan uppgå ända till 20 timmar per dag. Endast 10 stycken av dessa 200 personer ha 10 timmars arbetsdag. Om man undersöker deras ledighetsförhållanden, kan man konstatera, att de flesta visserligen ha söndagseftermiddagarna fria, men beträffande annan ledighet konstaterar man också, att 64 hembiträden icke äro lediga någon kväll i veckan och att 87 hembiträden endast ha en ledig kväll. I fråga om bostaden kan man konstatera, att 25 av de tillfrågade bo i kök eller i alkov utan fönster och ventilation. Semester ha visserligen de flesta, men knappast någon har kostpengar.

Om man på grund av dessa enkla fakta söker bedöma förhållandena, bör man också observera, att det i dessa fall gäller många gånger mycket unga flickor, som utsätts för ett påfrestande arbete. Det är rätt intressant att notera, att 125 av de 200, som ha besvarat cirkulären, började som hembiträden redan före 18 års ålder och att medelåldern för dessa hembiträden, när de började detta arbete, rör sig om mellan 14 och 16 år. Den omständigheten, att det är så pass ungt folk, som utsättes för de hårda påfrestningarna, bör vara ytterligare ett skäl att uppmärksamma vad som här försiggår och borde vara ett tillräckligt motiv för ett bifall till det yrkande, som vi framställt om en utredning.

Jag nöjer mig, som sagt, med att anföra detta till kammarens protokoll. Jag anser icke, att det tjänar något till att här söka bringa kammaren till en bättre insikt, än den visade sig ha i fjol. men jag lovar herrarna, att vi skola återkomma, ända tills ni lärt er att någonting måste göras i detta avseende. Jag yrkar bifall till reservationen.

*I fråga om
arbetsförhål-
landena inom
det husliga
arbetet.
(Forts.)*

Herr Sandberg: Herr talman! Jag tänker, att kammaren håller mig räkning för, att även jag fattar mig kort vid detta tillfälle.

Jag vill endast erinra om att andra kammaren redan har bifallit en motion, som går ut på en anhållan om utredning rörande ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för de i husligt arbete anställda. Denna del av önskemålen i fråga om ett bättre ordnande av förhållandena på det husliga arbetsområde, utgjorde en av huvudpunkterna i en motion, som i fjol väcktes i detta ärende av samma motionärer, som i år väckt förevarande motion. Nämda motion avslogs av fjolårets riksdag. Utskottet gav emellertid då ett erkännande åt önskemålet om bättre utbildningsmöjligheter för hembiträderna. Detta ledde till att motionen i år uppdelades, så att det nyssnämnda kravet gjordes till föremål för särskild motion, vilken, som sagt, redan av denna kammare bifallits. Första kammaren torde sannolikt komma att fatta ett liknande beslut. Sålunda har en viktig punkt med avseende på de önskemål, som röra det husliga arbetet, redan vunnit denna kammares bifall, och man kan, som sagt, helt säkert räkna med att detta blir riksdagens beslut. Jag tycker, att man bör stanna vid detta, åtminstone tillsvidare, och se, vart det kan leda.

Utskottet uttryckte i fjol den uppfattningen, att en förbättring av utbildningsmöjligheterna för de i husligt arbete anställda skulle i sin mån bidraga till att avlägsna missförhållandena, där sådana vore till finnandes. Nu tror jag visserligen, att vad som kan göras i nyssnämnda avseende för att förbättra vederbörandes utbildningsmöjligheter icke kommer att leda till någon revolution. Så stora förändringar få vi knappast vänta av detta, men någon förbättring torde man väl ändå kunna emotse. Jag tror, att det steg, som sålunda tagits, är vad man för närvarande från samhällets sida lämpligen *kan* och *bör* taga på detta område.

För min del anser jag, att de skäl, som utskottet i fjol anförde mot att gå in för en vidare utredning, belysande de övriga förhållandena på det husliga arbetsområde, och syftande till reglering av arbetstiden för de anställda m. m., och vilka skäl utskottet alltfört åberopar, i år fortfarande ha sin fulla giltighet. Dessutom torde väl den ekonomiska utvecklingen ha bidragit till att giva ökad styrka åt de uttalade betänkligheterna mot eventuella vidlyftigare åtgärder på detta arbetsområde.

Jag vill för att hålla mitt löfte från början, att icke vara mångordig, nöja mig med att hänvisa till vad utskottet har sagt och yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet, nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt m. m. ävensom i ännu väckta motioner;

från sammansatt stats- och första lagutskott, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 6 § lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd m. m. ävensom Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag för tillfällig förstärkning av arbetskrafterna i nedre justitierevisionen;

från riksdagens kansli:

nr 126, angående rätt till fribiljetter å statens järnvägar för vissa förutvarande järnvägsbyggnadsarbetare; och

nr 127, angående viss ändring i restindrivningsförelösningsordningen; samt

från jordbruksutskottet:

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utredning rörande reglering av Fyrisån;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för lån från statens fjäderfälånefond;

nr 150, med anledning av väckta motioner om anslag till fullföljande av utredningen och undersökningen rörande vattenavledning från av översvämningar hemsökta marker utefter Emån;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av den räntefria tiden m. m. beträffande vissa lån till Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till delägare i Sävås regleringsföretag i Älvsborgs län;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrlägningsföretag i Örebro län m. m.;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med amortering av två till reglering av Nedre Årån i Jönköpings län beviljade lån från odlingslånefonden;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av grunderna för statsbidrag till utredning rörande reglering av Övre och Nedre Olandsån i Uppsala och Stockholms län;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1932 av en allmän jordbruksräkning;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lånefond för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m.; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar dels om anslag till understöd åt elever vid specialkurs för lantbruksstuderande dels ock om anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner.

§ 13.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 49, rörande ändring i visst fall av förfarandet vid kommunalval;

nr 50, rörande förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen samt till lag om ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

nr 51, rörande förslag om Sveriges anslutning till den av Nationernas förbunds församling under dess nionde ordinarie möte förordade generalakt;

- nr 52, rörande ett lagligt reglerande av virkesmättningsföreningarnas verksamhet;
- nr 53, rörande tull å ägg, äggula och flytande äggvita;
- nr 54, rörande förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund;
- nr 55, rörande anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922;
- nr 56, rörande förslag till ändrad lydelse av § 51 regeringsformen;
- nr 57, rörande utredning om ändrad lydelse av 35 § i lagen om sparbanker;
- nr 58, rörande förslag till lag om häradsallmänningar;
- nr 59, rörande lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212);
- nr 60, rörande förordning om upphörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar;
- nr 61, rörande förslag om ändrad lydelse av § 5 6:o tryckfrihetsförordningen; samt
- nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 185, gjorda framställning angående anslag till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till allmän levnadskostnadsundersökning;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning eller avlösning i vissa fall av lotsningsbesväret m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 80, i anledning av väckta motioner om avskrivning av hospitalens till statsverket indragna räntor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 31, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel m. m.;

nr 32, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 33, i anledning av väckt motion angående beräkning av tjänstgöringstid för rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa;

nr 34, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap; och

nr 35, angående det under elfte huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap;

första lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsnämnds tjänstgöring;

andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion angående beredande vid avstyckning av skydd för hemmanslott med inägojord mot tilldelning av mindre skogsmark än lag avser;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt utskottets sekreterare; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående viss ekonomisk samverkan mellan järnvägsföretagen i riket.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Emil Hultman, Järvsö, är på grund av sjukdom (ischias) oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet tiden $^{27}/_4$ — $^{10}/_5$ 1932, intygas, Järvsö den 26 april 1932.

Ragnar Zachrisson,
provinsialläkare.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	Uddenberg	under	3	dagar	fr. o. m.	den	28	april,
»	<i>Grapenson</i>	»	9	»	»	»	28	»
»	<i>Alströmer</i>	»	5	»	»	»	29	»
»	<i>Norsell</i>	»	4	»	»	»	30	»
»	<i>Hammarlund</i>	»	7	»	»	»	28	»
»	<i>Jönsson i Fridhill</i>	»	5	»	»	»	28	»
»	<i>Sköld</i>	»	7	»	»	»	29	»
»	<i>Johanson i Huskvarna</i>	»	5	»	»	»	28	»
»	<i>Blomquist</i>	»	6	»	»	»	29	»
»	<i>Svensson i Betingetorp</i>	»	5	»	»	»	30	»
»	<i>Ward</i>	»	5	»	»	»	28	»
»	<i>Lithander</i>	»	4	»	»	»	30	»
»	<i>Andersson i Ovanmyra</i>	»	4	»	»	»	30	»
»	<i>Bäcklund</i>	»	3	»	»	»	29	»
»	<i>Sandström</i>	»	2	»	»	»	29	» och
»	<i>Olsson i Österbo</i>	»	6	»	»	»	28	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.59 e. m.

In fidem
Per Cronvall.